

24 maj

Debatter m. m.

Fredagen den 24 maj	Sid.
Svar på interpellation av herr Edström ang. inrättande av ett särskilt departement för hälso- och sjukvårdsfrågor	3
Statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m. (Forts.)	6
Om en gemensam nordisk lagstiftning angående resebyråverksamheten	40
Utrikesförvaltningens organisation och personalbehov	42
Vissa anslag till stöd åt konstnärlig verksamhet m. m.:	
Konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader m. m.	45
Konstnärstipendier	60
Utställningar av svensk konst i utlandet	61
Om anslag till vidareutbildning av präster m. fl.	62
Om anslag till Religionspedagogiska institutet i Uppsala	63

Samtliga avgjorda ärenden

Fredagen den 24 maj	
Statsutskottets memorial nr 141, ang. gemensam votering i fråga om statsbidrag till Svenska diakonsällskapets sociala utbildningsverksamhet	6
— nr 152, ang. gemensam votering i fråga om anslag till S:t Lukasstiftelsen	6

	Sid.
Jordbruksutskottets utlåtande nr 15, ang. statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.	6
— nr 16, ang. överlåtelse av viss kronan tillhörig mark m. m. genom försäljning till Oxelösunds stad	40
Utrikesutskottets utlåtande nr 7, ang. redogörelse för Nordiska rådets elfte session	40
Statsutskottets utlåtande nr 125, ang. utrikesförvaltningens organisation och personalbehov m. m.	42
— nr 126, ang. vissa anslag till stöd åt konstnärlig verksamhet m. m.	45
— nr 127, om anslag till vidareutbildning av präster m. fl.	62
— nr 128, om anslag till Religionspedagogiska institutet i Uppsala	63

Fredagen den 24 maj

Kammaren sammanträdde kl. 11.00.

Justerades protokollet för den 17 innevarande månad.

Ang. inrättande av ett särskilt departement för hälso- och sjukvårdsfrågor

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Edströms interpellation angående inrättande av ett särskilt departement för hälso- och sjukvårdsfrågor, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Herr Edström har frågat mig om jag vill medverka till att en översyn av nuvarande departementsindelning verkställs, varvid frågan om lämpligheten att inrätta ett särskilt departement för hälso- och sjukvårdsfrågor särskilt beaktas.

Med anledning härav vill jag erinra om att en viss omfördelning av ärenden mellan departementen kommer att ske fr. o. m. den 1 juli i år. Ärendena rörande hälso- och sjukvården kommer då att överflyttas från inrikesdepartementet till socialdepartementet, som därmed får ansvaret för huvuddelen av den samhälleliga vårdverksamheten, i vilken hälso- och sjukvården är en betydelsefull del. Innan erfarenheter vunnits av hur denna organisation fungerar är jag inte beredd att ta upp det av herr Edström väckta spörsmålet till prövning.

Vad särskilt angår utbildningsfrågorna vill jag starkt betona att ecklesiastikdepartementets handläggning av dessa frågor alltid skett i intim samverkan med det departement, som handlägger hälso- och sjukvårdsfrågorna, d. v. s. för närvarande inrikesdepartementet. Att bryta loss läkarutbildningen från ecklesiastikdepartementet skulle medföra väsentliga nackdelar för den just nu pågående intensiva planeringen och utbyggnaden av det

akademiska utbildningsväsendet. Man kan också förutse att stora organisatoriska svårigheter skulle uppstå för universiteten, om de medicinska fakulteterna inordnades under ett annat departement än universiteten i övrigt.

Herr **EDSTRÖM** (fp):

Herr talman! Jag ber, herr statsminister, att få tacka för det erhållna svaret. Med full förståelse för herr statsministerns försiktiga inställning till här ifrågasvarande svårbedömbara problem vill jag dock medgiva att jag hade hoppats på en något positivare inställning.

Själva samhällsutvecklingen kommer förr eller senare att tvinga fram ett särskilt departement för hälso- och sjukvårdsfrågor. Det är en allmän övertygelse hos flertalet av dem som en längre tid sysslat med sjukvårdsfrågor. När nu medicinalstyrelsen samtidigt med det akademiska utbildningsväsendet står inför omorganisation borde det ligga nära till hands att även denna viktiga departementsfråga togs upp till diskussion och eventuell utredning.

Herr statsministern säger, att stora organisatoriska svårigheter skulle uppstå för universiteten, om de medicinska fakulteterna inordnades under ett annat departement än universiteten i övrigt. Hur vet herr statsministern det utan den begärda utredningen? Man måste väl även väga de svårigheterna mot dem som kommer att uppstå om det nuvarande systemet bibehålles.

För närvarande koncentreras utbildningsfrågorna i största utsträckning till ecklesiastikdepartementet, såväl den högre utbildningen som den lägre under blivande skolverk. Enligt proposition 144 om riktlinjer för utformningen av skolväsendets centrala ledning till årets riksdag skall ju bland annat till detta skolverk från medicinalstyrelsen överflyttas tillsynen över utbildningen av sjukskö-

Ang. inrättande av ett särskilt departement för hälso- och sjukvårdsfrågor

terskor och därmed jämställd personal. Statsutskottet har i sitt utlåtande nr 146 föreslagit att tidpunkten härför skulle fastställas till 1 juli 1966. Det utlåtandet skall behandlas nästa vecka här i riksdagen.

Men om en sådan trend fullföljes blir ecklesiastikdepartementets planläggning och åtgöranden så småningom helt bestämmande för den framtida utvecklingen inom vårdområdena — det gäller inte bara hälso- och sjukvården — och därmed för stor del av socialdepartementets arbete då det gäller planeringen för framtiden. Organisationsfrågorna inom de olika vårdområdena kommer nämligen att bli beroende av om det finns lämpligt utbildad personal för kommande uppgifter. Utbildningen av denna — inberäknat förstadierna för utbildning av lärarkrafter och för skolorganisation — kommer alltid att ta avsevärt många fler år än planeringen och uppbyggnaden av de olika vårdorganisationernas praktiska utformning i byggnader etc. Jag tänker nu ej främst på den långa läkarutbildningen utan på utbildningen av medellång typ för flertalet personalgrupper — tre à fyra år — där man ju även måste räkna med ett förstadium på minst lika lång tid för att få färdigutbildade lärare och en färdig organisation, varför färdigutbildade kadror av de personalgrupper som det här är fråga om inte kan påräknas förrän sex till åtta år efter första definitiva beslut.

I mycket — kanske det mesta — av sin framtida planering blir därigenom socialdepartementet i stort sett beroende av vad ecklesiastikdepartementet tidigare beslutat och genomfört. Man må förut-sätta hur gott och intimt samarbete som helst, det blir i alla fall inte riktigt bra med en sådan dualism inom högsta beslutande myndighet och att det ena departementet i sina beslut blir så beroende av det andra departementets tidigare åtgärder. Planeringen måste här utan tvivel bli lidande.

Det enda logiska vore i så fall att vi även i vårt land fick ett departement för »Health, Education and Welfare», alltså för hälsovård, utbildning och socialvård,

som i USA, sedan uppdelat i underavdelningar med hjälp av konsultativa statsråd och statssekreterare. Jag har under årens lopp haft rätt mycket att göra med detta departement i USA, och det fungerar utmärkt med sina subdivisioner, särskilt då det gäller att lösa praktiska sjukvårdsfrågor.

Hur ställer sig herr statsministern till en sådan lösning?

Hälso- och sjukvårdsfrågornas allt större vikt och betydelse inom vårt samhälle kräver enligt min uppfattning, att deras högsta ledning och framtida planering blir enhetlig, det må ske på det ena eller andra sättet. En sådan dualism som vi nu tyvärr har i vårt land har bidragit till att skapa den inkongruens mellan vårdutbyggnad och personaltillgång, som vi alla nu upplever och som icke är önskvärd. Det är alltför aktuellt för oss som arbetar inom hälso- och sjukvård.

Jag säger inte detta som kritik mot regeringen, ty vi är nog samtliga medskyldiga, även om regeringen får påtaga sig det största ansvaret. Det väsentliga är att komma till en bättre ordning. Även den som är relativt nöjd med tingens nuvarande ordning bör erinra sig det gamla ordspråket, att intet är så bra att det inte kan bli bättre. Här bör vi alla hjälpas åt så gott vi kan.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**:

Herr talman! Jag vill bara fästa interpellantens uppmärksamhet på att en väsentlig del av hans önskemål ju blir tillgodosedda från och med den 1 juli i år, då — vilket han själv i en relativsats snuddade vid — hälso- och sjukvårdsfrågorna flyttas över till socialdepartementet, där de enligt min mening helt naturligt hör hemma tillsammans med sjukförsäkringen, alkoholistvården och ålderdomsvården och där man alltså skapar en naturlig enhet för arbetet med dessa ting. Jag tror detta är ett stort och väsentligt steg framåt för att skapa den ordning interpellanten här efterlyser.

Den meningsskiljaktighet som råder

Ang. inrättande av ett särskilt departement för hälso- och sjukvårdsfrågor emellan interpellanten och mig orsakas av interpellantens fasthållande vid tanken, att det skulle vara en fördel att splittra ecklesiastikdepartementet och till socialdepartementet — eller hälso- och sjukvårdsdepartementet, vilket man nu vill — flytta över utbildningsfrågorna.

Jag tror inte att detta skulle leda till något gott resultat. Jag har för min del exempelvis när det talats om att inrätta ett industridepartement motsatt mig att den tekniska utbildningen skulle flyttas över till detta industridepartement. Jag har själv medverkat till att jordbrukets utbildningsfrågor alltmör gått över eller skall gå över till utbildningsdepartementet. Jag tror att det samarbete som skall komma till stånd sker enklast om utbildningsfrågorna behandlas centralt i ett departement, på samma sätt som vi strävar efter att lokalt låta universiteten bli enhetliga organisationer och inte, som förut har varit fallet, splittrade på teknisk utbildning, på utbildning som tidigare normalt hänförs till universitetsutbildning och medicinsk utbildning.

Jämförelser med utlandet ger oss mycket mindre än vad interpellanten tror. Vi har i motsats till nästan alla andra länder en mycket liten departementsorganisation. Departementsorganisationen hos oss är huvudsakligast samordnande och politiskt viljeinriktad. Utredningsmaskineriet och den lokala samordningen sker däremot i mycket stor utsträckning i de självständiga ämbetsverken.

Om man förbiser detta, som jag tycker att man har gjort i Lundafakultetens skrivelse och som även interpellanten gjort, kommer man till de slutsatser som interpellanten har anfört, nämligen att man kan kopiera utländska erfarenheter, vilket jag på grund av den helt olika organisationsformen inom det svenska regeringsarbetet inte tror vara möjligt.

Slutligen vill jag säga, att jag inte ett ögonblick tror att underskattningen av behoven för den medicinska personalen skulle ha varit mindre, om det uteslutande hade varit medicinsk expertis som gissat hur många sjuksköterskor och hur många läkare vi behöver. Jag tror att jag

skulle kunna dokumentera med hur många siffror som helst, att de mest konservativa och eftersläpande bedömningarna inte har varit lekmännens bedömningar utan i första hand den medicinska sakkunskapens bedömningar. Jag anser nog att man på medicinskt håll skall vara rätt försiktig med att ta upp den ansvarsfrågan.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag har inte på något sätt kritiserat överflyttningen av hälso- och sjukvårdsärendena från inrikesdepartementet till socialdepartementet. Det måste vara principiellt riktigt att vårdområdena sorterar under samma departement. Jag har helt samma inställning som statsministern därvidlag.

Jag har dock inte riktigt samma uppfattning som herr statsministern när han påstår att det skulle vara betydande differens beträffande arbetet i departementen mellan utlandet och Sverige, när det gäller själva organisationen bl. a. på det sättet att departementens roll här i Sverige huvudsakligen skulle vara samordnande under det att utredningarna skulle ske i ämbetsverken till skillnad mot i andra länder.

Även här i vårt land sker väl i mycket stor utsträckning utredningar också inom departementen, och någon principiell differens i detta avseende mellan olika länder förefinns väl knappast, ehuru det naturligtvis i olika länder kan vara olika nyanser i hur detta organisationsproblem lösts.

Jag är inte heller positivt inställd till en splittring av ecklesiastikdepartementets uppgifter. Men det var inte den frågan som jag kom fram till mot slutet av mitt föregående anförande, utan det var att vi här skulle ha liksom i USA ett departement för »Health, Education and Welfare». Det innebär ingen splittring, utan då får man en sammanhållande ordning. Man får underavdelningar under konsultativa statsråd eller statssekreterare, men det gemensamma departementet sammanhåller det hela. Det har ju visat sig gå bra i

Ang. statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.

Amerika, som är det stora landet med de omfattande uppgifterna. Det var den frågan jag tog upp.

Sedan är det givet att man kan ha olika uppfattning i dessa främst organisatoriska frågor, men jag vill understryka, att problemet om ett särskilt departement för hälso- och sjukvårdsfrågor blir en fråga av allt större och större dimension i vårt land. Vi är nämligen en åldrande och allt mer sjukvårdsbehövande nation. I den delen ber jag för övrigt att få erinra om de tankegångar, som jag framfört i min interpellation, i förhoppning om att åtminstone en del av dem skall vara värda eftertanke och beaktande.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 136, med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 juni 1938 (nr 274) om rätt till jakt.

Föredrogs och bordlades ånyo sammansatta konstitutions-, banko- och första lagutskottets betänkande nr 2.

Föredrogs statsutskottets memorial nr 141, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om statsbidrag till Svenska diakonsällskapets sociala utbildningsverksamhet.

Beträffande detta memorial hade utskottet hemställt, att detsamma måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

På gjord proposition bifölls denna hemställan.

På sedermera gjord proposition godkändes den i memorialet föreslagna voteringspropositionen.

Föredrogs statsutskottets memorial nr 152, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till S:t Lukasstiftelsen.

Utskottet hade beträffande detta memorial hemställt, att detsamma måtte fö-

retagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

På gjord proposition bifölls denna hemställan.

På härefter gjord proposition godkändes den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

Föredrogs och bordlades ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 58.

Ang. statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m. (Forts.)

Fortsattes överläggningen angående jordbruksutskottets utlåtande nr 15.

Herr ISACSON (h):

Herr talman! Jag trodde inte att denna fråga skulle vålla en så lång debatt som den gjorde i onsdags. Det är tydligt att man kan lägga många synpunkter på frågan, och det gjorde att vi då fick avbryta debatten för att ta upp den nu.

Sedan det famösa skrivfelet i propositionen rättats till tycker jag nog, att man först och främst får lägga märke till de positiva förslag som är framlagda i denna proposition. Därför förvänar det mig litet grand att höra herrar Nils-Eric Gustafsson och Per Jacobsson uppträda och vilja göra gällande, att det var någonting helt nytt som jordbruksutskottet här hade föreslagit. Jag tog mig för panan och frågade mig, vilka dumheter jag nu hade varit med om att hitta på. Det verkade som om det var någon fullständigt ny målsättning i jordbrukspolitiken som jordbruksutskottet gett sig in på. Herr Jacobsson talade bl. a. om att det skulle betyda att två tredjedelar av de svenska jordbrukarna inte längre skulle vara kvalificerade att få någon form av rationaliseringsstöd.

Herr Gustafsson var inte med i utskottet, och honom kan jag därför förlåta. Men herr Jacobsson satt med hela den aktuella dagen i utskottet, och vi hade tillfälle att diskutera saken från olika synpunkter. Jag må säga, att vi kom ganska bra överens om att vad vi skrev

Ang. statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.

i utlåtandet nu stod helt i överensstämmelse med vad som skrevs år 1959.

Men vi har kanske glömt bort allt detta. Jag har därför plockat fram 1959 års utskottsutlåtande, och där finns en del som kan vara värt att återigen referera; jag skall nöja mig med några få saiser.

Det gäller t. ex. frågan om skogen i rationaliseringsgiven. I jordbruksutskottets nu föreliggande utlåtande står där om: »I anledning av ett i motionerna I: 736 och II: 891 framfört yrkande om att vid bedömning av bruksenhets bärkraft även enhetens skogsinnehav skall beaktas får utskottet framhålla, att någon ändring beträffande bedömningsgrunderna för ett jordbruksföretags bärkraft nu ej föreslagits. Detta innebär att skogsmark tillhörande en jordbruksfastighet utgör en av de komponenter som skall beaktas vid bedömning av fastighetens bärkraft.»

År 1959 skrev utskottet: »De eftersträvade arealstorlekarna kommer att växla inom relativt vida gränser beroende på bland annat produktionsinriktning och produktionsintensitet. I skogsbygderna blir givetvis tillgången på skogsmark en betydelsefull faktor. Angeläget är där att få till stånd en lämplig kombination av jord- och skogsbruk i rationella enheter.»

Jag tror att om man läser dessa två saker bredvid varandra, så får man klart för sig, att man inte kan bedöma hela denna fråga uteslutande ur jordbruks-synpunkt, utan att den skall bedömas också ur skogssynpunkt, och då ligger saken till på ett helt annat sätt än herr Jacobsson ville göra gällande. Vi har inte gjort några som helst förändringar i utskottets utlåtande på den punkten, utan målsättningen från 1959 finns fortfarande kvar.

I utskottet diskuterade vi emellertid också en annan fråga, som framfördes i en motion från centerpartihåll. Där uttalades, att också rena skogsbruk skulle in i rationaliseringsgiven — det skulle alltså vara möjligt att skapa rena skogsbruksenheter. Jag stödde detta förslag, och jag gör det fortfarande. Jag tror nämligen att det med nuvarande inrikt-

ning inom jordbruket och skogsbruket är naturligt, att man i stora delar av vårt land också bör skapa rena skogsbruksenheter, där en skogsbrukare är helt sysselsatt inom sitt skogsbruk. Den frågan hänvisades till jordbruksutredningen; vi menade att den enligt sina direktiv har att studera frågan.

Det är ju så att jordfonden har fått ett rätt betydande tillskott, och dessa pengar skall ju användas också för inköp av skogsmark. Det måste betyda en förstärkt möjlighet inom just det område som herr Jacobsson var inne på, vilket gör att man inte skall se det så negativt som han gjorde. Jag vill ha sagt detta, inte för att på något sätt försvara vare sig den ena eller den andra parten, men jag tycker man skall vara på det klara med att om man har diskuterat ett förslag i utskottet skall man veta på vilka premisser man har gjort det, och man skall kunna stå till svars för de handlingar och de beslut som man varit med om att fatta.

En sak som har varit föremål för mycken diskussion och som framför allt herr Jacobsson ansåg vara viktig är att stödet åt stödjordbruket inte skulle få behandlas på det sätt som utskottet velat göra. Samma uppfattning har herr Nils-Eric Gustafsson gett till känna.

Det är alldeles klart att man kan lägga många synpunkter på denna fråga. Först skulle jag vilja säga, att ordet »stödjordbruk» enligt min uppfattning är en term som är felaktig. Man borde i stället kalla det för »deltidsjordbruk», för det är väl det man menar.

Om man skapar ett jordbruk som skall vara ett »stöd» för en industriarbetare, så är detta felaktigt. En industriarbetare behöver i dag inte det stödet. Men han kan vara intresserad av att använda en del av sin fritid för att syssla med ett jordbruk eller ha sin familj sysselsatt inom detta jordbruk. Han kan överta en sådan gård — han ärver den kanske, eller han köper den om han har intresse för detta. Det är ingenting som vi skall förhindra, men jag frågar mig, om det verkligen är meningen att denna sak skall inordnas under jordbruksrationali-

Ang. statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.

seringen. Var går i så fall gränsen mellan deltidjordbruk och ett fullt bärkraftigt jordbruk? Det kommer att bli en oändlig debatt om detta.

Det måste ändå finnas en målsättning för hela vår jordbrukspolitik, och den har sedan länge varit att försöka skapa bärkraftiga enheter. Skall man lägga lokaliseringspolitiska synpunkter på deltidjordbruken, vilket jag förstår att man kan göra i olika delar av vårt land, så må det vara riktigt, men då måste man rycka undan problemet från jordbruksrationaliseringen och lägga det på en annan bog. Man kan inte hålla på och plåttra med att man inom jordbruksrationaliseringens ram skall ge samma möjligheter för deltidjordbruk som för bärkraftiga jordbruk. Då vet jag inte var man hamnar.

Detta är min personliga övertygelse, och jag vågar förden skull framhålla att jag tror att man måste gå andra vägar för att skapa dessa deltidjordbruk.

Nu sitter en lokaliseringstudning, och den har även till uppgift att diskutera dessa saker med 1960 års jordbruksstudning. Man kan förvänta att ur den mycket kloka behandling, som då säkerligen måste komma till stånd, kommer fram något positivt som kan tillfredsställa just sådana intressen som de vilka framförts av herrar Nils-Eric Gustafsson och Per Jacobsson. Men att fortsätta med att diskutera detta samtidigt som vi diskuterar jordbruksrationaliseringen med de stora krav som måste ställas för att skapa bärkraftiga jordbruksenheter förefaller mig inte vara riktigt.

Jag vet att i vissa delar av landet förekommer rätt mycket deltidjordbruk, och det gör det också i andra länder. I Amerika finns det former av deltidjordbruk, som alls inte är av någon så liten omfattning. Men jordbrukets situation i dag är ju den, att vi har ett ganska betydande och besvärande produktionsöverskott. Det är inte så stort, ty förvisso är en halv miljard i detta sammanhang inte särdeles mycket, men det är ändå en marginalproduktion som är besvärlig. Vi har det samtidigt som vi vet att det pågår en effektiviseringssträvan inom

jordbruket för att ta ut mera per arealenhet, och då måste vi vara på det klara med att det blir nödvändigt att ta bort en del areal ur jordbruksproduktionen. Detta måste man vara klar över när man diskuterar hela frågan om jordbruksrationaliseringen.

Vi måste behålla en bestämd målsättning för jordbruksproduktionen, det vill jag bestämt hävda. Den målsättningen måste vara att skapa ekonomiska förutsättningar för jordbruket att hävda sig i konkurrensen med andra näringar. Vägarna att nå dit är många — det finns i det fallet inte någon enstaka väg som leder till målet.

Prispolitiken är en av de viktigaste, men det måste skapas ekonomiska resurser och ges bättre kreditmöjligheter. Rationaliseringen måste bedrivas på många vägar — vi har effektivisering, vi har storleksrationalisering, vi har arronderingsförbättringar osv. Det skall vidare ges nya tekniska möjligheter för oss, men här återstår oändligt mycket att göra.

Tittar vi på byggnadssidan, ser vi att det svenska jordbruket i dag är undermåligt när det gäller byggnader. Men innan man bestämmer sig på den fronten, måste man ha klart för sig hur det svenska jordbruket kommer att se ut, ty det är byggnadsinvesteringarna som är så dyra och svåra att komma till rätta med på många håll.

Jag vill här ha sagt, att jag inte tror att arealtänkandet, som ibland skyntar fram i debatten, är något slags trollformel som hjälper oss att lösa detta problem. Arealen är en viktig sak, men det finns många olika möjligheter att skapa bärkraft inom jordbruket. Det måste i alla fall vara en strävan att de människor som är sysselsatta inom jordbruket har full produktiv sysselsättning. Det råder ingen tvekan om att många jordbrukare i dag befinner sig i den situationen att de skulle vilja ha mera areal, ty då kunde de använda maskinerna bättre och arbetskraften bättre. Av den anledningen är storleksrationaliseringen av stor betydelse i detta sammanhang för att få en bättre

Ang. statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.

drifteffekt. Men vi kan inte bortse ifrån att man vid effektiviseringen kan beträda många andra vägar, och det är därför farligt att alltför mycket stirra sig blind på arealtänkandet som sådant.

Det har inom jordbruket skett en betydande rationalisering — herr Hermansson påpekade det, och jag vill understryka det. Om vi säger att det inom jordbruket under en tjugårsperiod ägt rum en minskning av arbetskraften med mellan 4 och 5 procent per år, är detta ett bevis för att det sker en ständig effektivisering, som är mycket märkbar.

Men trots detta är ju jordbrukets situation sådan, att vi inte har anledning av säga annat än att den är mycket besvärande. Jordbrukets ekonomi har inte förbättrats trots denna effektivisering. Det är värt att understryka detta, eftersom det är så många som gör gällande att det inte händer någonting och att det går alldeles för långsamt på detta område. Det är klart att detta kan sägas på många håll, men det sker samtidigt en mycket betydande rationalisering och anpassning, fastän den är svår och kostnadskrävande, och den kommer att fordra tålmod och kräva resurser, om resultatet verkligen skall bli vad vi önskar.

Jag tror att dessa frågor kommer att vara föremål för diskussion under en mycket lång tid framåt. Men jag har velat säga detta därför att jag har en känsla av att det är farligt att försöka snedvrída diskussionen på det sätt herr Jacobsson och herr Nils-Eric Gustafsson gjorde. Vi får se ganska kallsinnigt på detta, om vi verkligen vill komma till rätta med dessa problem.

Det säges emellertid i debatten — och jag reagerade mot vad herr Berg sade i frågan — att det är konsumenterna som får betala jordbrukets exportförluster. Jag vill säga att jag inte tror att man kan se det så ensidigt. Vi har ett exportbehov inom jordbruket på — som jag sade — en halv miljard, men det är här fråga om en marginalproduktion. Jordbruket kompenserar detta genom att få ut mindre för sina produkter och genom att betala slaktdjursavgifter för si-

na djur. Denna marginalproduktion är naturlig inom en näring, där det inte på något sätt kan sättas en gräns för optimum. Vi måste vara på det klara med att det föreligger stora svårigheter att kunna anpassa produktionen efter det inhemska behovet. Det förhåller sig ju så, att de sista hundra kilogram spannmål man tar ut per hektar kostar mindre än de första hundra, och likaså kostar de sista hundra litrarna mjölk man tar ut av en ko mindre än de första hundra. Vi har nämligen samma fasta kostnader, och detta gör naturligtvis att utvecklingen måste gå i riktning mot att betydligt höja marginalproduktionen — det ingår som helt enkelt ett led i strävandena att rationalisera jordbruket.

Vi skall därför inte behöva ständigt och jämt höra från konsumenthåll, att detta är någonting som konsumenterna får betala. Man tycks å andra sidan ha mycket lätt att förstå Danmarks exportsvårigheter och säger till oss jordbrukare: »Se på Danmark — Danmark bör vara ett riktmärke för oss! Där finns det ett effektivt jordbruk.»

Ja, Danmark har ett effektivt jordbruk, men det har byggts upp på ett helt annat sätt än vårt. Man har där importerat massor av kraftfoder — 40 procent av det kraftfoder som där användes är importerat, medan vi importerar 7 å 8 procent. Vi skulle naturligtvis kunna göra på samma sätt som danskarna och effektivisera vår produktion på samma sätt, men då skulle det ju uppstå ett ännu mycket mer besvärande exportöverskott. Det kan vi inte göra, och det gör vi inte heller. Vi försöker hålla produktionen nere, och vi väntar att konsumenterna skall ha förståelse för detta.

Vi måste alltså ha en marginalproduktion här i landet, och det ingår som led i nationaliseringssträvandena. Den dag vi kan skära bort detta överskott helt och hållet, kommer jordbrukarna att vara glada, men det kräver bland annat en mycket stor nedläggning av mark.

Det har här avgivits en blank reservation, och jag tillhör dem som avgivit reservationen. Den är blank därför att vi inte vill ta upp denna fråga till något

Ang. statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.

slags omröstning. Det rör sig här om de åtgärder som behövs i skördeskadeförebyggande syfte. Reservationen är byggd på motion nr 385 i denna kammare. Det är ju så att vi har fått en skördeskadeförsäkring här i landet, och vi vet ännu inte vad den kommer att kunna ge, men vi har en viss erfarenhet av och är medvetna om att skördeskadorna aldrig kan ersättas med någon form av försäkring. Allt som kan göras för att förebygga sådana skördeskadorna är vällovliga åtgärder, och man måste därför peka på de möjligheter som står till buds. Det pågår ett visst forsknings- och försöksarbete på detta område, men man arbetar med alltför små resurser. Jag tror därför att ingenting vore mer positivt och konstruktivt än att verkligen ge denna forsknings- och försöksverksamhet ekonomiska möjligheter att komma till rätta med dessa problem. I fjol hade jordbrukets forskningsråd 200 000 kronor att fördela för dessa ting. I år föreslås 250 000 kronor för ändamålet. Vi har föreslagit, att beloppet skulle höjas med ytterligare 50 000 kronor. En hel del av dessa pengar har kommit att användas till andra ändamål än de egentligen avsågs från början för. Bl. a. undersöktes en del åtgärder, som kan vidtagas för att förbättra vattenavloppen, som nu nedsmutas av spillvatten från samhällen och industrier.

Jag skulle med denna reservation bara vilja vädja till jordbruksministern att verkligen se konstruktivt och positivt på denna fråga och för nästa budgetår föreslå en höjning av anslaget. Med tanke på kostnaderna för skördeskadorna, t. ex. för inlösen av brödspannmål för användning som foderspannmål, och på de stora ekonomiska svårigheter, som jordbrukarna många gånger möter när de skall ta hand om dålig spannmål för utfordring, gäller det nog här mycket små belopp i förhållande till vad man på annat sätt får lägga ut för att komma till rätta med skördeskadeproblemen.

Jag skulle också vilja säga ett par ord om utskottets skrivning beträffande förslaget om anvisande av 10 miljoner kronor till lagerhusbyggnader. Det är ock-

så här fråga om en rationaliseringsåtgärd. Från jordbruksorganisationernas sida har man begärt att få 10 miljoner kronor till hjälp vid uppbyggnad av spannmålslagerhus. Med den teknik man använder numera vid skörden är det ju ett faktum, att det blir allt större anhopning vid lagerhusen på höstarna. Det blir många gånger stora vänteköer. Då uppstår försämring av den spannmål, som skall ligga på lager och vänta. Det är något av en verklig rationalisering, att man snabbt kan ta hand om spannmålen för torkning. Det är inte en fråga om bidrag utan om en kreditgaranti. Det borde därför vara riktigt, att riksdagen biföll utskottets hemställan på denna punkt.

Herr talman! Man kan säga mycket om jordbrukets rationalisering. Man har väl anledning att ändå fästa uppmärksamheten på de positiva sidorna i propositionens förslag. Det innebär dock, som jag ser det, en strävan att försöka ge ökade ekonomiska resurser till finansieringen av jordbrukets rationalisering. Vad som här föreslås bör därför enligt min mening hälsas med tillfredsställelse.

Jag skulle kanske för att vara elak till sist kunna säga, att man får vara glad över att det bekanta skrivfelet i propositionen rättades till. Jag fruktar nämligen att nästan vad som helst hade kunnat hända, om felet inte hade rättats till innan propositionen behandlades i jordbruksutskottet, så oförvitligt konungliga, som vissa av utskottets ledamöter är när det gäller förslag som läggs fram på detta sätt.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! I den debatt, som förs nu för tiden om jordbrukets rationalisering, liksom i den debatt, som förts här i kammaren, lägger man enligt min mening alldeles för stor vikt vid den s. k. strukturrationaliseringen — storleksrationaliseringen. Man gör gällande, att den bedrivs i alltför långsam takt och att det inte sker tillräckligt många sammanläggningar. Det mindre jordbruket försvinner inte tillräckligt hastigt.

Det är enligt min mening en alldeles

Ang. statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.

felaktig inställning att betrakta rationaliseringsproblemet såsom i främsta rummet ett problem om storleksrationaliseringen. Det finns många andra anledningar än en alltför liten areal till att jordbruket har en dålig bärkraft. En mycket viktig anledning är t. ex. bristfällig dränering. Man skulle kunna säga, att man inte vinner mycket, om man t. ex. lägger tillsammans två mindre jordbruk, som är dåligt dränerade, och får ett större. Man får då ett större jordbruk, som också har dålig bärkraft. Om man i stället vidtog dräneringsåtgärder, skulle man i stället kanske få två jordbruk, som är bärkraftiga.

En annan anledning till dålig bärkraft är att jorden är otillräckligt kalkad. I detta avseende har, som säkert många i kammaren vet, skett en enligt min mening ganska ödesdiger utveckling, i det att det kalkningsbehov, som föreligger hos den svenska jorden, inte tillgodoses på långa vägar. Det finns även andra anledningar till att avkastningen inte blir den optimala, bl. a. med näringstillförseln sammanhängande orsaker.

Jag menar därför, att det är felaktigt att lägga alltför stor vikt vid storleksrationaliseringen. Av denna anledning har jag tillåtit mig att i en motion föreslå, att då det gäller aktuella fall, där det blir fråga om rationaliseringsåtgärder, borde man först undersöka vilken form av rationalisering, som i det föreliggande fallet kan förväntas ge det bästa resultatet. Man skulle då säkerligen i många fall komma fram till att det inte alls bör bli fråga om en sammanläggning utan om helt andra åtgärder.

I det utlåtande, som vi nu debatterar, uttalar utskottet, att för att en ökad strukturrationalisering skall kunna få full effekt bör den följas genom rådgivning till berörda jordbrukare. Som exempel på de råd, som kan ges, nämner man övergång till fjäderfäskötsel och fåravel. Denna rådgivning är naturligtvis i och för sig mycket befogad, men jag tror, att de exempel, som här har valts, är dåligt valda. Fjäderfäskötseln är en gren av animalproduktionen, som kan

automatiseras i större utsträckning än kanske någon annan. Man kan därför inte göra gällande, att den bör kunna bli en tämligen allmän produktionsgren vid jordbruken. Jag tror nämligen att det i främsta rummet här gäller att förbättra betingelserna för produktionen från jorden, dvs. se till att jordarna blir sådana som de bör vara för att kulturväxterna skall ge största möjliga avkastning.

Det har också talats här i kammaren om att man, då det gäller jordbrukets rationalisering, också måste ta hänsyn till konsumenternas intressen, och det sades t. ex. i onsdags, att jordbruket måste underhållas med konstgjord andning för att över huvud taget kunna leva. När man talar om konsumenternas intressen vill man så att säga förmedla den uppfattningen, att vi här i Sverige skulle ha särskilt höga priser på jordbruksprodukter. I själva verket är situationen den, att produktpriserna här i Sverige ligger ungefär i nivå med priserna i genomsnitt för Europa. Att vi ligger så pass gynnsamt till beror kanske framför allt på att vi har ett av de högst mekaniserade jordbruken i världen. Det finns egentligen endast två länder, som ligger före oss i fråga om mekaniseringsgrad. Trots att vi numera inte som förr ligger i täten då det gäller avkastningen per hektar, så har vi i alla fall en mycket hög produktivitet och det är anledningen till att vi kan hålla kostnaderna nere. Skulle vi i våra kalkyler sätta in t. ex. de löner, som betalas i låt oss säga Italien, så skulle vi här i Sverige sannolikt ha de lägsta produktpriserna i hela Europa.

Därför är det inte riktigt att tala om att man genom att ge möjligheter för jordbruket i det ena eller andra avseendet, t. ex. för rationalisering, även om det kostar en hel del pengar, därmed belastar konsumenterna. Det finns inte någon anledning att klaga över resultatet av Sveriges jordbruk. Vårt jordbruk står visserligen inte på själva toppen men dock bland de allra bästa, och vi har ju utomordentliga produktionsbetingelser ända från Skåne och upp till Tornedalen.

Ang. statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.

Låt mig också, herr talman, säga ett par ord om möjligheterna för det mindre jordbruket att existera. Jag skulle vilja säga att det mindre jordbruket i alla fall bör beredas samma möjligheter som det större i fråga om exempelvis lån. Det finns många mindre jordbruk som drivs med mycket gott resultat, och varför skall inte en liten jordbrukare ha samma möjligheter att få lån som t. ex. en större? Man ger dem den möjligheten i fall de har ett förvärsarbete under en viss period, t. ex. skogsarbete, men varför skall inte en småbrukare, som har en mera stadigvarande annan verksamhet under ett par timmar varje dag vid sidan om sitt eget jordbruk kunna få samma förmåner? Genom den senaste utvecklingen på det maskinella området med maskinstationer och möjligheterna till gemensam maskinanvändning kan en liten jordbrukare utnyttja sin arbetskraft på ett helt annat sätt än vad som var möjligt förr i tiden.

Vidare har vi andra möjligheter, sådana som också behandlas i propositionen, nämligen gemensamhetsanläggningar. Det är självklart att gemensamma anläggningar t. ex. för animalieproduktion, kan vara utomordentligt värdefulla, och jag tror att det är en riktig linje för utvecklingen, men om man har gemensamhetsanläggningar bör sådana anläggningar kunna ha som medlemmar jordbrukare med både stora och små jordbruk. Man bör där, menar jag, inte diskriminera innehavarna av det mindre jordbruket.

Jag ber, herr talman, med stöd av vad jag nu har sagt att få yrka bifall till den av mig i denna kammare väckta motionen nr 739 och till reservationen till detta utskottsutlåtande nr 1) av herr Hermansson m. fl.

Herr statsrådet HOLMQVIST:

Herr talman! I den överenskommelse som träffades mellan regeringen och representanter för jordbrukets organisationer i mars månad i år konstaterades, att det var nödvändigt att ytterligare på-

skynda den rationaliseringsverksamhet som pågår inom jordbruksnäringen. I det syftet utlovade regeringen att medverka till en kraftig uppräknings- och kreditramar för både yttre och inre rationalisering, och jordbrukets organisationer förklarade i detta sammanhang att de var beredda att genom upplysning och rådgivning kraftigt stödja denna verksamhet.

Jag skulle gärna vilja konstatera, att det är glädjande att den proposition, som nu är behandlad av utskottet när det gäller rationaliseringsverksamheten, har fått ungefär samma behandling som propositionen om prisregleringsåtgärder. Såvitt jag förstår kommer riksdagen nästan enhälligt att godtaga det förslag som här förelagts. Det är glädjande och utgör enligt min mening en god grund för fortsatta strävanden för att främja den svenska jordbruksnäringen.

Det finns dock en reservation, som måste inge åtskilliga betänkligheter hos dem som läser denna reservation noga. Jag lyssnade med intresse till herr Isacson. Jag kan faktiskt avstå från att säga en del av vad jag hade tänkt säga i dag därför att han i första delen av sitt anförande pekade på mycket väsentliga ting i detta sammanhang.

Herrarna Hermansson, Pettersson, Jacobsson och Hansson i Skegrie — den sistnämnde utskottets ordförande — vill nämligen dels att stödet skall kunna lämnas även till förvärv och drift av jordbruk som inte representerar full bärkraft och dels att stöd för förvärv av stödjordbruk bör kunna lämnas även då stödjordbruket inte är ett lämpligt komplement för andra sysselsättningar än de rent säsongbetonade. Om riksdagen skulle besluta, att förvärvsstöd och driftstöd skulle allmänt utgå till jordbruk som inte representerar full bärkraft, skulle det innebära en tillbakagång till de förhållanden, som rådde före 1947 års riksdagsbeslut om de nya riktlinjerna för jordbrukspolitik. Enligt bestämmelserna i 1948 års kungörelse om jordbruksegna- hemsverksamheten skall nämligen den stödgivningen inriktas på förvärv av bärkraftiga jordbruk och stödjordbruk. En-

Ang. statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.

ligt motsvarande nu gällande bestämmelser skall stödgivningen inriktas på att underlätta förvärv av brukningsenheter, som har förutsättning att bestå som självständiga brukningsenheter på längre sikt, och på stödjordbruk.

Som herr Isacson framhöll har dessa bestämmelser godtagits enhälligt av 1959 års jordbruksutskott. Inte minst med hänsyn till att i dag utskottets ordförande står bakom reservationen, anser jag det nödvändigt att här fråga herr Jacobsson och andra, som också givit stöd åt den, om de verkligen menat, att vi skall frångå det som vi 1947 var överens om.

Reservanternas yrkande innebär, att förvärvslånen skall bidra till att konservera brukningsenheter, som inte har förutsättning att bereda brukaren och hans familj tillfredsställande utkomst. Det måste uppenbart vara fel om staten genom kreditgaranti hjälper unga, skickliga jordbrukare att skaffa sig jordbruksföretag, som helt enkelt inte kan ge dem skäligen försörjning.

Det bör observeras att enligt propositionen och även enligt utskottsutlåtandet kommer jordbruksförvärvslån, följaktligen också driftlån, att kunna beviljas i sådana fall där jordbruken inte nu är bärkraftiga, men där man genom en nära förestående yttre rationalisering kan påräkna att komma fram till full bärkraft.

När det gäller stödjordbruken innebär propositionen och utskottets utlåtande en skärpning i förhållande till nuvarande bestämmelser. Jag kan gärna förklara anledningen till detta.

Det är faktiskt en följd av att vi i dag lever i ett helt annat samhälle än för trettio, fyrtio år sedan. Då utdelades rikligt med egnahemslån och stöd till arbetarsmåbruk, som då bildades litet varstans i vårt land. I dag är situationen anorlunda. Folk ställer andra krav på standard i dag än vad man gjorde på den tiden, och det är nödvändigt att anpassa brukningsenheterna med hänsyn till detta. Därför är det sagt, att lånegaranti fortsättningsvis endast skall beviljas om särskilda skäl talar därför.

Herr Isacson har nyss utvecklat syn-

punkter på detta som gör att jag i stort sett kan gå förbi denna fråga. Jag instämmer med honom däri, att det får anses orimligt att den som har årssysselsättning genom industriarbete skall kunna få stöd till att förvärva ett sådant här eget hem och på det viset skaffa sig en extra arbetslöshetsförsäkring, som inte kan vara nödvändig speciellt för honom. Någon av remissinstanserna pekade på att vederbörande sålunda skulle få möjlighet att skaffa sig en billig bostad och samtidigt erhålla hög belåning. Det kan ju inte finnas skäl att låta en rationaliseringskungörelse för jordbruket medföra sådana konsekvenser.

Efter onsdagens debatt bör jag kanske understryka, att det här inte är fråga om att hindra någon från att förvärva stödjordbruk om han så vill. Här är det fråga om i vilka fall som staten genom ekonomiskt stöd skall främja att ett sådant förvärv kommer till stånd.

När jag lyssnade till herr Gustafssons och herr Jacobssons inlägg i onsdags, fick jag faktiskt en obehaglig känsla av att det finns människor, som alltjämt lever kvar i en förlegad uppfattning och har ett känsloladdat betraktelsesätt, som jag faktiskt inte trodde hörde till dagens jordbruksdebatt. Utgångspunkten här måste vara: Vad skall vi göra för att främja verksamheten inom en näringsgren? Jo, vi måste ju sikta till det som är värdefullt. Här blir det fråga om att ge dem som sysslar inom jordbruksnäringen förbättrade utkomstmöjligheter i olika avseenden.

Man säger, att rationaliseringsåtgärder inte kan lösa alla problem. Det säger herr Gustafsson, och det lät nästan som om herr Osvald hade ungefär samma uppfattning. Herr Jacobsson säger också, att vi vet så litet om framtiden, och det gör att vi måste vara försiktiga.

Det är naturligtvis så rätt som det är sagt, att rationalisering inte kan lösa alla problem och att vi inte vet så mycket om framtiden. Men vi kan väl vara överens om att årsmånen växlar, att jordbruket är beroende av väder och vind, beroende av marknadsförhållanden, beroende av

Ang. statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.

konsumtionsinriktning liksom också av forskning och utbildning, kapitalförsörjning o. s. v.

Om vi alltså är överens om att så många andra faktorer här spelar in så är det en sak men det ger inte skäl för oss att inrikta stödgivningen från samhällets sida på sådana jordbruk som har sämst förutsättningar att kunna bestå i dagens samhälle? Jag tycker inte att den argumentation som man här för är särskilt stark.

Herr Jacobsson säger att vi ju inte kan veta något om framtiden. Men det är väl en känsla som vi ofta har när vi behandlar ärenden här i riksdagen, att vi har svårt att föreställa oss hur det kommer att bli i framtiden. Han varnade oss för att tillämpa schabloner och sade att vi måste söka komma fram till en förnuftig bedömning. I en kungörelse eller författning måste det ju dock alltid finnas vissa regler eller schabloner uppställda. Det är helt enkelt ofrånkomligt. Det får ju inte vara rena godtycket som blir bestämmande för hur lantbruksstyrelsen, våra olika organ på jordbrukets område och i sista hand Kungl. Maj:t skall handla i dessa frågor. Vi måste helt enkelt ha vissa regler som fastställs av riksdagen, och vi kan inte komma ifrån den saken.

Jag vet att herr Jacobsson har mycket djupgående insikter i bostadsfrågan, kanske betydligt mer djupgående än vad han har när det gäller jordbruksfrågor. Han sitter med i statsutskottet och har gång efter gång varit med om att besluta regler, efter vilka stöd skall ges från samhället till anskaffande av bostäder. Bostaden skall enligt dessa regler ha en viss storlek, utrustning o. s. v. Vi har varit överens om att ställa sådana krav för bidrag från statens sida när det gäller bostäder. Det kan väl inte då vara orimligt att vi även när det gäller jordbruket ställer upp vissa förutsättningar för att staten skall vara med att bidraga till finansieringen, antingen, detta nu sker i form av garantier eller direkta lån.

Om man verkligen menar, att samhället skall medverka till tillkomsten av jordbruk som inte är bärkraftiga och

inte är utvecklingsbara, glider man i sitt resonemang förbi en viktig fråga som man i så fall måste ställa sig. Antingen måste man lämna dessa människor åt sitt öde och låta dem försörja sig bäst de kan, eller också måste vi komplettera den nuvarande hjälpen med andra åtgärder. Vi ger redan nu ett särskilt stöd till småbruket i form av ett årligt anslag på ungefär 100 miljoner kronor. Om jag antar att det finns kanske 100 000 småbrukare i landet, som har glädje av detta stöd, betyder det att vi i dag vid sidan av allt det andra ger ett speciellt bidrag på ungefär en tusenlapp till var och en av dessa människor, som alltså arbetar under dessa besvärliga förutsättningar.

Är avsikten, måste jag fråga, att vi skall öka anslaget för detta ändamål? Vill man här få till stånd ändrade betingelser, eller siktar man kanske till att genom prispolitiska åtgärder öka förutsättningarna även för denna del av det svenska jordbruket?

Skulle det senare vara fallet är jag ytterst pessimistisk om möjligheterna att nå det avsedda målet. Enligt den statistik som vi nu har till underlag för vår diskussion har nämligen även brukare, som sitter på brukningsenheter som har de mest gynnsamma odlingsbetingelser, svårt att nå upp till en inkomstnivå jämställd med industriarbetarlönerna. Hur skall det då bli möjligt för oss att ge dessa människor på de små brukningsenheterna några utsikter att där kunna få en tillfredsställande försörjning?

Herr Jacobsson och även herr Osvald varnade för schematiskt tänkande i arealer. Jag vill då göra dem uppmärksamma på att det i propositionen står: »På dessa enheter — — — kan vanligen varken den mänskliga arbetskraften eller modern teknisk utrustning rationellt utnyttjas.»

Försiktigare kan man väl inte uttrycka sig. Ingen människa föreställer sig väl att det i allmänhet skulle vara möjligt för innehavarna av dessa små brukningsenheter att försörja sig och sin familj på dylika små enheter. Jag tycker att skrivningen på denna punkt

Ang. statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.

är så försiktig att även större jordromantiker än herr Jacobsson skulle kunna ansluta sig till den.

Sedan säger herr Osvald att man här skjutit fram storleksrationaliseringen i förgrunden, men att det finns många andra möjligheter, t. ex. kalkning, att öka produktiviteten. I stället för att slå samman två jordbruk kan man, menade herr Osvald, försöka förbättra vart och ett av de båda jordbruken så att de ger sina två innehavare skälig utkomst.

Jag har all respekt för herr Osvalds ihärdiga kamp att även andra möjligheter bör beaktas när det gäller att förbättra vårt jordbruk. I det fall som han här beskriver måste vi emellertid också ta hänsyn till den situation som hela vårt jordbruk befinner sig i. Vi måste då också söka bilda oss en uppfattning om hur framtiden kommer att bli och hur våra möjligheter att avsätta ett produktionsöverskott kan komma att te sig i framtiden. Då tror jag att det måste vara en fördel att på dessa båda små enheter endast ha *en* man, eller *en* familj, som skall ha sin utkomst ur den jorden, i stället för att där ha två familjer.

Jag tycker nog även att herr Osvald kanske litet alltför lättvindigt tog på frågan om producentpriserna i vårt land i förhållande till motsvarande priser i andra länder. Om det är så, vilket åtminstone de uppgifter jag har tyder på, att vi här i landet ligger ungefär 5 procent över genomsnittet i andra jämförbara länder i Europa, betyder ju dock detta, att jordbrukspriserna hos oss ligger förhållandevis högt och att vi i varje fall inte befinner oss i den bästa situationen härvidlag.

Sedan tycker jag, herr Osvald, att talet om levnadskostnaderna är ett fullständigt ohållbart resonemang. Anledningen till att vi har höga lantarbetarlöner är att vi har en god ekonomisk utveckling i vårt samhälle. Det är helt enkelt nödvändigt att jordbruket betalar skäligt för det arbete, som utföres där, för att över huvud taget få människor att vilja engagera sig i detta arbete. Vi har ju ställt upp samma målsättning för

jordbrukarna; de bör också få ta del av den höjning i levnadsstandard som andra medborgargrupper får. Vi har till och med gått så långt, att vi fört in industriarbetarlöner som beräkningsgrund när det gäller att fastställa vilken inkomst en jordbrukare bör få.

Det är ofrånkomligt att vi har höga löner. Skulle vi försöka tänka oss bort från detta förhållande och tänka oss en återgång till låga löner för att därigenom få lägre priser — vilket väl var den möjlighet som herr Osvald pekade på — vill jag säga att vi saknar förutsättning för en sådan utveckling; det är orimligt att resonera på det sättet, anser jag.

Herr Osvalds inlägg beträffande lånemöjligheterna för de små jordbruken har jag redan berört. Det kommer att finnas förutsättningar för vissa människor att få lån för stödjordbruk.

Dessutom vill jag säga, att utskottet på ett par punkter har frångått propositionen, bl. a. när det gäller maxibeloppet för driftlån. På denna punkt har utskottet enhälligt ansett att man i vissa fall skulle kunna tänka sig att gå upp till 50 000 kronor i fråga om dessa lån. Jag har inte direkt någon erinran att göra mot detta förslag. När vi föreslog 40 000 kronor, innebar det en fördubbling av det belopp som nu utgår. Jag har alltså ingenting att erinra, om riksdagen finner att vi kan sträcka oss ännu längre i vissa fall.

Men på en annan punkt har utskottet frångått vad som är föreslaget i propositionen, nämligen beträffande kreditgarantilånen för lån till lagerhus för jordbruksändamål. Jag föreställer mig emellertid att det är med lottens hjälp som utskottet kommit till denna uppfattning. Propositionens förslag att bibehålla låneramen för lagerhus vid ett oförändrat belopp på 4 miljoner kronor får ses mot bakgrunden av att vid överläggningar med jordbrukets organisationer och enligt den överenskommelse, som därvid träffades, vissa åtgärder förutsattes, bl. a. att regeringen skulle undersöka möjligheterna till att institutionellt förbättra jordbrukets kreditmöjligheter.

Ang. statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.

Det är nämligen så, att kreditgarantien till lagerhus till den ojämförligt största delen avser lagerhus som uppföres av de olika centralföreningarna — det är alltså jordbrukets egna organisationer som svarar för dessa. Det betyder således endast att man får billigare kapital, och med de lånemöjligheter som har förelagat under den senaste tiden föreställer jag mig att det inte funnits några direkta svårigheter att erhålla lån från andra håll. Vi kan också se hur man inom jordbrukets organisationer har varit beredd att satsa ganska betydande belopp för att förvärva kvarnar och vidtagit andra sådana åtgärder, vilka alltså inte ger uttryck åt att läget varit så besvärande.

Jag har som sagt inte funnit anledning att öka på de belopp som f. n. anvisas på denna punkt, särskilt med hänsyn till den utfästelse som vi har gett att undersöka förutsättningarna för kreditmöjligheter.

Med detta, herr talman, har jag framfört de synpunkter som jag velat anföra i debatten.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp)
kort genmäle:

Herr talman! Jag får tillfälle att sedermera återkomma till några väsentliga saker som jag tycker behöver understrykas. Nu skall jag nöja mig med endast två små anmärkningar.

Den första är en komplimang till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet för att han i alla fall snuddat vid likställighetsbegreppet. Jag hade trott att efter de förhandlingar som nu förts mellan jordbrukets organisationer och regeringen detta begrepp var så att säga belagt med tabu i viss utsträckning. Jag vill som sagt ge min komplimang till statsrådet för att han var inne på den saken.

Sedan vill jag anknyta en liten smula till vad herrar Isacson och Holmqvist var inne på när det gällde de små jordbruken, nämligen en klar och tydlig linje beträffande jordbruksegnahemmen. Herr Isacson argumenterade där-

vid ungefär så, att med den utveckling som vår industri nu visar är det inget stöd för en industriarbetare att ha ett jordbruksegnahem, och statsrådet var inne på en liknande linje. Det var för övrigt riktigt vackert att se hur de kompletterade varandra.

Jag vill göra en liten reflexion. Jag har ingen anledning att på något vis ingå på frågan om det stora miljardbelopp som för någon tid sedan voterades igenom när det gällde bostadsegnahemmen. Men det kan hända att människor ute i bygderna gör en jämförelse mellan den inställning som där intogs och de synpunkter som anläggs på frågan om jordbruksegnahemmen, där själva begreppet och ordet skall rationaliseras bort av bara farten. Jag menar att detta är rätt egenartat; det är dock så, att inom vissa delar av näringslivet och för vissa bygder betyder möjligheten att ha ett litet jordbruk att falla tillbaka på, även om det inte kan anses bärigt eller ens ha någon möjlighet att bli det, något så pass värdefullt, att man inte vill uppges möjligheten. Detta särskilt om man tänker på den konjunkturkänslighet som det svenska skogsbruket har och som gör att man inte alltid kan från det ena året till det andra räkna med samma jämna och fulla sysselsättning som man på andra håll vant sig att anse så naturligt.

Herr JACOBSSON, PER, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vågar inte hoppas att jag på denna korta tid skall kunna dämpa den oro och den olust som mina anspråkslösa påpekanden i onsdags tycks ha vållat koalitionen Isacson-jordbruksminister Holmqvist. För den som uppmärksam följde vad jag sade var det väl uppenbart att jag ville göra åtskilliga reservationer. Framför allt betonade jag starkt att vi här rör oss på ett område, där man nog med skäl kan ha olika meningar och där jag tror att vi är ute på så pass osäker mark att man inte bör falla för alltför tvärsäkra bedömningar.

Ang. statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.

Statsrådet inledde med att tala om prisuppgörelsen mellan jordbrukets förhandlare och regeringen och vad som i det sammanhanget utlovats beträffande rationaliseringssträvandena. Jag känner mig inte särskilt bunden av denna överenskommelse, även om jag väl har den meningen att vad som är överenskommet givetvis skall hållas. Jag vet inte heller vilka utfästelser jordbrukets förhandlare har gjort i det sammanhanget — det känner ju statsrådet själv bäst till — men jag har svårt att föreställa mig att man från jordbrukarnas sida i den överenskommelsen har gått in på några detaljer om hur rationaliseringen i de enskilda fallen skall genomföras. Jag förmodar att man har varit överens om att vi behöver en rationalisering av det svenska jordbruket och att vi också behöver en storleksrationalisering, kanske en ganska omfattande sådan, är jag medveten om. Men jag tvivlar på att man i denna överenskommelse har gått in på detaljer som nödvändigtvis måste innebära några väsentliga skärpningar beträffande det mindre jordbrukets förhållanden i jämförelse med vad som för närvarande råder.

Jag måste fråga mig vad man här egentligen är ute efter. Det hänvisas till 1959 års rationaliseringskungörelse, egnahemskungörelsen, och det sägs att avsikten inte är att göra några ändringar i den. Nej, det är möjligt, men nog tycker jag att man, när man läser statsrådets proposition och statsrådets anförande i den, får ett starkt intryck av att meningen ändå är att man skall försöka åstadkomma en ny giv och en skärpning, som på ett mera påtagligt sätt just siktar in sig på storleksrationaliseringen och allt vad därmed sammanhänger. Annars kan jag inte förstå varför man har ansett det nödvändigt att ägna så mycken tid åt argumenteringen just på den punkten.

Beträffande frågan om den fulla bärkraften sade jag i mitt anförande i onsdags att när man diskuterar om den fulla bärkraften i ett jordbruk så rör man sig med ett mycket tånjbart be-

grepp. Det finns otaliga exempel på stora jordbruk som bär sig dåligt, och det finns många exempel på relativt små jordbruk som ger överraskande goda resultat. Det beror härvidlag i så hög grad på brukarens kvalifikationer och andra omständigheter, saker som inte alltid är så lätta att fånga in i bilden. Därför tror jag att varje jämförelse härvidlag måste bli föga vägledande.

Herr statsrådet tog också upp frågan om mina kvalifikationer att bedöma jordbruk och vad därmed sammanhänger. Han ansåg att jag hade väsentligt större kunskaper när det gäller bostadsfrågan och dithörande frågor. Jag skall inte alls yttra mig om den saken. Jag vill bara tala om för herr statsrådet att jag under större delen av mitt liv varit praktiskt verksam inom skogs- och jordbruket och därför inte är helt främmande för de problem som vi här diskuterar.

Statsrådet säger att det i detta sammanhang är så lätt att komma in på känsloladdade resonemang. Ja, det är lätt att göra det för den som har levat och varit verksam inom det mindre jordbrukets krets och som känner de resonemang man där för och de engagemang man där binder sig vid. Det är möjligt att det ligger en smula känsloladdade synpunkter bakom de tankegångar som jag här försökt ge uttryck åt, och det är möjligt att det bakom dem kan sägas ligga något av landsbygdsromantik. Jag är emellertid övertygad om att ett mycket stort antal jordbrukare i dag föredrar att stanna inom jordbruket och att arbeta som verkamma jordbrukare, även om det skulle ge en något mindre inkomst än utöware av jämförliga yrken har på andra områden och inom industrien. Det är möjligt att det finns jordbrukare som anser att jordbruksyrket ändå i sig innesluter så pass väsentliga värden vid sidan av den direkta ekonomiska behållningen, att de i alla fall föredrar att stanna inom yrket och där skaffa sig sin bärning. Man kan kalla det för romantik, och man kan säga att det är känsloladdat och verk-

Ang. statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.

lighetsfrämmande, men jag tror ändå att det för många människor är en väsentlig realitet.

Jordbruksministern var också inne på frågan om konsumenternas intressen och jordbrukspriserna. Jag hinner emellertid inte nu beröra dessa frågor. Det är möjligt att jag kan få tillfälle att komma tillbaka till dem senare under debatten.

Herr OSVALD (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror att herr jordbruksministern missuppfattade mig, då jag drog in frågan om lönerna inom det italienska jordbruket. Det har naturligtvis aldrig varit min mening att opponera mot de lönekostnader vi har inom det svenska jordbruket. Vad jag ville ha sagt var endast, att om vi räknar med de italienska lönerna i kalkylerna för svenskt jordbruk, så skall vi finna att vi får lägre produktpriser än något annat europeiskt land. Den saken har jag stöd för också i det material som finns tillgängligt inom jordbrukets utredningsinstitut.

När vi nu har kommit överens om att hålla en sådan lönestandard, att jordbrukarna så småningom kan nå upp till en inkomst likvärdig med jämförbara grupper, då menar jag att också konsumenterna måste ta konsekvensen av det beslutet. Men när jag pekar på denna detalj är anledningen att den visar att produktiviteten i Sverige i själva verket ligger mycket högt. Därför är det enligt min mening oriktigt att säga att den svenska jordbruksproduktionen behövt minskas. Det ständiga talet om att minska arealen och minska produktionen skapar, skulle jag vilja säga, ett missmod inom stora jordbrukargrupper och kanske även en viss ovillighet bland ungdomen att ägna sig åt ett jordbruk, som den skulle vara mycket väl skickad för.

Vad skall vi då göra med överskotten? Ja, jag har många gånger sagt att det egentligen är skandalöst, att man talar om överskott i en värld där två miljar-

der människor inte har tillräckligt att äta. Vi skulle kunna använda våra överskott för att hjälpa de svältande miljonerna i världen. Detta göres nu i FAO:s regi; det kunde också göras på bilateral basis och — skulle jag vilja säga — i EFTA:s regi. Det är viktigt, att man gör klart för sig att vi har möjligheter att på ett nyttigt och för hela världen gagnande sätt använda de överskott, som vi eventuellt skulle kunna komma fram till.

Låt mig sedan säga ytterligare ett par ord om det som också jordbruksministern var inne på, nämligen förvärven av mindre jordbruk. Om t. ex. en person har sysselsättning inom skogsbruket och för övrigt önskar sysselsättning i jordbruket, då skall han kunna få stödet, men om en jordbrukare har annan verksamhet skall han inte få samma möjlighet. Låt oss ta ett konkret fall: om en jordbrukare är intresserad av någon speciellt arbetskrävande eller inkomstgivande gren av växtodlingen, t. ex. bär-odling, då skall han inte ha den möjligheten till hjälp. Varför skall inte den enskilde få ha valfrihet i detta hänseende? Bör inte en man, som vill ägna sig åt jordbruk, åt växtodling, husdjurskötsel eller vad det nu kan vara, själv kunna få avgöra, om han vill ha en sådan sysselsättning eller inte och ändå få det erforderliga stödet? Enligt min mening borde det vara självklart, att han skall kunna få ett sådant stöd.

Detta skulle ingalunda behöva leda till en alltför långsam takt i den nu eftersträfvade storleksrationaliseringen. Jag tror för min del, att den rationaliseringen kommer att fortgå ändå — det finns ju många äldre jordbrukare, som inte så värst länge till kan fortsätta sin verksamhet, och därför kommer med all sannolikhet många jordbruk att bli sammanlagda; vi behöver inte göra någonting särskilt för att påskynda storleksrationaliseringen. Däremot skulle vi behöva göra mycket för att få våra jordar bättre torrlagda och kalkade och bättre försörjda med näringsämnen.

Ang. statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.

Herr GUSTAFSSON, NILS-ERIC, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr jordbruksministern må förlåta mig om jag allra först vill säga några ord till herr Berg. Han talade i onsdags om »konstjord andning» och menade självfallet att någonting sådant var alldeles felaktigt när det gäller jordbrukspolitiken. Låt mig bara göra den reflexionen, att när man kommer från Karlskrona och bor i närheten av ett varv där sådana andningsövningar tagit rätt stora proportioner så verkar det onekligen litet förmåtet att man i jordbruksdebatten vill använda en dylik liknelse.

Men så till herr jordbruksministern. Jag är glad över att han nu har klarlagt en del punkter som man åtminstone i onsdags måste sätta många frågetecken för även efter utskottets talesmans inlägg. Jag är också mycket glad över att jordbruksministern fortfarande heter Eric Holmqvist och inte Birger Isacson — även om de båda herrarnas argumentering är snarlik, tycker jag att jordbruksministern i alla fall har hållit sin argumentering på ett sakligt mycket, mycket högre plan.

Jag vill instämma med herr statsrådet i att överenskommelsen naturligtvis innebär att rationaliseringsverksamheten skall intensifieras; och det finns ingenting i mitt anförande under onsdagen som motsäger den uppfattningen. Men vad jag har satt frågetecken för i min motion och även i mitt nämnda anförande är just att man — och jordbruksministern har fastslagit att proposition nr 125 har den innebörden — skall begränsa de nuvarande möjligheterna till statligt stöd för rationaliseringsverksamhet inom småbruket. Då har jag frågat mig: Varför inte vänta på den stora utredning som tillsattes 1960 och vars resultat kommer nästa år?

Här kommer jag återigen fram till det som både jordbruksministern och herr Isacson var inne på, nämligen att småbruksfrågan inte får ses enbart som en jordbrukspolitisk fråga. Det var just vad jag också betonade. Efter vad jag kan förstå innehöll direktiven till 1960 års

utredning att den skulle se på dessa saker ur en bredare synvinkel än de strikt jordbrukspolitiska. Jag anser att det — åtminstone för den landsdel jag kommer ifrån — är av mycket väsentlig betydelse att det också blir på det sättet. Vi vet inte vad 1960 års jordbruksutredning kan komma fram med, men vi vet att den skall komma med ett förslag, och jag försäkrar att den oro som jag gav uttryck för här beträffande många enskilda människors och många bygders situation inte är överklig utan existerar. Jag tror inte att man får ta saker och ting så förfärligt självklart att man gör skärpningar som kanske skulle kunna få resultat varom man ingenting säkert vet men där tendensen dock tyder på ökade svårigheter.

Jag vill alltså fråga herr statsrådet vad det är som gjort att man inte har kunnat vänta till år 1964 med att lägga fram detta förslag. Man hade då kunnat få en bredare utblick över dessa för hela samhället mycket betydelsefulla frågor. Herr statsrådet säger att jag hyser en förlegad uppfattning. Ja, kanhända det. Jag vet dock inte om det är förlegat att tänka på framtiden, men det är den utgångspunkt som jag har haft när jag försökt att analysera dessa frågor.

Herr Isacson i Horndal var förvånad över att vi har opponerat oss, och han sade att det var alldeles självklart att rationaliseringen måste fortsätta. Det måste bli större enheter. Jag lade märke till att herr Isacson i slutet av sitt anförande kom tillbaka dit och sade att han ville vädja till jordbruksministern att inte ta så förfärligt hårt på frågan om arealgränser. Jag undrar nu bara hur det resonemanget går ihop.

Herr ÅKESSON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr statsrådet var inne på den tankegången att vad som hade skett här då det gällde formerna för jordbrukets rationalisering hade skisserats i den överenskommelse som träffats mellan jordbrukets organisationer och statsmakterna. Det kan visserligen vara riktigt att jordbrukets organisatio-

Ang. statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.

ner som sådana inte har varit negativt inställda till jordbrukets rationalisering, men, herr statsråd, ingen som här uppträder har väl en negativ inställning till den rationalisering som har skett och som kommer att ske i fortsättningen. Frågan i dag gäller om man skall påskyn- da denna rationalisering på det sätt som herr statsrådet har skisserat i Kungl. Maj:ts proposition.

Vad meningsskiljaktigheterna i stort rör sig om i dag är huruvida det stöd- jordbruk som här omdömts i flera sammanhang skall beredas möjligheter att få hjälp med lån etc. Herr statsrådet omnämnde att man år 1947 var överens om dessa grunder och hur de skulle skisseras. Jag kan här erinra om att dessa grunder för närvarande tillämpas på det sättet att man vid förvärv av små- bruk eller stödjordbruk på upp till 3—5 hektar kan få lånegarantier. Men över denna kategori finns ett skikt där ingen kan få lånegaranti. Gäller det förvärv av en egendom på mellan 5 och 15 hek- tar får den som vill köpa en sådan själv finansiera förvärvet.

Det har också i annat sammanhang varit tal om arealbidraget som sådant. Jag ser denna fråga ur den synvinkeln att en småbrukare, som vid sidan av sitt lilla småbruk har en sådan inkomst att den möjliggör en dräglig levnadsstan- dard, inte har möjligheter att få areal- bidrag, ty i det fallet bortfaller de. Jag tycker att man inte skall se denna fråga strikt ur en enda synvinkel och säga att här skall ske en rationalisering som skall rendera i ett bättre läge för svenskt jordbruk. Lantbruksnämnderna i flera län har ju ansett det nödvändigt att för sin del belåna stödjordbruk liksom and- ra mindre jordbruk. Kristianstads län är just ett sådant län där ett dylikt för- faringssätt skulle vara i hög grad tack- nämligt. Jag ser också frågan ur den synvinkeln att det här gäller att behålla unga människor kvar såväl i jordbruket som på landsbygden. Om jag ser på möj- ligheterna i dag att få lånebidrag och hjälp när det gäller att bygga bostäder intill tätorter och städer, måste jag säga att man väl närmast är inne på den lin-

jen att man forcerar en avflyttning från landsbygden, såvida man accepterar det förslag statsrådet har skisserat. Jag tror att vi tills vidare bör bibehålla de nu- varande riktlinjerna som skisserades 1959, i synnerhet som 1960 års jord- bruksutredning håller på med en all- män översyn av den svenska jordbruks- politiken.

Herr ISACSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag förstår att man me- nar att jag hoppat i galen tunna när jag har hamnat på samma ställe som jord- bruksministern vad beträffar jordbruks- rationaliseringen. Nåja, det tar jag inte så förfärligt hårt. Jag har nämligen en bestämd känsla av att när vi diskuterar jordbrukets rationalisering så är det vis- sa saker vi måste skilja emellan, och det sade jag förut. Vi måste ha en målsätt- ning för jordbrukets rationalisering. Lo- kaliseringssynpunkterna är en annan sak, och de hör liksom inte ihop med det här problemet.

Var skall vi dra gränsen mellan ett stödjordbruk och ett *icke* bärkraftigt jordbruk i dag? Vi kan inte ställa upp riktlinjer härför. Jag vet inte var vi då skulle hamna. Jag har funderat myc- ket på dessa frågor, och jag har en be- stämd känsla av att man bör ha vissa klara gränslinjer. Eftersom det inte har skett någon större förändring i saken sedan 1959, finns det ju ingen anled- ning att spetsa till den. Reservationen innebär ju att man med de rationalise- ringspengar som finns skulle stödja ock- så sådana deltidjordbruk där brukaren är sysselsatt t. ex. inom industrien. Är det riktigt, när resurserna är relativt be- gränsade, att använda en del av pengar- na för detta ändamål? Jag tror inte att det är till jordbrukets gagn att man re- sonerar på det sättet, och därför har jag inte kunnat stödja ett sådant förslag.

Jag har hela tiden i diskussionen, både nu och tidigare, sagt att storleks- rationaliseringen är en väsentlig punkt i fråga om jordbrukets framtid. De som emellertid låter sig förblindas av areal- tänkande gör nog fel, ty vi får i framti-

Ang. statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.

den tänka oss en form av jordbruk med relativt liten areal och med specialisering på djursidan som ger full sysselsättning för båda en och två familjer. Det finns alltför många variationsmöjligheter. Men faktum är ändå att många jordbrukare i dag har möjligheter, både tekniska och arbetsmässiga, att bruka en större areal, och för dem finns ett bestämt behov av att skaffa denna areal. Arealstorleken kommer här in i resonemanget som en absolut nödvändighet; det har gjorts rent vetenskapliga undersökningar som tydligt visar detta, och vi kan inte bortse från att detta är ett viktigt moment i frågan om jordbrukets rationalisering. Det gör att jag vågar hävda min uppfattning, även om man tycker att jag har hoppat galet. Jag vill helt enkelt ha klart för mig var man skall dra gränsen rent sysselsättningsmässigt mellan stödjordbruk och icke bärkraftiga jordbruk.

Hur skall jordbruksorganisationerna handla, om det inte finns gränslinjer? Vad skall man räkna till deltidjordbruk? Var skall gränsen gå för enfamiljsjordbruk som är bärkraftiga? Svara mig på detta, så kanske diskussionen klarnar litet grand. Jag kan inte se annat än att på den punkten är läget för närvarande diffust.

Herr statsrådet HOLMQVIST:

Herr talman! Vem man råkar komma i sällskap med, om det är herr Isacson i en fråga eller herr Gustafsson i en annan, spelar väl mindre roll. Jag tror att det väsentliga är att vi ser till de sakfrågor vi diskuterar, och jag tycker att det är mycket värdefullt att vi oavsett partiuppfattningar kan ge erkännande åt en uppfattning i en sakfråga.

Sedan vill jag säga några ord. Jag hinner inte gå in så mycket på inläggen, men jag skall ta upp några som jag tycker väsentliga ting.

Herr Jacobsson klarade sig med att säga att han i sitt anförande hade gjort en massa reservationer som jag tydligen inte beaktat och som kunde ta udden av en del av det som jag hade noterat. Men

det är väl inte så, herr Jacobsson, att ni också gjorde en reservation till reservationen, ty den står väl herr Jacobsson för som den är presenterad här? Jag skulle gärna vilja fråga vad som föranlett denna ändrade hållning från herr Jacobssons sida. Herr Jacobsson har tidigare varit med i riksdagen om att fastställa vissa regler för kreditstöd vid förvärv av jordbruk, och nu är han beredd att gå ifrån dem. Nu vill han att stöd skall kunna lämnas även till förvärv och drift av jordbruk som inte har full bärkraft och som — i motsats till vad som hittills gäller — icke har förutsättningar att bestå som självständiga brukningsenheter på längre sikt. Jag skulle vara tacksam för att få veta vad som föranleder herr Jacobsson att ändra sig på den punkten.

Jag har angett skälen till att jag föreslagit ändringar när det gäller stödjordbruken. Jag har beskrivit hur som vi har en annan situation i dag än vi hade för 30 och 40 års sedan, och jag vill gärna knyta an till herr Gustafssons fråga: Vad är det som gör det angeläget att ta upp dessa saker? Kunde man inte vänta till dess 1960 års utredning kommer med sitt förslag?

Det är många frågor, det vill jag gärna medge, inom departementets verksamhetsområde där man sitter bunden för att man väntar på en utredning som så småningom skall komma. Om jag i detta fall haft den inställningen, herr Gustafsson, skulle jag också avstått från att höja gränserna för lånen, vilka jag föreslagit skall höjas till 40 000 kronor och som riksdagen genom att gå litet längre vill höja till 50 000. Jag skulle rimligtvis ha sagt att även detta får anstå tills 1960 års utredning blir färdig.

Vi tyckte att det fanns anledning se över denna verksamhet. Det har gjorts att vi i vissa fall har ansett en skärpning vara nödvändig med hänsyn till utvecklingen, och i vissa fall har det blivit en generösare bedömning än som gäller för närvarande.

Med detta har jag kanske svarat på frågan varför jag inte har ansett att

Ang. statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.

denna sak inte bör anstå tills 1960 års utredning kommer. Jag anser att dessa åtgärder är välmotiverade även i dagens läge.

Herr Osvald säger nu att när han talar om lönerna menar han ingenting annat än att det är ett räkneexempel: Hade vi inte haft så höga löner, hade vi haft lägre priser på jordbruksprodukter. Detta skulle vi kunna resonera ganska länge om, ty lönekostnaden i vårt svenska jordbruk är ju bara till en mindre del en lön som går till anställda arbetare. Jag vet inte hur stor vi kan säga att procenten av den arbetsinsats som sker via lejd arbetskraft är, men den är mycket obetydlig. Samtidigt som vi säger att löneläget ligger högt, har vi en debatt som visar att den svenska jordbrukarens inkomster är mycket låga i jämförelse med industriarbetarens. Vi kommer in i en helt orimlig situation om vi å ena sidan hävdar att utkomstmöjligheterna för jordbrukarnas försörjning är dåliga och å den andra säger att de har höga löner och att detta är orsak till att vi har höga livsmedelspriser. Detta problem är inte så enkelt. Om vi har höga löner inom jordbruket och därmed höga produktionskostnader har också de svenska jordbrukarna det bättre än jordbrukarna i andra länder, ty det är i stor utsträckning jordbrukarna själva som svarar för arbetsinsatsen. Jag tror inte det tjänar mycket till att föra en sådan debatt, ty räkneexempel av detta slag säger mycket litet.

Till herr Osvald kan jag säga att vad som är angivet i propositionen är att det skall finnas särskilda skäl för lån till stödjordbruk. Vad som är särskilda skäl är angivet: Det kan vara det förhållandet att en man har sin utkomst i skogen. Det kan också tänkas andra fall. Det är bara svårt att konstruera fall där en industriarbetare har en säsongmässig anställning. Jag skulle vilja säga att bär-odling väl måste vara ett ganska säsongmässigt arbete, ty man kan inte plocka bär året runt. Om det kan finnas en sådan brukare som herr Osvald hade i tankarna — om han redogör för sin situation och planerar verksamheten

på sådant sätt att han kan räkna med att säsongmässigt få ett ej obetydligt tillskott från en annan förvärvskälla — tror jag för min del att det skall finnas vissa förutsättningar att göra en generös bedömning i hans fall. Men som sagt, tanken bakom detta är att man inte skall locka människor att slå sig ner på brukningsenheter där de inte har möjlighet att försörja sig och där utsikterna för dem att på annat sätt få sin utkomst är mycket små.

Sedan har det sagts — det var kanske av herr Gustafsson eller av herr Jacobsson, jag är inte säker på vem det var — att det finns andra värden i livet än pengar, än ekonomiska värden, och det gör att det kan finnas människor som föredrar att leva på ett småbruk och nöja sig med mindre inkomster än vad andra människor har. Det kan jag kanske ansluta mig till, men det är oerhört svårt för mig som jordbruksminister, i varje fall när jag är ute och reser och folk kommer och beklagar sig över sin situation, att framhålla detta, ty det skulle inte verka så övertygande om jag sade att livet är mycket annat än ekonomi och att det finns många andra värden att glädja sig åt. Det skulle inte verka övertygande om jag satte i gång med en sådan argumentation. Herr Jacobsson har kanske litet lättare att försvara sig med ett sådant resonemang.

Herr HERMANSSON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag hade tänkt att jag inte skulle behöva gå upp här i debatten med något genmäle i dag, eftersom synpunkterna har framförts från olika talare här och det kanske inte är så mycket mer att tillägga. Jag vill från mitt anförande i onsdags erinra om att jag som visserligen står som reservant på denna punkt ändå har uttalat min stora tillfredsställelse över de förändringar som kommit till stånd och de resurser som statsrådet här ställt till förfogande efter den överenskommelse som skett. Vi är således inte otacksamma och oförstående på denna punkt, utan tvärtom

Ang. statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.

menar vi att den rationalisering som kommer till stånd är nödvändig.

Men jag vill betona, herr statsråd, att den rationalisering som kommer till stånd bör vara en rationalisering som inte i onödan för bort människorna från jordbruket utan i stället ger dem möjligheter att i större utsträckning få sin utkorst i det. Där har vi olika uppfattningar, och där kommer reservationens synpunkter in. Vi reserverar menar — utan att vi vill frånga vad man varit överens om tidigare genom 1947 års beslut — att det behövs en smidigare anpassning och en politik som tillgodoser även de mindre jordbrukens behov och önskemål, där det finns speciella skäl för det.

Med anledning av vad herr Osvald hade anfört sade herr statsrådet i sitt sista anförande att han skulle kunna tänka sig en tolkning som innebar att en bärödlare skulle kunna få sådant stöd — bärödling torde vara en dylik säsongbetonad verksamhet. Jag noterar det med utomordentligt stor tacksamhet. Kan man få fram de synpunkterna vid handläggningen i lantbruksnämnderna, då tror jag man tagit ett stort steg. Jag är visserligen sedan tre år tillbaka inte med i någon lantbruksnämnd, men jag har suttit i en lantbruksnämnd i tolv år och varit ordförande i yttre delegation. Jag måste säga att det redan då var oerhört svårt att få gehör för synpunkten att man skulle kunna bedöma småbruket med hänsyn till de förhållanden som det arbetade under, så att ett småbruk med specialodlingar o. s. v. kunde bli jämställt med bärkraftiga jordbruk. Efter framläggandet av propositionen, som väl ändå måste leda till en skärpning av de gamla bestämmelserna och förhållandena, är jag rädd för — och det är det som reservationen bygger på — att den nämnda möjligheten blir mera beskuren i fortsättningen. Är det så som statsrådet sade här, då är jag tacksam. Jag tror att det är mycket värdefullt att dessa synpunkter i dag kommit fram från statsrådets sida.

Jag tog mig friheten att i onsdags citera ett uttalande som chefen för lant-

bruksstyrelsen nyligen gjorde. Jag tror att statsrådet inte var inne då, och jag ber därför att få upprepa det: »Vid en intensifierad strukturrationalisering i jord- och skogsbruket måste anpassningslinjer och aktiva åtgärder avvägas med hänsyn till förhållandena och utvecklingstendenserna i olika bygder. Det behövs sålunda *regionalt differentierade handlingsprogram*.» Detta tycker jag är en utomordentligt stark bakgrund just till de synpunkter som vi framhållit i reservationen.

Herr JACOBSSON, PER, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Den kände sociologen och samhällsreformatorn doktor Ivan Bratt yttrade en gång i en debatt: »Mitt system är en tiondel lag och nio tiondelar tillämpning.» På det sättet är det väl med praktiskt taget alla lagar och föreskrifter som utfärdas här i landet — det mesta är tillämpning.

Jag har en viss — låt vara begränsad — erfarenhet av hur den nuvarande rationaliseringskungörelsen har tillämpats i min hemtrakt, och jag kan inte tänka mig annat än att Kungl. Maj:ts proposition och utskottets förslag i detta fall måste innebära en skärpning vid bedömningen av dessa frågor i fortsättningen. Det skulle jag för min del ogärna vilja vara med om.

Statsrådet säger att vi har gått ifrån de nuvarande bestämmelserna. Jag kan inte se att vi har gjort det, utan vad vi i reservationen velat ge uttryck åt är att man även i fortsättningen bör försöka bevara den rörelsefrihet som den hittillsvarande tillämpningen visat sig kunna innebära. Dessutom har vi sagt i reservationen att det finns »vissa bygder, där strukturrationaliseringen i varje fall inte inom överskådlig tid kan tänkas leda fram till allmänt sett fullt bärkraftiga brukningsenheter». Det är ett förhållande som är mycket vanligt inom stora delar av vårt land, inte minst inom Västerbottens län, där vi har småjordbruk av alldeles speciell karaktär.

Ang. statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.

Jag har svårt att förstå både vad man skall göra av de människor som normalt skulle rationaliseras bort enligt det resonemang som förs i propositionen och hur man skall kunna bereda dem en nöjaktig sysselsättning.

Herr Isacson vill ha en precisering. Jag saknar emellertid preciseringar i herr Isacson's resonemang, och det kan jag förstå, eftersom det naturligtvis är svårt att åstadkomma någonting på detta område. Men om jag skulle försöka mig på en precisering som inte på något sätt kan vara allmän, skulle jag vilja säga följande. Om ett par unga människor vill förvärva en fastighet som har 8, 9 eller 10 hektar åker men inte så mycket skog, även om de inte kan redovisa några säkra inkomster vid sidan av jordbruket men ändå vill ägna sig åt detta, då tycker jag att de bör få göra det. Det måste under alla förhållanden bli en bedömning av de personliga förutsättningarna och de personliga möjligheterna, och det är på den punkten som jag tycker att en ytterligare skärpning av nuvarande bestämmelser och nuvarande tillämpning kan få allvarliga konsekvenser.

Herr GUSTAFSSON, NILS-ERIC, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr statsrådet menade tydligen att det hade varit oförsvarligt av honom som ansvarig departementschef att inte lägga fram en proposition rörande rationaliseringen nu i år, och det håller jag med honom om. Det är inte det jag har reagerat emot, utan det är just det moment som i detta sammanhang har kommit in i fråga om skärpningen av möjligheterna för deltids- eller stödjordbruk att erhålla rationaliseringsstöd. Både herr statsrådet och herr Isacson är tydligen ense om att småbruksfrågan över huvud taget skall skiljas ut ur rationaliseringspolitiken. Det är kanske riktigt, men den utredning som tillsattes år 1960 har ju enligt sina direktiv uppdraget att granska dessa frågor från allmänt näringspolitiska, näringsgeografiska, beredskapsmässiga

och andra synpunkter speciellt när det gäller Norrland. Varför inte då vänta till år 1964, då man kan få en bredare syn på dessa frågor? Jag vill också fråga: Om man accepterar jordbruksministerns resonemang om att vi bör skilja ut småbruksfrågan från rationaliseringspolitiken, vad har då regeringen att bjuda de enskilda människor och de bygder, som kommer att drabbas härav, i stället?

Herr OSVALD (fp): kort genmäle:

Herr talman! Det är med stor tillfredsställelse som jag nu mot debattens slut ber att få tacka herr statsrådet för att vi har blivit eniga om att de exempel som jag tog fram skall kunna inrymmas under de bestämmelser som nu är utformade. Kan detta nu förverkligas har man nog vunnit en hel del. Jag hoppas därför, att arbetet efter den linjen skall komma att fortsätta.

Jag kan nog också instämma med jordbruksministern om att vi skulle kunna resonera länge om löneproblemet. Anledningen till att jag tog upp det var framför allt, att jag ville ha betonat att det är lönerna som för närvarande medför att våra priser på jordbruksprodukter inte ligger lägre än de gör. Vi har bland det allra mest mekaniserade jordbruket i världen. Det är bara Förenta staterna och Storbritannien som ligger före oss i det hänseendet. Vi skulle, om vi drev jordbruksrationaliseringen så att jordarna uppnådde ett verkligt gott kulturtillstånd, också kunna ligga bland de länder, som har den högsta avkastningen per hektar. Om så skedde skulle vi kunna ytterligare sänka priserna på jordbruksprodukter. Att vi nu har en hög prisnivå, som motsvarar ungefär den genomsnittliga prisnivån i Europa, trots att vi har en långt driven mekanisering beror, som sagt, på att vi har mycket högre löner än andra europeiska länder. När vi har kommit överens om detta får konsumenterna ta konsekvenserna härav. Det förmodar jag att vi också är överens om.

Ang. statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.

Herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Jag har nog inte stora förutsättningar att komma till samma uppfattning som talarna från Västerbotten. Jag tycker, som jag redan sagt, att de för ett känslomässigt resonemang. Jag har haft tillfälle under den tid jag har varit jordbruksminister att vistas åtskilligt både i Västerbotten och i Norrbotten liksom även i andra delar av Norrland. Vad som egentligen gav mig — det vill jag gärna erkänna — ett fullständigt chockerande intryck när jag kom upp dit var den stora mängden nedlagda brukningsenheter. Med all reservation för minnesfel tror jag att ungefär 25 procent av åkerjorden i Norrbotten är tagen ur produktionen. Folk har övergivit denna jord. Man tycker inte att det lönar sig att odla den längre. Många av dessa brukningsenheter kom ju till en gång i tiden som arbetarsmåbruk eller med annat statligt stöd. Det är i dag inte längre möjligt för en brukare att sitta kvar på tre eller fyra hektar åker. Han tror sig inte om att kunna få någon utkomst av jorden, och samtidigt fortsätter möjligheterna att få arbete i skogen att försvinna.

Jag har förstått problemet inom dessa områden på det sättet att här är det snarast fråga om att hjälpa de människor som sitter där, den dag de inte längre vill driva sitt jordbruk, genom att ge dem möjlighet att sälja jordbruket till någon annan. Därför menar jag att lantbruksnämnderna bör kunna uppträda mer aktivt när det gäller att köpa in sådana brukningsenheter som inte längre kan odlas. Det blir kanske tal om att plantera skog på dem eller på annat sätt föra dem ur produktionen. Det är den väsentliga insatsen från samhällets sida som kan göras för att hjälpa människorna på dessa små brukningsenheter.

Man kan möjligen göra gällande att skärpningen av rationaliseringskungörelsen skulle kunna leda till att de som sitter på dessa små lägenheter inte får det så lätt att finna köpare i framtiden. I realiteten tror jag inte att skillnaden blir så stor, utan de väsentliga insatser-

na ligger helt på den andra sidan. De människor som nu sitter på dessa jordbruk och som inte kan lastas för det — de har ju fötts där, vuxit upp där och etablerat sig som jordbrukare där under helt andra förutsättningar än de som föreligger i dag — får inte bli lidande, men att locka andra människor att slå sig ned där i eländet kan inte vara riktigt. Det är motivet för skärpningen av kungörelsen på denna punkt. Jag har gärna velat säga detta med hänsyn till de senaste inläggen i denna debatt.

Herr **TALMANNEN** yttrade:

Jag vill beträffande dagens plenum redan nu meddela att jag hoppas att det skall kunna avslutas omkring kl. 17.00.

Herr **NILSSON, FERDINAND**, (cp):

Herr talman! Jag har liksom en och annan föregående talare en känsla av att denna debatt kanske ändå går mot sitt slutskede, och i detta sammanhang vill jag beröra ett par frågor som jag anser inte bör komma bort.

Jag vill erinra om att från centerpartiets sida för ett år sedan väcktes en motion som berörde kreditfrågan. Jag minns att det då ganska kraftigt underströks från vår sida vad det innebar just ur rationaliseringssynpunkt att man kunde stödja rationaliseringen genom bättre kreditförhållanden. Jag går inte nu in på det som närmast hände när 1959 års avtal kom till stånd — man har från flera håll varit inne på de förutsättningar som då förelåg och berört de möjligheter som sedan fanns för att realisera den målsättning som då fastställdes. Jag berör inte alls den hårda belastning som omsättningskatten innebär, men jag stannar vid vilken betydelse just för rationaliseringsåtgärderna som den kreditpolitik som med hänsyn till den ekonomiska utvecklingen inom samhället på andra områden måste föras har för jordbruket. Jag betonar — och jag har sagt det förut i denna kammare — att det inte var jordbruket — den prisreglerade, med bas och

Ang. statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.

med tak försedda näringen — som var den inflationsdrivande faktorn. Men jordbruket fick indirekt när det gällde rationaliseringen bära konsekvensen genom den hårda penningpolitik som staten på grund av omständigheter inom andra näringsgrenar såg sig nödsakad att föra.

Det är intressant att konstatera hur det i propositionen ges besked om att förutsättningarna för att genomföra en rationalisering i enlighet med 1959 års intentioner inte har förelegat. Först genom de åtgärder som föreslås i denna proposition syftar man till ändrade bestämmelser för att ge statens stöd för verksamheten »en tidsenlig och rationaliseringsbefrämjande utformning». Detta uttalande är mycket intressant och tål att upprepas. Jag konstaterar att ökade resurser har genom propositionen ställts till förfogande för rationaliseringsverksamheten, och i detta sammanhang passar jag på tillfället att för ett ögonblick gå in på en definition. Det är ju så att här föreligger ett användande av ordet rationalisering i två betydelser. Somliga fäster huvudvikten vid att det gäller att få bort så många brukningsenheter som möjligt. Jag skulle vilja fatta det så att rationaliseringens syfte är att ge så många fastigheter som resurserna medger en bärkraft som med långsiktigt bedömande kan ge existensmöjligheter, antingen detta är grundat på fastighetens egna resurser eller på andra faktorer av mera stadigvarande karaktär. Det var så vi inom rationaliseringsutredningen bedömde problemen, och det bör vi väl göra alltfört.

Jag har hört så många hårda omdömen fällas om jordbrukare, som försummat att genomföra den rationalisering som var avsedd. Man säger att jordbrukarna genom uppgörelsen utfäst sig att som motprestation mot statsmakterna i prisfrågan — och det har stått med stora rubriker i tidningarna — effektivt bedriva rationaliseringsverksamheten. Jag vill då i likhet med departementschefen konstatera att resurserna har varit otillräckliga, att dessa resurser nu har förstärkts och att denna förstärkning, såvitt jag

kan bedöma, ändå inte kan motsvara behovet bland jordbrukarna. När jag för min del övervägde tanken på att föreslå höjda anslag för ändmålet, kom jag till den slutsatsen att faktiskt de personella resurserna inom jordbruksorganisationen — alltså numera inom lantbruksnämnder och inom hushållningssällskapen — inte nu ger möjligheter att gå längre. Det blir arbetsamt och svårt nog för de administrativa organen att utnyttja de resurser som här föreslås. Jag vill således gärna göra det erkännandet att man har gått ungefär så långt som man kunde göra och kanske i viss mån tagit till i överkant, om jag tänker på de faktiska möjligheterna att utnyttja de anslag det här är fråga om. Men då är det av betydelse att vi ger klart besked om vårt intresse av att få den rationalisering, den ökade bärighet, det tillskapande av förstärkta jordbruk som det här är fråga om. Vi har motionerat om att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle begära inte bara att för framtiden anslagsbeloppen liksom behovet av personella resurser skulle omprövas så att man skall kunna nå ett effektivare och bättre resultat i enlighet med den formulering jag nyss citerade från propositionen. Målsättningen är ju att man skall få en tidsenlig och rationaliseringsbefrämjande utformning av de statliga stödåtgärderna. Går jag då till särskilt skogsbygdernas jordbruk konstaterar jag utan vidare att vad som där kan göras för att skapa bättre bärighet på jordbruken väsentligen måste ske genom skogskomplettering. I propositionen hittar jag just ingenting angående den saken. I utskottets utlåtande har man försökt hjälpa sig med att dessa frågor berörts av remissinstanser. Man har menat att det som remissinstanserna där nämnt — särskilt när det gäller byte mellan domänverket och lantbruksorganisationen — numera skulle ske i något ökad takt. Ännu har det dock relativt obetydlig omfattning, och under sådana förhållanden förefaller det rimligt och berättigat att vi från vår sida yrkar på kraftiga åtgärder för att få någonting gjort. Skall vi få möjlighet att skapa bärighet för skogsbygdernas jord-

Ang. statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.

bruk, måste det ju ske på den linjen. Det är framför allt skogskompletteringen som ger de stora möjligheterna.

Den verksamhet som har planerats och genomförts har betygsatts i samband med propositionen. Det har konstaterats att i de rena jordbruksbygderna och i begränsade geografiska områden i de fyra nordliga länen har rationaliseringen slagit väl ut. För övrigt har det inte blivit vad man åsyftade och önskade. Under sådana förhållanden är det rimligt att vi säger oss att då måste den försöksverksamhet utökas som nu varit begränsad dit och som till och med skett i mycket begränsad omfattning där. Om rationaliseringen skall kunna genomföras i denna omfattning överallt där de naturliga förutsättningarna är av den arten, att de kombinerade åtgärderna av yttre och inre rationalisering, förbättrad arrendering o. s. v. skall kunna genomföras, bör — och det har vi yrkat på — 1960 års utredning gå in för en omprövning av den saken.

Jag återkommer till vad jag sade i onsdags om vad utskottet framhåller på denna punkt. 1960 års jordbruksutredning har enligt sina direktiv att syssla med den saken, säger utskottet. Jag konstaterar emellertid nu, liksom jag konstaterade i onsdags, att jag inte i utredningens direktiv kunnat hitta några som helst belägg för det. Därför förefaller det rimligt att utredningen på dessa punkter får besked i klartext och alltså får möjlighet att stödja sig på ett uttalande från statsmakterna, som åsyftar någonting sådant.

Jag kan för min del på den punkten inte acceptera utskottets restriktiva inställning, utan jag har redan tidigare yrkat bifall till den motion det här är fråga om.

Det får inte sägas att jordbrukarna ligger efter då det gäller att förbättra jordbruken. Det får inte sägas att inte jordbrukarnas krav på att man beaktar nödvändigheten av åtgärder kommit klart till synes. De som hävdar att jordbrukarna är likgiltiga i denna fråga, de har faktiskt bedrivit förtal.

Sedan vill jag rätta ett litet missför-

stånd, som min gode vän herr Nils-Eric Gustafsson råkade ut för. Han tyckte sig ha sett en ljuspunkt i herr Isacsons anförande när denne i slutet därav framhöll att arealtänkandet inte borde vara utslagsgivande. Det framgick sedan klart av herr Isacsons replik att han inte menade detta som ett skydd för de små. Herr Nils-Eric Gustafsson ansåg att man inte borde vara alltför restriktiv vid bedömande av det lilla jordbruket och dess utvecklingsmöjligheter. Herr Isacsons omtanke gällde framför allt att man borde vara generösare när det gällde stöd åt de stora brukningsenheterna.

Jag skall, herr talman, inte fortsätta längre, utan jag nöjer mig med att hänvisa till de yrkanden jag gjorde redan i onsdags.

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! Jag skall börja med att ansluta mig till den linje som mina partikamrater här tidigare förfäktat liksom också till de synpunkter som här anförts av herr Osvald.

Jag begärde ordet närmast med anledning av det nedlåtande utfall mot jordbruket som herr Berg i onsdags presterade i denna kammare och vidare i någon mån med anledning av vad herr Isacson och jordbruksministern sagt i dag.

Herr Berg förklarade här att vi från vårt håll har gjort oss skyldiga till avtalsbrott. Det var bra att jordbruksministern rättade honom på den punkten. Det kom från rätt håll. Det är tydligt och klart att här inte föreligger något avtalsbrott. Det kan herr Berg också se om han läser den överenskommelse som träffats mellan jordbrukets förhandlingsdelegation och statsmakterna och som återges i Kungl. Maj:ts proposition nr 134 på sidan 5 punkt 6.

Herr Berg talade också om konstgjord andning. Han fick svar av herr Nils-Eric Gustafsson. Jag tycker nog inte att man bör ta munnen så full att man behöver ha konstgjord andning för att reda ut den här saken.

Herr Berg liksom i någon mån andra

Ang. statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.

talare var inne på frågan om överproduktion. Vi måste konstatera att det finns en viss överproduktion inom jordbruket på vissa områden, men i stort sett har vi ingen överproduktion, snarare tvärtom. Det är emellertid nödvändigt i detta sammanhang att söka åstadkomma en ändrad produktionsinriktning. Det är ett stort arbete som vi måste söka komma till rätta med framöver. Vi kan ju också konstatera att vi här i Sverige har en hög standard, vilket jag många gånger tidigare har varit inne på, men då bör vi också ha råd med ett jordbruk som ger garantier för vårt folks försörjning. Vi bör också ha råd med att i någon mån hjälpa andra människor. Herr Osvald antydde hur många som svälter här i världen, och det är alldeles riktigt. Nog är det bedrövligt att vi i ett så litet land som Sverige skall prata om att vi producerar för mycket. Vore det inte en god hjälp i det internationella samarbetets tecken att försöka hjälpa dem som sitter illa till, när vi kanske samtidigt hjälper en grupp här i landet? Vi bör ha råd med detta.

Så länge mor i huset sätter fram mat på bordet är det tyst och lugnt där hemma, men annat blir det om maten tar slut. En del människor har så lätt för att glömma sådant. Vi minns väl hur det var under det sista kriget när det var ransonering på många matvaror. Vi vet att det klarade upp sig någorlunda den gången, men vårt försörjningsläge är sämre just nu. Vi kan komma in i situationer som är betydligt vanskeligare än vad vi föreställer oss i detta läge. Vi bör med andra ord inte prata alltför mycket om överproduktion. Det var småbruken som tillsammans med de andra jordbruken klarade vår matvarusituation. Nog är det ganska märkvärdigt om vi inte skall kunna tänka på försörjningsfrågorna, vi som härom dagen beslutade om ca 4 miljarder kronor till vårt svenska försvar. Det är i hög grad en beredskapsfråga som sedd i ett sådant sammanhang har en ganska liten ekonomisk betydelse.

Tongångarna från herr Berg påminner om en gången tid, då man inom

vissa kretsar av arbetarpartiet ställde sig fientlig till jordbruket. Jag trodde för min del inte att dessa existerade längre, men tydligen har man ännu inte vuxit ifrån dessa uppfattningar. Jag hoppas dock att han är rätt så ensam i sitt parti i det avseendet.

Det har sagts att den proposition vi nu har att behandla innebär en viss skärpning. Herr Jacobsson var bl. andra inne på detta. Jag har inte för min del kunnat läsa det på annat sätt heller, även om det rått en viss förvirring på detta område. Det har ju kommit en skrivelse efteråt som skulle rätta till det hela. Trots detta tycker jag nog att det är fråga om en ganska stark skärpning. Det framgår också av vad som står i jordbruksutskottets utlåtande. På sidan 36 skriver utskottet: »För förvärv av stödjordbruk bör på sätt departementschefen föreslagit kreditgaranti som regel lämnas endast om brukarens arbete vid sidan om stödjordbruket är av sådan natur att brukaren under viss säsong är beroende av stödjordbruket och detta förhållande beräknas fortvara samt att omfattande investeringar ej erfordras under lånetiden.»

Det måste väl efter vad jag kan förstå ändå innebära en viss skärpning när vi vet hur långivningen har skett. Jag har ingen anledning att kritisera de styrelser och nämnder som handlagt detta. Jag tror att de har handlat efter givna direktiv. Här har folk i alla fall fått ett visst stöd och lånegaranti för förvärv av jordbruksegnahem om de haft ett annat arbete. Det har inte varit så strängt skrivet på den punkten.

Reservanterna tycker naturligtvis att denna skärpning är hård. Här gäller det sådana jordbruk som i och för sig inte är bärkraftiga men som i kombination med något annat kan bli det, och det har också understrukits i denna debatt. Det finns många sådana. När man bor i en småbrukarbygd på 800—900 sådana brukningsenheter ser man hur det hela verkar. Vi har så olika förhållanden i vårt land, det vill jag starkt understryka. Skall man tänka sig att få ett större jordbruk så småningom måste man helt

Ang. statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.

enkelt lämna både lån och i vissa fall bidrag till sådana personer för att man med tiden skall kunna få fram ett större och bärkraftigare jordbruk. Man kan ju inte bara köra bort människorna från deras hem, utan vi måste nog även i fortsättningen tänka oss att i sådana här fall från statens sida lämna lån för att söka så småningom få till stånd mer och mer bärkraftiga jordbruk.

Jag vill också konstatera, att högern och socialdemokraterna här har kommit på samma linje. De har fallit i famnen på varandra, vilket blivit allt vanligare här i riksdagen.

Herr Isacson för sin del började fundera över om han fallit i galen tunna. Han sade vidare att vi måste se kallsinnigt på frågan om låne- och stödåtgärder för stödjordbruk. Jag tycker att det var ett hårt uttryck. Jordbruksministern har först betonat, att vad som nu föreslås icke innebär någon ändring i förhållande till tidigare bestämmelser. Jag konstaterar då, att lån tidigare har beviljats utan en så sträng prövning som man nu talar om i utskottets utlåtande. Jordbruksministern medgav emellertid sedan själv, att vad som nu föreslås kanske innebär någon skärpning. Han försvarade denna skärpning med att man inte borde narra flera människor i fördärvet, och han hänvisade därvid till vissa norrlandsförhållanden som han studerat. Människor som har möjlighet till utkomst på annat håll och som önskar förvärva ett stödjordbruk bör enligt min uppfattning inte sättas i stryckklass.

Herr Isacson förklarade, att vi måste söka komma ifrån arealtänkandet, och det låter naturligtvis bra. Men i nästa andedrag säger herr Isacson, att gränsen ju måste sättas någonstans. Då måste jag konstatera, att den tunna, som han hamnat i, också börjar gå runt.

Jag anser att vi borde få ett bättre besked från jordbruksministern om huruvida vad som här föreslås innebär en skärpning i förhållande till tidigare regler eller inte. Det är ju egentligen det som hela diskussionen gäller. Debatten på denna punkt har varit synnerligen oklar, och det skulle vara intressant att

få ett klart besked om huruvida det nya förslaget innebär en skärpning eller ej.

Herr ISACSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten med många ord.

Jag vill bara säga till herr Jonasson, att den tunna, som han talade om, inte alls rullar runt. Jag tog bara exemplet med tunnan därför att någon påstod att jag hade hamnat på fel sida. Jag tycker att vi bör kunna diskutera denna fråga utan att försöka politisera den. Det gäller ju här så livsviktiga problem, att vi inte i onödan bör mota in varandra i partipolitiska fallor. Jag har för min del en bestämd uppfattning, och den har jag också vågat hävda här.

Jag har bara velat förklara, att ett bärkraftigt jordbruk kan vara beskaffat på många olika sätt. Arealtänkandet får här inte i alltför stor utsträckning komma in i resonemanget. Man kan, menar jag, tänka sig att för framtiden skapa jordbruk utan alltför stora arealer, som ändå är bärkraftiga därför att ägarna har full sysselsättning genom någon specialproduktion. I Skåne kan man t. ex. driva härodling, eller också kanske innehavaren ägnar sig åt djuruppfödning. Det finns många varianter. Man kan t. o. m. tänka sig jordbruk praktiskt taget utan jord. Redan nu börjar det finnas sådan specialproduktion, och det kommer att bli allt vanligare i framtiden. Jag måste därför reagera mot ett sådant resonemang som herr Jacobsson här förde. »Om två unga människor vill köpa ett litet jordbruk på t. ex. åtta hektar utan skog, skall man väl inte lägga hinder i vägen för dem att göra det?» vilket herr Jacobsson tydligen anser att man skall göra. Jag för min del anser att dessa unga människor bör få förvärva ett sådant jordbruk under förutsättning att de där kan bygga upp en produktion så att de framtidsmässigt kan försörja sig och förränta nedlagt kapital. Men om rationaliseringsorganen skulle säga ja till sådana förvärv oavsett dess ekonomiska realitet, måste jag verkligen fråga, var vi då till slut skulle

Ang. statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.

hamna. Unga människor som är mycket förtjusta i jordbruk skall naturligtvis även i fortsättningen få ägna sig åt denna näring och söka skapa sig en framtid där. Det gäller bara att se till att förutsättningarna finns. Om det är fem, åtta eller tio hektar spelar mindre roll, men det hela måste ligga så till att det finns en chans för innehavarna att försörja sig och leva på de inkomster de kan skaffa sig. Om de t. ex. kan skaffa inkomsterna huvudsakligen av arbete i skogen så bör de enligt utskottets utlåtande ha möjlighet att förvärva ett sådant stödjordbruk. Det står där tydligt att under dessa förutsättningar skall stöd kunna lämnas. Samtidigt skall man väl dock inte vara så realistisk att man lockar någon människa att överta ett så litet jordbruk att vederbörande inte kan få den bärgning man önskar. En sådan politik kan ju inte vara riktig. Det är detta som jag menar att vi bör ta med i diskussionen.

Herr JONASSON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill till herr Isacson säga, att även jag gärna vill diskutera denna fråga från sakliga synpunkter. Jag vill således inte alls politisera frågan. Jag kan väl inte rå för att herr Isacson hamnat på regeringens sida. Vi måste emellertid som herr Isacson säger ha klart för oss att bärkraftiga jordbruk kan uppstå på många olika sätt. Det är ju det reservanternas vill. Innehavaren kan ju få full försörjning genom att arbeta i en intilliggande industri, vid vägarbeten eller i skogen, samtidigt som han alltså har sitt lilla jordbruk. I städerna arbetar ju hustrurna ofta utanför hemmet. De möjligheterna har man inte i lika stor utsträckning på landsbygden. Om hustrun är intresserad av att föda upp djur kan hon hjälpa till att trygga familjens försörjning genom att göra det på ett sådant här litet jordbruk. Samtidigt utgör ju det lilla jordbruket en god uppväxtmiljö för barnen. Om man verkligen vill åstadkomma större smidighet och bereda hjälpmöjligheter för olika kombinationer av småbruk och annan

sysselsättning, kan jag inte förstå att det är riktigt att så hårt avgränsa möjligheterna för stödjordbruk som nu kommer att ske.

Herr MOSSBERGER (s):

Herr talman! Jag var faktiskt tveksam, huruvida jag skulle vidhålla min begäran om ordet eller avstå med hänsyn till att praktiskt taget allt som behöver sägas redan har sagts. Då jag har i stort sett samma uppfattning som den jordbruksministern nyss anført, har jag kanske ingenting nytt att komma med i debatten. Men jag kan ändå inte låta bli att säga, att när jag suttit och hört på debatten, både i dag och i onsdags, så har jag blivit litet fundersam. Såväl motionärerna som reservanternas har hävdat sina åsikter med sådan styrka, att man börjar fundera på vad som ligger bakom deras ståndpunktstagande. Herr Isacson sade att han förlåter herr Gustafsson, ty herr Gustafsson var inte med i utskottet, och det kan jag också säga. Herr Jacobsson var dock med i utskottet, men de åsikter som han fört till tals här kom inte fram i sådan ton och inte heller så mycket i utskottet. Där blev faktiskt de frågor som de här diskuterat vederlagda, och jag fick den uppfattningen att vi var ganska bra överens.

Det är klart att när man har funderat på denna sak, skall man kanske in ta den alltför högtidligt, ty enligt vad jag kan se är det endast de egna personliga synpunkterna som reservanternas fört fram. Det är ju för all del tillåtet och till och med gängse kutym att säga sin mening, och det är inget ont att säga om detta, men deras synpunkter har, såvitt jag kan se, inget direkt stöd bland jordbrukets topporganisationer, vare sig hos lantbruksstyrelsen eller hos RLF och knappast heller hos partiledaren Hedlund, ty det står bland annat i motionen, att man i första hand bör inrikta sig på att skapa bärkraftiga brukningsenheter, och det är ju detta som mest har diskuterats här. Man får den uppfattningen att herr Hedlund menat all-

Ang. statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.

var med vad han skrivit i sin motion och därför är det ganska underligt att hans partimedlemmar uppträder så frenetiskt tvärtemot hans egna synpunkter.

Förespråkarna för reservation 1 och även motionärerna önskar som sagt att man fortfarande skall lämna stöd åt icke fullt bärkraftiga jordbruk. Om man skall följa reservationen, betyder det — det har redan sagts här — en tillbakagång, ett frångående av de linjer som fastställdes 1959. Denna tillbakagång betyder att man minskar möjligheterna för de jordbrukare som ej har tillräckligt kapital för att skaffa sig ett jordbruk som kan ge dem full bärgning. Lantbruksstyrelsen anser att de nuvarande bestämmelserna inte är helt tidsenliga och att stödet i första hand bör inriktas på sådana företag som nu är eller inom en snart framtid blir fullt bärkraftiga.

Reservanterna säger att regeringen och utskottet driver rationaliseringen alltför långt. Jag skulle vilja fråga: Tycker reservanterna att vi går för långt, när jordbrukarna själva vill hjälpa till att driva fram en rationalisering? Det är faktiskt ett önskemål bland de allra flesta jordbrukare att få större enheter. Jag har mig bekant ett fall från mitt eget län, där sex gårdar alldeles nyss har slagits tillsammans till två gårdar. Gårdarna blir knappast fullt bärkraftiga ändå, men de räknar väl med det. Denna sammanslagning har skett i fullt samförstånd mellan lantbruksnämnden och dessa jordbrukare, som är fullkomligt nöjda. Skulle man följa reservanterna, skulle det i detta fall betyda att dessa sex gårdar skulle bibehållas oförändrade, med andra ord: dessa sex familjer skulle fortfarande få leva på samma inkomster som de två gårdar som blir kvar vid en hopslagning får att leva på.

Jag tror att vi mycket väl kan säga: Låt bli politiska spekulationer i dessa frågor! Då tror jag vi gagnar jordbruket och jordbrukarna bäst.

När det gäller frågan om garantilånen till lagerhus behöver jag kanske inte säga mer om detta än vad som redan har sagts från jordbruksministerns sida. Jag betvivlar inte att Svenska lantmän-

nens riksförbunds beräkningar på 11 miljoner kronor kan vara riktiga, men om man skall följa de linjerna och om alla önskemål skall tillgodoses, kan man fråga sig vart det hela bär hän. Jag föreställer mig att Kungl. Maj:t prövat ståndpunkterna och har godtagbara skäl för sitt förslag. Detta har jordbruksministern också meddelat.

Herr talman! Jag behöver inte förlänga debatten mera, ty det väsentliga i denna fråga har redan sagts. Jag yrkar bara bifall till utskottets förslag med undantag för punkten XXXII, där jag ber att få yrka bifall till reservation 3.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Mossberger hade den uppfattningen, att de framstötter, som från centerhåll har gjorts när det gäller stödjordbruken och deras fortbestånd och utrustning, skulle sakna stöd från såväl organisationernas sida som från andra sakkunniga på området. Jag ber därför att få hänvisa till den starkt kritiska inställning till det förslag som ligger till grund för propositionen, som några remissinstanser givit uttryck för i sina utlåtanden, som redovisas på s. 15 i propositionen. Således har skogsstyrelsen direkt förordat att förvärv av stödjordbruk bör underlättas, då behov av deltidsanställda skogsarbetare även i fortsättningen i viss utsträckning kommer att finnas. Vidare säger Sveriges lantbruksförbund att förbundet inte helt delar lantbruksstyrelsens negativa inställning till stödjordbrukens framtida betydelse och därför anser att förvärv av stödjordbruk liksom hittills bör kunna underlättas. Jag understryker detta »liksom hittills». Även Riksförbundet Landsbygdens folk uttalar att förbundet icke kan tillstyrka en så långt gående restriktivitet i långivningen till stödjordbruk, som förordas i det förslag som ligger till grund för det hela. Vidare redovisar propositionen att bland andra — det finns således flera — lantbruksnämnderna och hushållningssällskapen i Gotlands, Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län samt i Älvs-

Ang. statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.

borgs läns södra område anser att det på grund av speciella förhållanden i dessa län — jag vill inskjuta att det här ju rör sig om ungefär halva Sverige — *ur samhällelig synpunkt* är nödvändigt att kunna belåna stödjordbruk liksom andra mindre jordbruk.

Så var det med den saken, herr Mossberger!

Herr MOSSBERGER (s) kort genmäle:

Herr talman! Vi kanske inte skall fortsätta att debattera den här frågan längre, då vi väl inte lär kunna övertyga varandra. Jag vill bara konstatera att herr Ferdinand Nilsson talar om en helt annan sak. Jag skall be att få läsa upp vad herr Hedlund i sin motion som första punkt har hemställt om. Han hemställer där att riksdagen måtte besluta »att det statliga kreditstödet till förvärv, drift och rationaliseringsåtgärder i fråga om jordbruksföretag i första hand må inriktas på skapande av bärkraftiga brukningsenheter». Det var den saken jag talade om.

Herr JONASSON (cp) kort genmäle:

Herr talman! En motion, herr Mossberger, är inte bara första stycket utan hela motionen. Om herr Mossberger hade läst så långt i den motion, som herr Hedlund har skrivit under, att åtminstone då han kommit fram till själva klämman, skulle ha funnit att motionens hemställan innebär följande: Jag citerar »att riksdagen måtte besluta a) att det statliga kreditstödet till förvärv, drift och rationaliseringsåtgärder i fråga om jordbruksföretag i första hand må inriktas på skapande av bärkraftiga brukningsenheter, som kan skötas av en eller två man utan anlitande av arbetskraft utanför deras familjer; dock så att ifrågavarande stöd även må kunna utgå till 1) jordbruk som inte representerar full bärkraft, särskilt i bygger, där småbruket alltjämt måste vara den dominerande jordbruksformen, 2) stödjordbruk utöver vad i propositionen förordats jämväl till komplettering av anställning i industri eller liknande verksamhet, särskilt i fall då sådan kombination är av näringspolitisk betydelse för

bygden, 3) jordbruk som är större än ovannämnda tvåmansjordbruk, när särskilda skäl föranleder det».

När herr Mossberger säger att herr Hedlund inte är med på dessa tankegångar, måste jag betvivla att herr Mossberger har läst denna motion.

Herr SVEDBERG, LAGE, (s):

Herr talman! Jag begärde inte ordet i onsdags för repliker utan jag har väntat till i dag och har med intresse lyssnat på den argumentering som har förts.

Herr Jonasson började i dag sitt anförande med att glädjande konstatera: Nu har socialdemokraterna och högern ramlat i armarna på varandra. Jag vill lugna herr Jonasson genom att säga, att folkpartiet har dämpat upp det där famntaget, eftersom både herr Rimås och herr Antby återfinns bland utskottsmajoriteten.

Anledningen till att jag begärde ordet var närmast den, att herr Gustafsson ville göra gällande att vi i onsdags hade fört en mindre saklig argumentering i vårt bedömande när det gällde utskottsmajoritetens ställningstagande. Med det utgångsläge som herr Jacobsson och herr Gustafsson har, kan man möjligen göra ett sådant påstående. Vad jag anförde grundas på de uppgifter vi har fått inom jordbruksutskottet samt uppgifter som på närmare håll framkommit genom lantbruksnämndernas verksamhet. Dessa uppgifter har i varje fall föranlett mig och herr Lundmark att väcka en motion, i vilken vi anför att det är nödvändigt att staten redan nu tar konsekvenserna av de felinvesteringar, som den enskilde tidigare har gjort och som i vissa fall både lantbruksnämnderna och länsbostadsnämnderna har medverkat till.

Varför är detta nödvändigt? Jo, skogsbrukets rationalisering går fram med stormsteg. Man beräknar att 50 000 man kommer att avpollteras som följd av mekaniseringen. Skogsstyrelsen och lantbruksstyrelsen yttrade år 1958 till jordbruksutskottet, att man får räkna med att inte mindre än 360 000 hektar odlad jord av mindre god beskaffenhet måste läggas

Ang. statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.

igen, och senare har dessa myndigheter sagt att beräkningen inte håller streck utan att de angivna siffrorna kommer att väsentligt överskridas.

Herr Jacobsson har i dag talat om gränsen för de mindre jordbruk som skall behållas och nämnt 10, 9 och 8 hektar, Ja, det är självklart i fråga om Norrland. Skall man se på den gruppen blir det en enorm utflyttning, men dessa jordbruk finns mest i de byar där man har bättre förutsättningar än den grupp jag befarar kommer först i bortrationaliseringen. Jag nämnde inte Västerbotten i den statistik jag redovisade i onsdags utan tog en statistik som gäller utvecklingen i hela landet från 1951 och fram till 1961. Av den statistiken framgick det att antalet mindre jordbruk har minskat ända upp till storleken 10 hektar och att man har en ökning för jordbruken däröver. För Västerbotten får man följande siffror. År 1951 fanns det 9 574 jordbruk i storleken 2—5 hektar, år 1961 var antalet 7 164. Av jordbruk i gruppen 5—10 hektar fanns det 7 825 år 1951 och tio år senare 7 320. Där föreligger alltså en minskning. Antalet jordbruk av storleksordningen 10—15 hektar har däremot ökat från 1746 år 1951 till 1780 år 1961. Antalet jordbruk på 15—20 hektar ökade från 268 till 516, antalet jordbruk på 20—30 hektar från 68 till 134 och antalet jordbruk på 30—50 hektar från 13 till 20. Detta är tendensen.

Nu säger herr Jonasson i dagens debatt, att vi måste tänka på de underutvecklade länderna och söka åstadkomma en överproduktion inom det svenska jordbruket och att vi därför måste vidmakthålla de ofullständiga jordbruken, om jag fattade honom rätt. Men hur skall då stödet till jordbruket fördelas, om man samtidigt vill följa reservanternas uttalande: »Enligt utskottets mening är emellertid stöd-jordbruket ett lämpligt komplement även för andra sysselsättningar än de rent säsongbetonade. Det kan exempelvis gälla anställningar i olika industrier, inte minst småindustrier?» Menar verkligen herr Jonasson och de andra talare som här rekommenderat reservationen, att man skall uppmana dem som är anställda

inom den svenska industrien att bedriva jordbruk vid sidan om sitt egentliga arbete? Jag utgår från att de som är anställda i de större industrierna har full sysselsättning med normal arbetstid. Vissa säsongbetonade småindustrier kan finnas, det är riktigt, men Kungl. Maj:ts och utskottsmajoritetens ställningstagande innebär såvitt jag förstår inget hinder för lantbruksnämnd att ge hjälp åt sådana som är sysselsatta i en dylik småindustri och önskar ha ett stödjordbruk. Men jag tycker att det är klokt när man här säger, att det bör föreligga en ekonomisk kalkyl som visar huruvida investeringen i driftbyggnader ger en skäligen förräntning och lön för den arbetsinsats brukaren måste göra vid sidan om sin anställning. Man bör inte investera på det sätt vi har talat om i motion nr I: 300 och II: 346, där vi säger att man redan nu ser exempel på att människor inte kan flytta därför att de har för stor ekonomisk belastning i form av lån från lantbruksnämnden för investeringar i driftbyggnader.

Grundvalen för beräkningarna har ju undan för undan ändrats. Hur var vår bedömning 1949, när rationaliseringen i skogsbruket inte alls hade samma omfattning som nu? I den jordbrukskalkyl som låg till grund för beräkningarna angavs 400 arbetstimmar per traktor, och antalet traktorer var 49 000. Sedan har traktorparken undan för undan vuxit till 252 000. Till slut har man då funnit det nödvändigt att överge 400 arbetstimmar som beräkningsgrund — med den nuvarande traktorparken skulle det eljest gå att plöja upp hela vår svenska areal, även fjällvärlden. Därför fick man en helt annan beräkningsgrund, som skulle vara hållbar.

Sedan har ju jordbrukarna vid årets förhandlingar accepterat prissättningen. De har också accepterat en rationaliseringsverksamhet i syfte att minska svårigheterna för de grupper som gjort felinvesteringar och som inte har möjligheter att få en draglig och riktig biinkomst.

Jag måste säga till herr Jacobsson, att

Ang. statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.

jag aldrig har utgått ifrån att vi skall avskaffa tiohektarsjordbruken i Västerbottens län. Det skulle enligt den statistik som här föreligger innebära att vi reducerade folkmängden på den västerbottniska landsbygden. Vi har i lappmarken ett stort antal skogsbruk på tillsammans över 5 000 har, vilka är hembjudna till lantbruksnämnden men som lantbruksnämnden inte har möjlighet att inköpa därför att det inte finns någon-ting att komplettera dem med.

Jag hade en reservation för ett år sedan, i vilken jag tillsammans med fyrafem andra i utskottet gjorde gällande att jordägarna skulle bilda korporationer och inköpa dessa skogar som kompletteringssambruk. Tyvärr fick jag dock inte något stöd i utskottet, i varje fall inte av någon från de borgerliga partierna. Kungl. Maj:t bör snarast göra en översyn av tvåhektarsgränsen. Det är inte rätta vägen att de som har vetskap om lagarna ser genom fingrarna i stället för att lagen om vanhävd uppmjukas.

Det finns inte någon vanhävdslag i fråga om skogen. Det kanske vore möjligt att flytta över den dit. Det är ur nationalekonomisk synpunkt kanske det enda riktiga och skulle kunna skapa åtskilliga arbetstillfällen för dem som man nu är i färd med att rationalisera bort.

Herr talman! Jag vidhåller mitt tidigare yrkande.

Herr BERG (s):

Herr talman! Jag har väntat tålmodigt, men jag måste innan debatten definitivt avslutas få begagna möjligheten att säga ett par ord med anledning av de angrepp som riktats mot min ringhet för mitt anförande i onsdags. Jag tog mig då friheten att fästa uppmärksamheten på att det finns ett element i jordbrukspolitiken, som tenderar till att bli bortglömt i jordbruksdebatterna, nämligen konsumentintresset. Men även om man bara antydningssvis tar in detta intresse i diskussionen, så beskylls man för »ensidighet» och allt vad det nu är för uttryck som använts under debatten. Detta ger mig anledning att fråga,

om konsumentintresset är ovidkommande i jordbruksdebatten och i jordbrukspolitiken? Det verkar nästan som om rätt många företrädare för jordbruket anser det. Jag utgår dock ifrån såsom självfallet att det inte kan vara allmänna mening. Det var närmast för att få tillfälle att konstatera detta som jag har tagit mig friheten att pröva kammarens tålmod.

Jag måste också begagna tillfället att få rätta till ett och annat missförstånd. Det har sagts att jag i onsdags gjorde mig skyldig till »nedlåtande utfall» mot centerpartiet och att jag har beskyllt jordbrukets representanter för att ha begått »avtalsbrott». Det ena påståendet är lika totalt felaktigt som det andra. Jag förmodar att det väl närmast var därför att jag använde uttrycket »det gamla bondeförbundet» som man på centerpartihåll blev så indignerad över de reflexioner jag tillät mig att ge uttryck åt i onsdags. Jag sade bondeförbundet med avsikt, ty just den omständigheten att jordbruksdebatten i onsdags inleddes av tre centerpartister efter varandra är ju symptomatiskt för jordbruksdebatterna här i riksdagen. Varför denna kompakta uppställning från centerpartihåll om inte för att skapa ett intryck av att de är de enda som verkligen slår vakt om jordbrukets intressen? Den bilden är falsk.

Herr Jonasson, jag har inte tagit ordet avtalsbrott i min mun. Vad jag sagt är att man efter marsöverenskommelsen mellan jordbruksministern och jordbrukets företrädare — en överenskommelse som träffades under enighet — hade kunnat vänta att enigheten följts upp här i riksdagen. De många motionerna och diskussionen här inte minst i dag visar dock på att man i vissa jordbrukarkretsar ingalunda tycks ha intresse av att följa upp denna enighet. Det har tvärtom skapats ett intryck av att oenigheten är större än den är. Herr Jonasson måste ha haft onda drömmar under det gångna dygnet.

Sedan fick jag en elakhet serverad av en representant för centerpartiet — från vilket håll annars — som tyckte

Ang. statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.

att jag inte skulle stå här och tala om att det subventionerades för mycket eftersom jag hör hemma där Karlskronavarvet ligger. Detta varv fick subventioner för ett antal år sedan. Det är ostridigt. Nå, nu kan jag trösta herr Gustafsson med att Karlskronavarvet befinner sig vid ganska god hälsa. Det fick ett handtag av statsmakterna, och detta handtag ledde till åsyftat resultat. Det var en temporär åtgärd, en episod i Karlskronavarvets 300-åriga historia. Men jordbrukets kris verkar vara en permanent kris för oöverskådlig tid framåt — det är litet skillnad!

När man talar om att det är ensidigt att dra in konsumentintresset i diskussionen, tillåter jag mig säga att ensidigheten väl också något representeras av dem som genom ständiga nyanseringar, som det heter, samt genom oavbrutna framställningar om nya former för statens stöd åt jordbruket bidrar till att vidmakthålla roten och upphovet till jordbrukets svårigheter i stället för att, som man skulle kunna tycka att de borde göra, helhjärtat sluta upp bakom regeringens strävanden i det här fallet att åstadkomma en snabbare rationaliseringstakt och effektivare rationaliseringsåtgärder.

Vidare, herr talman, har man också indignerat försökt bestrida mitt resonemang om att konsumenterna till sist får vara med och betala vad det kostar att vidmakthålla överskottsproduktionen inom jordbruket. Man har försökt bestrida det, men det är ett faktum. I motsatt fall hemställs om bevis på att inte de svenska konsumenterna får betala sin mycket stora del av de kostnader, som för övrigt drabbar hela det svenska folkhushållet för att vi skall kunna hålla jordbruksproduktionen på den alltför höga nivå som den för närvarande har.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Först vill jag säga till herr Berg att han inte skall vara förvånad över att det från jordbrukarre-

presentanternas sida gjorts framställningar i det här ärendet. Det har dock visat sig att det avtal som slöts 1959 icke har hållit vad som avsågs. Det har slagit fel. När man gör gällande att vi som påtalar detta skulle stå i motsättning mot de avtalslutande organisationerna, så ber jag att få hänvisa till vad ordföranden i Lantbruksförbundet herr Bengtsson i Stamhem uttalade, att om man haft klart för sig hur avtalets målsättning nu tolkas på regeringshåll så skulle nog avtalet inte någonsin ha kommit till stånd. Det var den saken.

Herr Berg sade vidare: Varför reagerar man emot att det talas om konsumentintresset? Men, herr Berg, här har vi ju flera gånger från jordbrukarhåll slagits för ett klart konsumentintresse. Vi har hävdat beredskapstanken, nödvändigheten av att konsumenterna skall få de livsmedel som behövs vid en avspärrning och vad som därmed sammanhänger. Herr Berg, som är med och voterar anslag på 4 000 miljoner kronor till försvaret, måste säga sig att detta inte är en teoretisk fråga utan en praktisk. Beredskapen klaffar inte annars.

Till sist vill jag rent personligt säga, att när man förordar effektiva åtgärder för rationalisering och effektiva åtgärder för skogskomplettering, kan jag, herr Berg, inte finna att det på något sätt strider mot avtalet. Jag trodde att det innebar att man försökte realisera någonting på avtalets linje. Särskilt de som betvivlat att jordbrukarna är intresserade av rationalisering borde ta fasta på de synpunkterna. Eller hur, herr Berg?

Herr JONASSON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ferdinand Nilsson har svarat herr Berg på en del punkter. Jag vill tillägga att det inte gäller prisfrågorna i det här fallet.

Herr Berg säger att han inte använt ordet avtalsbrott. Det är möjligt att han inte uttryckte sig på det sättet, men saker och ting kan sägas på olika sätt. Man fick ändå den uppfattningen att han menade att det skett ett avtalsbrott.

Herr Berg nämnde vidare att enighet

Ang. statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.

förelåg vid förhandlingarna, men jag kan inte hitta på något ställe, att man under dessa förhandlingar diskuterat huruvida man skulle beskära möjligheterna för stödjordbruk att erhålla lån och dylikt. Jag kan inte finna annat än att man skulle få samma möjligheter som tidigare i de överläggningarna. Det framgår tydligt av det avtal som skisserats, vilket jag tidigare varit inne på.

Herr Berg säger att jag tycks ha haft onda drömmar. Jag måste säga i det sammanhanget, att ibland finns det också möjligheter att sova på saken och kanske komma fram till litet mildare uttryck, och det konstaterar jag att herr Berg har gjort på den här punkten.

Sedan vill jag bara — jag har en minut kvar — till herr Svedberg säga att jag aldrig har sagt att man skulle ha småbruket för att skicka överproduktionen till de underutvecklade länderna. Om herr Svedberg uppfattat det så tror jag inte han har lyssnat till mitt anförande. Jag sade att vi bör komma till en sådan produktionsinriktning att vi kan minska överproduktionen på vissa varor och komma till en större självförsörjning, men det eventuella överskott som sedan blir är inte så stort. Det kan väl också skickas över till underutvecklade länder.

Jag vill också säga att ingen har menat — som herr Svedberg påstått — att vi uppmanar folk att skaffa sig stödjordbruk. Det är så att de som vill ha ett stödjordbruk vid sidan av sitt arbete i industrien skulle få ha det och få samma möjligheter som andra.

Herr BERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag lämnar alldeles därhän vad herr Ferdinand Nilsson och herr Jonasson sagt utom i ett avseende, och det är vad gäller överenskommelsen i mars i år mellan regeringen och jordbrukets företrädare. Om denna överenskommelse säger utskottet i sitt utlåtande: »Utskottet konstaterar med tillfredsställelse att vid förenämnda överläggningar jordbrukets organisationer förklarat sig beredda att genom upp-

lysning och rådgivning verksamt stödja ifrågakarande arbete.»

Det gällde alltså effektivare rationalisering. Jag konstaterar att det som förekommit i onsdags och i dag under denna jordbruksdebatt illa rimmar med den utfästelse som jordbrukets organisationer har gjort.

Herr JONASSON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Det som herr Berg läste upp tyder ingalunda på att man skulle ha avsågat möjligheterna för stödjordbruken. Det sägs ingenting om den saken. Det står ju bara att jordbrukets organisationer förklarat sig beredda att genom upplysning och rådgivning verksamt stödja ifrågakarande arbete över lag.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Berg säger att vi inte skulle vara intresserade för rationaliseringen. Hörde herr Berg inte hur vi har framhållit — och hur jag uttryckligen har hänvisat till — de motioner där vi kräver effektiva åtgärder för rationalisering? Herr Berg tycks faktiskt tro att rationalisering är att slå ut jordbruk. Det är som när herr Svedberg läser statistik. Då räknar han de jordbruk som inte kommit bort men inte dem som upprustats och inte dem som skapats till. Det är det vi menar med rationalisering.

Herr BERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Får jag bara konstatera ännu en gång, att jag hoppas att den upplysning och rådgivning som jordbrukets organisationer har åtagit sig att sörja för i denna rationaliseringsfråga är att ett annat slag än den som herr Ferdinand Nilsson och andra har bedrivit i kammaren de senaste dagarna.

Herr GUSTAFSSON, NILS-ERIC, (cp):

Herr talman! I fullt medvetande om hur otålig kammaren är att denna debatt

Ang. statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.

skall ta slut, lovar jag att inte använda den möjlighet som jag har att tala utan tidsbegränsning, utan jag kommer att inskränka mig till repliktiden.

Herr Berg var i slutet av sitt anförande inne på att jag skulle ha varit särskilt elak mot honom i min replik nyss. Om det skulle kunna ligga någon elakhet i att jag talade om konstgjord andning i dag, måste det innebära att herr Berg har gått omkring och haft dåligt samvete. Det förstår jag. Efter herr Bergs inlägg i dag konstaterar jag att han i vissa fall är med på att utföra konstgjord andning med statens pengar, i vissa fall inte. I dag är han inte med på det.

Min gode vän herr Lage Svedberg hade uppfattat mitt uttalande på det sättet att jag skulle ha tillvitvat honom någon osaklighet. Jag tror att det stenografiska protokollet kommer att visa att det inte är på det sättet. Det har blivit något slags förväxling mellan herr Isaacsons bänk och herr Svedbergs. Det var nämligen på tal om relationen mellan jordbruksministern och herr Isaacson som jag fällde uttrycket om osaklighet, och där gjorde jag en viss gradering.

Jag vill vidare säga, att jag tycker att herr Svedberg i dag har talat alldeles utomordentligt för den linje som jag har fört fram i min motion och som till viss del återfinnes i reservation 1. Jag är mycket tacksam också för detta. Det är nämligen så att den av herrar Svedberg och Lundmark väckta motionen tar upp en detalj av de problem som vi har speciellt i Norrland när det gäller avfolkningsstendenserna i bygderna. Jag kan därför inte förstå att herr Svedberg tillhör utskottets majoritet, när han i dag tydligen är beredd att stödja de tankegångar som vi motionärer och reservanterna för fram.

Sedan ett litet vänligt ord till herr Isaacson. Jag ber herr talmannen lägga märke till att jag inte har på något sätt under den gångna debatten försökt politisera. Jag har inte talat om eventuella koalitioner. Inte heller har jag, herr talmän, sagt någonting om vad herr Isaacsons inlägg här i dag kan ha att göra med högerns nya giv.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan komme att framställas först särskilt beträffande envar av punkterna I—IV, därefter särskilt angående punkterna V—XIII, vidare särskilt rörande vardera av punkterna XIV och XV, med viss uppdelning av punkten XIV, vartill herr talmannen ville återkomma, ytterligare särskilt i fråga om punkterna XVI—XXVII, därpå särskilt avseende punkten XXVIII, härefter särskilt i vad anginge punkterna XXIX—XXXI, sedermera särskilt vidkommande punkten XXXII samt slutligen särskilt i vad gällde punkterna XXXIII—XXXVI.

På gjord proposition bifölls till en början vad utskottet i *punkten I* hemställt.

I fråga om *punkten II*, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Hermansson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen i förevarande del.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hermansson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter givna varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 15 punkten II, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Hermansson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen i förvarande del.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen

Ang. statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.

ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hermansson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 105;

Nej — 28.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På härefter gjord proposition bifölls vad utskottet i *punkten III* hemställt.

Därpå gjorde herr talmannen i enlighet med de rörande *punkten IV* förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr *Hermansson* m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen, såvitt nu vore i fråga; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hermansson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 15 punkten IV, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Hermansson* m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen, såvitt nu är i fråga.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans

uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hermansson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 106;

Nej — 29.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Därefter bifölls på gjord proposition vad utskottet i *punkterna V—XIII* hemställt.

Med avseende å *punkten XIV*, anförde vidare herr talmannen, komme propositioner att framställas först särskilt i fråga om ettvar av de motionspar, varom annat yrkande framställt än om bifall till utskottets hemställan, samt därefter särskilt i vad anginge utskottets hemställan i övrigt.

Beträffande utskottets hemställan i *punkten XIV, såvitt gällde motionerna I: 734 och II: 895*, gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till berörda hemställan samt vidare på bifall till nämnda motioner, såvitt nu vore i fråga; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Gustafsson, Nils-Eric*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 15 punkten XIV, såvitt gäller motionerna I: 734 och II: 895, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifallas nämnda motioner, såvitt nu är i fråga.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en bör-

Ang. statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.

jan omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

mannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Gustafsson, Nils-Eric*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 119;
Nej — 12.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Härpå gjordes rörande utskottets hemställan i punkten XIV, såvitt gällde motionerna I: 739 och II: 896, propositioner, först på bifall till denna hemställan samt vidare på bifall till motionerna, såvitt nu vore i fråga; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Angående utskottets hemställan i punkten XIV, såvitt gällde motionerna I: 747 och II: 892, gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till berörda hemställan samt vidare på bifall till nämnda motioner, såvitt nu vore i fråga; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nilsson, Ferdinand*, begärde votering i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 15 punkten XIV, såvitt gäller motionerna I: 747 och II: 892, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, bifallas nämnda motioner, såvitt nu är i fråga.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr tal-

Då emellertid herr *Nilsson, Ferdinand*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 121;
Nej — 13.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På gjord proposition bifölls sedermera vad utskottet i punkten XIV i övrigt hemställt.

Ytterligare gjorde herr talmannen i enlighet med de beträffande punkten XV framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle bifalla motionerna I: 747 och II: 892, såvitt nu vore i fråga; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nilsson, Ferdinand*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 15 punkten XV, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, bifallas motionerna I: 747 och II: 892, såvitt nu är i fråga.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nilsson, Ferdinand*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och

Om en gemensam nordisk lagstiftning angående resebyråverksamheten

befunnos vid omröstningens slut röster-
na hava utfallit sålunda:

Ja — 122;

Nej — 13.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Härefter bifölls på gjord proposition vad utskottet i *punkterna XVI—XXVII* hemställt.

Vidkommande *punkten XXVIII*, yttrade nu herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle bifalla motionerna I: 739 och II: 896, såvitt nu vore i fråga. Emellertid, fortsatte herr talmannen, torde sistnämnda yrkande hava förfallit genom kammarens vid *punkten XIV* fattade beslut, varför nu endast kvarstode yrkandet om bifall till utskottets hemställan.

På gjord proposition bifölls vad utskottet i *punkten XXVIII* hemställt.

Vidare bifölls på gjord proposition vad utskottet i *punkterna XXIX—XXXI* hemställt.

I vad gällde *punkten XXXII* gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Lage Svedberg m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Svedberg, Lage*, begärde voting, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 15 *punkten XXXII*, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Lage Svedberg

m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr *Hermansson* begärde rösträkning, verkställes nu voting medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 57;

Nej — 75.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet i *punkterna XXXIII—XXXVI* hemställt.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av viss kronan tillhörig mark m. m. genom försäljning till Oxelösunds stad, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om en gemensam nordisk lagstiftning angående resebyråverksamheten

Föredrogs ånyo utrikesutskottets utlåtande nr 7, i anledning av dels Kungl. Maj:ts skrivelse till riksdagen med redogörelse för Nordiska rådets elfte session, dels motioner väckta i anslutning härtill.

Genom en den 22 mars 1963 dagtecknad, till utrikesutskottet hänvisad skrivelse, nr 94, hade Kungl. Maj:t lämnat riksdagen redogörelse för Nordiska rådets elfte session den 16—22 februari 1963.

Till utrikesutskottet hade även hänvisats följande motioner, vilka väckts i anledning av skrivelsen:

1) de likalydande motionerna I: 700, av herr *Osvald*, och II: 855, av herr *Gustafsson* i Borås,

Om en gemensam nordisk lagstiftning angående resebyråverksamheten

2) de likalydande motionerna I: 699, av herr *Andersson, Axel Johannes*, och II: 856, av herr *Wiklund*,

3) de likalydande motionerna I: 723, av fröken *Nordström m. fl.* och II: 878, av fröken *Elmén m. fl.*, samt

4) de likalydande motionerna I: 724, av fröken *Nordström* och fru *Hamrin-Thorell*, samt II: 879, av fröken *Elmén* och herr *Nelander*.

I motionerna I: 723 och II: 878 hade hemställts, att riksdagen måtte uttala sig för, att Sverige borde medverka i av Nordiska rådet begärd utredning angående lagstiftning om resebyråverksamhet.

I motionerna I: 724 och II: 879 hade förordats intensifierat samarbete mellan de nordiska turisttrafikbyråerna i utlandet.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet hemställt, att riksdagen i anledning av förevarande skrivelse och motioner måtte giva Kungl. Maj:t till kännna vad utskottet i utlåtandet anfört.

I sitt yttrande hade utskottet anfört bland annat följande:

»Utskottet erinrar därom, att den nordiska proceduren vid behandlingen av Nordiska rådets rekommendationer är att för koordination av regeringarnas prövning därav en fördelning emellan regeringarna sker beträffande samordning av beredningsarbetet. Så har, såsom här förut nämnts, skett beträffande samtliga i motionerna berörda spörsmål. Man har alltså att förvänta, att om resultatet av denna regeringarnas prövning meddelande sker till Nordiska rådet. Utskottet anser sig icke böra göra annat uttalande i anledning av motionerna än denna erinran.»

Fröken **NORDSTRÖM** (fp):

Herr talman! Med anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse nr 94 med redogörelse för Nordiska rådets elfte session avlämnade fröken *Elmén m. fl.* i andra kammaren och några ledamöter av denna kammare och jag två motioner avseende resebyråverksamheten i Norden och en

intensifiering av samarbetet mellan de nordiska turisttrafikorganen i utlandet.

Förspelet till den första motionen är i korthet följande.

I Nordiska rådet hade mot bakgrunden av den expanderande resebyråverksamheten och de missförhållanden, som stundom rätt, väckts förslag om en undersökning — längre hade man inte gått — huruvida det förelåg ett behov av en gemensam nordisk lagstiftning på detta område och — om regeringarna fann, att ett sådant behov förelåg — om genomförande av en sådan lagstiftning. De svenska medlemmarna av rådets trafiksektion gick emot förslaget, så också sedermera samtliga 16 medlemmar av den svenska delegationen. Vid voteringen röstade 37 medlemmar av Nordiska rådet för en undersökning och 30 mot. Dessa 30 röster kom från de 16 svenska delegaterna, varjämte 14 ströröster kom från de andra länderna.

Då vi motionärer anser behovet av en undersökning om en gemensam lagstiftning vara tämligen uppenbart, ville vi om möjligt få fram en positiv viljeyttring från den svenska riksdagens sida, vilket i sin tur kunde få betydelse för regeringens ställningstagande.

Att vår uppfattning i sakfrågan är välgrundad framgår på ett påtagligt sätt de yttersta av dessa dagar genom teknologernas misslyckade resa till Japan med ett finskt flygbolag.

Eftersom utskottet inte avvisat motionerna och inte heller begärt deras överlämnande till annat utskott, hade vi väntat oss att utskottet skulle ha tagit upp dem till realbehandling.

Enligt uppgift har riksdagsledamots motionsrätt i anslutning till Kungl. Maj:ts skrivelser icke någon gång ifrågasatts. Jag erinrar mig den likalönsdebatt, som fördes ett par år i följd på grundval av motioner föranledda av ILO-rapporten. Dessa motioner behandlades i andra lagutskottet.

Eftersom den svenska riksdagen utser Nordiska rådets svenska delegation och ett motionsförfarande är det enda sätt, på vilket riksdagens ledamöter kan uttala sina åsikter om delegationens arbete,

Ang. utrikesförvaltningens organisation och personalbehov

är det väl ganska naturligt att vi utnyttjat den motionsrätt, som vi förmenar oss ha. Vi har också styrkts i detta förmenande, eftersom motionerna tagits emot i båda kamrarna var för sig och remitterats i vanlig ordning.

Jag har velat göra detta påpekande beträffande utskottets behandling av motionerna, dock utan att ställa något yrkande. Det skulle tyvärr tjäna litet till på detta stadium.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 125, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utrikesförvaltningens organisation och personalbehov m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

*Punkten 1***Ang. utrikesförvaltningens organisation och personalbehov**

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 75, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över utrikesdepartementsärenden för den 1 mars 1963, föreslagit riksdagen att i fråga om utrikesförvaltningens organisation och personalbehov m. m. fatta beslut på sätt i propositionen närmare angivits.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två lidalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Kaijser* (I: 655) och den andra inom andra kammaren av fru *Sjövall* (II: 809),

dels ock en inom andra kammaren av herr *von Friesen* väckt motion (II: 801).

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt,

A. att riksdagen måtte

1) godkänna av departementschefen i statsrådsprotokollet över utrikesdepartementsärenden för den 1 mars 1963 fram-

lagda förslag om utrikesförvaltningens organisation och personalbehov, avseende såväl utrikesdepartementet som utrikesrepresentationen;

2) fastställa av departementschefen i samma statsrådsprotokoll redovisad personalförteckning för utrikesförvaltningen, att tillämpas till vidare från och med budgetåret 1963/64;

3) bemyndiga Kungl. Maj:t att under av departementschefen i samma statsrådsprotokoll angivna förutsättningar utöka antalet i personalförteckningen upptagna sändebudstjänster i Bo 6;

4) godkänna av departementschefen i samma statsrådsprotokoll redovisade riktlinjer för nytt lönesystem för tjänstemän inom utrikesrepresentationen m. fl.;

5) bemyndiga Kungl. Maj:t att inom ramen för å vederbörliga anslag för budgetåret 1963/64 anvisade medel tillämpa de föreslagna riktlinjerna för lönesystemet på tjänstemännen inom utrikesrepresentationen samt — i den utsträckning departementschefen förorddat — på specialattachéer m. fl.;

6) bemyndiga Kungl. Maj:t att i fall, som i samma statsrådsprotokoll angivits, minska enligt Saar utgående förmåner ävensom bostadskostnadsersättning;

7) godkänna av departementschefen i samma statsrådsprotokoll förordade förslag om bidrag för resa till Sverige för semester, om anskaffning av tjänstebilar och statsanställning av viss chaufförspersonal, om reglering av garagekostnader och om försvarsattachépersonalens ersättning för bilresor med verkan från och med den 1 juli 1963;

8) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de övergångsåtgärder, som fordrades för genomförande av de av departementschefen förordade förslagen;

B. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 655 och II: 809, såvitt de avsåge omfattningen av inspektörens vid personalvårdsbyrån verksamhetsområde, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i punkten anfört;

Ang. utrikesförvaltningens organisation och personalbehov

C. att motionerna I: 655 och II: 809, i vad de icke behandlats under B., icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

D. att motionen II: 801 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr NORDENSON (h):

Herr talman! Statsutskottets utlåtande nr 125 är enhälligt. Jag skall emellertid tillåta mig foga några kommentarer till en punkt, som kan synas vara en detalj, men som jag tror har en viss principiell och praktisk räckvidd.

Sedan hösten 1961 arbetar inom utrikesdepartementet en särskild arbetsgrupp med handläggningen av de internationella biståndsärendena. Denna arbetsgrupp har varit föremål för UD-utredningens granskning, och utredningen har inte funnit någon anledning att ändra arrangemanget. Man har emellertid tillagt, att en viss omprövning av denna organisation bör ske efter något eller några år.

Det praktiska förslag, som utredningen kommer till och som också biträtts av departementschefen och av utskottet, är att en chefstjänst i lönegrad B 2 bör inrättas. Det är på den punkten som jag har vissa invändningar att göra.

Det har rätt enighet om att det svenska utrikesbiståndet skall öka i omfattning så snabbt som möjligt under de kommande åren. En sådan ökning är ju inte uteslutande en fråga om att på riksstaten anslå högre belopp, utan den måste innebära en allsidigare utformning av biståndets olika grenar. Vid sidan av det som vi hittills lagt tyngdpunkten på, nämligen det tekniska biståndet, tyder alla tecken på att både det finansiella och kommersiella biståndet kommer att spela en ökad roll. Det kommer bl. a. fram i den rapport om det kommersiella och finansiella biståndet, som nyligen framlagts av en kommité, som sorterat under den s. k. U-beredningen.

En mera mångsidig inriktning av biståndsverksamheten och större omfattning av denna kommer otvivelaktigt att ställa stora krav på planering och ad-

ministration. Jag skulle i detta sammanhang särskilt vilja lägga tonvikten vid kravet på koordination av de olika biståndsåtgärderna och de olika biståndsområdena. Enligt min uppfattning måste denna koordination i väsentlig grad ske inom utrikesdepartementet. Det är väl ingen tvekan om att våra beskickningar och vår utrikesförvaltning måste spela en ytterst betydelsefull roll både när det gäller planeringen och den praktiska utformningen av hjälpen. Därför måste särskild uppmärksamhet ägnas åt den organisation inom utrikesdepartementet, som skall sköta denna koordinerande verksamhet.

Nu har alltså utredningen och därefter departementschefen föreslagit en fast chefstjänst, men man har placerat den i B 2. Det innebär att den ligger i paritet med chefstjänstemannen för protokollet och pressbyrån men under t. ex. cheferna för den politiska avdelningen, handelsavdelningen och rättsavdelningen. Enligt min uppfattning är denna befattning av sådan vikt att den bör placeras i B 4, d. v. s. i samma grad som de här sistnämnda tjänstemännen inom utrikesdepartementet. Jag tror detta behövs redan av det skälet, att denne tjänsteman skall utöva det praktiska departementala chefskapet över bl. a. nämnden för internationellt bistånd och eventuellt de ytterligare administrativa organ som kan komma att tillskapas för t. ex. det finansiella och kommersiella biståndet.

Denne chefstjänsteman har också att bedriva mycket svåra och viktiga förhandlingar när det gäller att koordinera vårt bilaterala bistånd med den multilaterala verksamheten inom Förenta Nationerna.

Mot denna bakgrund finner jag den lösning departementschefen föreslagit inte fullt tillfredsställande.

Man har visserligen utgått ifrån att en omprövning skall ske av denna organisation, men jag tror att även om man dröjer något med denna omprövning, bör man tänka om så snart som möjligt när det gäller denna chefsbefattningens lönegradsplacering. Jag vill parentetiskt peka på att jag inte avser någon ändring

Ang. utrikesförvaltningens organisation och personalbehov

av den nuvarande chefens ställning — som har sitt uppdrag på särskilt förordnande inom departementet och därför inte samma lönegrad som den här föreslagna — men jag avser den kommande fasta chefstjänsten.

Jag vill i detta sammanhang inte ställa något yrkande, då frågan inte varit föremål för motion eller i övrigt närmare beretts inom utskottet. Jag vill dock vädja till chefen för utrikesdepartementet att vid kommande års petitabehandling göra en sådan uppflyttning av chefen för biståndsärendena, att det anspråk på självständig ställning och status inom departementet, som jag tror är erforderligt, kan tillgodoses.

Låt mig, herr talman, slutligen ta upp en liten sak, som står i detta utlåtande och som gäller frågan om åtgärder för att tjänsteavlösningen inom utrikesdepartementet skall kunna tillgå på sådant sätt, att parallelltjänstgöring möjliggörs i betydande utsträckning. Enligt min uppfattning är detta en fråga av utomordentlig betydelse. Det har många gånger varit mycket otillfredsställande att en tjänsteman, som tjänstgjort många år och skaffat sig utmärkta kontakter och kunskaper om ett land, lämnar sin befattning utan att på ett ändamålsenligt sätt kunna lämna över sin kunskap och sina kontakter till sin efterträdare. Detta har skett i personalbristens tecken, men det är min förhoppning att ytterligare åtgärder skall vidtas för att häva denna brist, och därmed undanröja ett missförhållande i utrikestjänsten.

Herr **BOHEMAN** (fp):

Herr talman! Det kanske må tillåtas en gammal arbetshäst i utrikesförvaltningen att vid detta tillfälle, när ett enhälligt statsutskottsutlåtande föreligger, innebärande en betydande förstärkning av vår utrikesförvaltningsorganisation, uttrycka sin stora glädje över att denna etapp i utrikesförvaltningens utveckling nu kommer att genomföras. Det är enligt min uppfattning länge eftersatta behov, som här tillfredsställs, och jag tror att de reformer som nu genomförs på

grundval av de utredningar som har ägt rum kommer att visa sig ytterst ändamålsenliga.

Jag vill i detta sammanhang endast framhålla såsom en uppfattning jag har fått under en lång tjänstgöring i utrikesförvaltningen, att den tjänstemannastab och den organisation, som vi har haft inom utrikesförvaltningen, och de personalresurser, som har stått till förfogande, har gjort att den svenska utrikesförvaltningen utomordentligt väl har kunnat hävda sig i jämförelse med andra motsvarande länder.

Jag skall endast tillåta mig att utöver detta korta uttalande göra ett par små kommentarer till det utlåtande som nu föreligger.

Som kammaren har sig bekant är det på det viset, att det är ett begränsat antal tjänstemän som har den högsta lönegraden bland beskickningscheferna, nämligen B 6. Den är avsedd för vissa beskickningar, i huvudsak bland stormakterna och i våra grannländer. Nu kan det mycket väl tänkas, att en beskickningschef på en dylik utsatt post mot slutet av sin karriär inte orkar med uppgifterna eller av andra skäl vill ha en förflyttning. Vi kan tänka oss att exempelvis en beskickningschef i Moskva efter en lång tid där blir förflyttad till en mindre ansträngande chefspost, i Madrid eller någon dylik plats. Då skall han enligt förslaget få bibehålla sin B 6-lön, men samtidigt skall man kunna tillsätta hans efterträdare i Moskva med lön likaledes i B 6.

Detta kommer att öka antalet tjänster i denna lönegrad. Utskottet säger därför att en sådan ökning måste bli av kortvarig natur. Det beror något på vad man menar med begreppet »kortvarig natur». Det hade varit lyckligare om utskottet hade använt uttrycket »så kort som möjligt». Det kan nämligen tänkas att det i realiteten inte blir så kort tid, utan att den kommer att röra sig om tre, fyra år. Jag hoppas att utrikesministern tolkar begreppet »kortvarig natur» så att en sådan tidsperiod kan inefattas däri.

Den andra observation jag skulle vil-

Anslag till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader m. m. ja göra gäller frågan om lönesystemet. En utredning ligger till grund för den proposition och det utlåtande, som nu ligger på kammarens bord. De allmänna lönerenormer som nu genomföres och varigenom man bryter ut en rad av utgifter för bostad, för bil, för chaufför, för telefon och allt möjligt, som staten åtar sig att betala, har tillkommit för att man inte skall behöva göra så stora skillnader i de direkta löneförmånerna.

Det är säkerligen en riktig utveckling. Det kommer att bli dyrare för statsverket än om man går den andra vägen och låter var och en försöka hushålla så gott han kan med de medel som står till förfogande, men det blir kanske rättvisare. Vad jag skulle vilja göra är bara att uttala ett varningens ord för att utsträcka denna princip längre än vad som nu är föreslaget, ty om man exempelvis skall börja att centralt och direkt ur statskassan betala klänningar för beskickningschefernas fruar eller dylikt, så tycker jag att man driver saken för långt. Det är möjligt att det finns tendenser i den riktningen hos dem som sysslar med dessa lönefrågor.

Över huvud taget vill jag uttala ett varningens ord mot att alltför mycket driva kontroll över hur representationsbidrag eller andra anslag används. Man kan i själva verket administrera så mycket, att administrationen motverkar sitt eget ändamål. Jag tror att jag tolkar uppfattningen hos en hel del av tjänstemännen utomlands om jag framhåller, att någon frihet i det avseendet bör finnas kvar. Det är ju ändå rätt ansvarsmedvetna personer som man anförtror beskickningschefsposter, åtminstone på mer betydande ställen i världen. Man kan med ett visst förtroende vänta att de kommer att begagna de medel som står till förfogande på rätt sätt. Jag har således inte någon invändning mot det som föreslås; det är bara ett varningens ord att inte driva den princip som här är knäsat alltför långt.

För övrigt, herr talman, har jag naturligtvis intet annat yrkande än bifall till det föreliggande utskottsutlåtandet, ett yrkande som är besjälade av en upp-

riktig tillfredsställelse med det resultat som statsutskottet har kommit till. Jag tror att vi med det beslut som vi nu kommer att fatta kommer att på ett effektivt sätt bidra till att bibehålla och förstärka effektiviteten av utrikesförvaltningen, en sak som på sätt och vis är lika viktig som att vi håller oss med ett starkt och effektivt försvar.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Punkterna 2—5

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 126, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1963/64 till stöd åt konstnärlig verksamhet m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2

Anslag till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader m. m.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 103 föreslagit riksdagen att *dels* för budgetåret 1963/64 under åttonde huvudtiteln anvisa a) till Konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader ett reservationsanslag av 1 000 000 kronor; b) till Statens konstråd ett förslagsanslag av 59 000 kronor, *dels ock* medgiva, att vid statens konstråd finge fråna och med budgetåret 1963/64 tills vidare vara inrättad en extra ordinarie tjänst i lönegrad Ae 23 som sekreterare.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Bengtson* och *Sundin* (I: 686) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Wahlund* och *Fälldin* (II: 842), i vilka hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte besluta att för bud-

Anslag till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader m. m.

getåret 1963/64 under åttonde huvudtiteln anvisa till Konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader ett reservationsanslag av 1 500 000 kronor samt i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad i motionerna anförts angående utformningen av samhällets kulturfrämjande verksamhet;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Källqvist* och *Per-Olof Hanson* (I: 687) samt den andra inom andra kammaren av fru *Gärde Widemar m. fl.* (II: 840), i vilka anhållits såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte besluta att anslå ytterligare 500 000 kronor utöver Kungl. Maj:ts förslag om 1 000 000 kronor till utsmyckning av statliga byggnader i syfte att underlätta ett återinförande av procentregeln och således till Konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader för budgetåret 1963/64 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 1 500 000 kronor samt i övrigt beakta de synpunkter — särskilt beträffande innehållet i ett samlat kulturpolitiskt program — som anförts i motionerna.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på åberopade grunder hemställt,

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 686 och II: 842 samt I: 687 och II: 840, samtliga motioner i vad de avsåge medelsanvisningen, till Konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader för budgetåret 1963/64 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 1 000 000 kronor;

II. att riksdagen måtte till Statens konstråd för budgetåret 1963/64 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 59 000 kronor;

III. att riksdagen måtte medgiva, att vid statens konstråd finge från och med budgetåret 1963/64 tills vidare vara inrättad en extra ordinarie tjänst i lönegrad Ae 23 som sekreterare;

IV. att motionerna I: 686 och II: 842 samt I: 687 och II: 840, i vad de av-

såge utformningen av samhällets kulturfrämjande åtgärder, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson*, herrar *Axel Johannes Andersson*, *Bengtson*, *Per Jacobsson* och *Edström*, fröken *Ljungberg*, herrar *Thorsten Larsson*, *Staxäng*, *Ståhl*, *Svensson* i *Stenkyrka*, *Eliasson* i *Sundborn* och *Gustafsson* i *Skellefteå*, fröken *Karlsson* samt herr *Källstad*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under I och IV hemställa,

I. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom med bifall till motionerna I: 686 och II: 842 samt I: 687 och II: 840, samtliga motioner i vad de avsåge medelsanvisningen, till Konstnärlig utstmyckning av statliga byggnader för budgetåret 1963/64 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 1 500 000 kronor;

IV. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 686 och II: 842 samt I: 687 och II: 840, i vad de avsåge utformningen av samhällets kulturfrämjande åtgärder, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anförte.

Herr talmannen yttrade, att överläggningen vid förevarande punkt jämväl finge omfatta frågor, som behandlats i övriga punkter i utlåtandet. Yrkanden vid dessa övriga punkter skulle dock framställas först sedan respektive punkt föredragits.

Herr KÄLLQVIST (fp):

Herr talman! Jag vill först uttala en varm förhoppning att denna omväxling ifrån att resonera jordbruksfrågor till att övergå till konst skall bekomma kammarens ledamöter väl. Den glesa besättningen i kammaren just nu tar jag mer som ett utslag av trötthet än som ett tecken på att intresset inte skulle vara så stort. Annat som hänt här i kammaren talar för att konstintresset är i ständigt växande.

Anslag till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader m. m.

Konstfrågorna kommer i regel upp mycket sent under vårriksdagens sista dagar. Det är möjligt att saken blir lidande på den sena behandlingen. Man skulle kanske kunna säga: Bättre sent än aldrig! Jag vill uttrycka saken så, att man gömt det bästa till sist.

När vi nu skall resonera om konst, vill jag göra det uttalandet, att de anslag som ges till konst är ett slags investering. Ibland har man inte den saken klar för sig. Många människor tycks närmast ha den uppfattningen, att de pengar som man ger till konstfrämjande ändamål är bortkastade. En del tycker kanske också att man ger pengar till konstiga ting, men även konstiga ting *kan* vara konst. Det är heller inte överord att säga, att vi under rätt lång tid har försummat dessa investeringar. Jämfört med anslagen under andra huvudtitlar är ju anslagen till konst av minimal storlek.

Helt säkert har vår tids människor upptäckt att konst innebär stora värden, även om man inte kan mäta det i pengar. Vi tror också att allt fler människor har upptäckt den sanningen.

Under tidigare debatter som först i denna fråga har jag uppriktigt och av fullaste hjärta skänkt mitt erkännande åt de initiativ som departementschefen tagit och nu söker fullfölja. Jag är också övertygad om att statsrådet Edenman kommer att fortsätta på den linjen. Tar jag inte fel, så är ecklesiastikministern säkert — jag skall uttrycka mig försiktigt — rätt tillfredsställd över att vi från folkpartiets sida också är med och rycker litet i trådarna. Ibland rycker vi kanske litet hårdare, ibland drar vi möjligen åt ett annat håll, men den kraftparallelogram som uppstår leder i alla fall åt rätt håll. Därom kan vi väl vara överens.

Ät vilket håll syftar vi då? När vi säger att vi gärna skulle vilja göra ett svep åt finansdepartementet till, är vi också överens, såvitt jag förstår. Om vi kunde få herr Sträng att sätta in något av sin utomordentliga skicklighet även på det konstnärliga området skulle stora ting här kunna uträttas.

Enligt uppgift från författningsutred-

ningen uppgår antalet ärenden som avgöres i konselj till 50 000 om året. Det låter nästan omöjligt att så skulle kunna vara fallet. Nu har man tänkt sig att rationalisera även här. Enligt den nya författningen skall omkring 47 000 ärenden avgöras på en något lägre nivå. Av de övriga skall 2 000 à 3 000 ärenden dras i ett slags ministerråd. Endast 500 ärenden skall upp i konseljen. Jag uttalar den förhoppningen, att konstärendena måtte komma att fas upp till avgörande först i ministerrådet. Genom en sådan ordning skulle man kunna få till stånd en debatt inom regeringen om konstfrågorna. De skulle så kunna komma upp till avgörande i konselj. Där skulle då också vår monark med sitt stora konstintresse och sin sakkunskap kunna bidra till debatten. Det skulle helt säkert främja saken om vi kunde få till stånd en sådan ordning.

Tillåt mig också i detta sammanhang, herr ecklesiastikminister, att rikta en inbjudan om medlemskap i riksdagens konstklubb! Jag ber också att få rikta denna inbjudan till samtliga regeringsmedlemmar. Det är väl heller inte förmåtet om jag även riktar den till kammarens ledamöter. En hel del har redan anmält sig som medlemmar, men det finns plats för flera.

En kontaktkommitté för kulturfrågor inom det socialdemokratiska partiet har uppdragit åt en kunnig och konstintresserad medarbetare att utarbeta en skrift om konst i kommuner. Det är en utomordentligt intressant liten skrift. I den fann jag något som intresserade och glädde mig mycket. Där står bl. a.: »Följaktligen blir en aktiverad kulturpolitik nödvändig också med hänsyn till önskemål att minska riskerna för en missanpassning och mänskliga misslyckanden.» Det är ett mycket allvarligt problem, och jag tror att denna reflexion är riktig. Kunde vi sätta in dessa åtgärder på ett tidigt stadium i undervisningen skulle vi kanske därmed lösa en hel del ungdomsproblem.

Tidigare har jag skänkt erkännande åt strävandena inom kulturdepartementet och anmält vårt intresse. Till min oer-

Anslag till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader m. m.

hörde förvåning läste jag i en annan liten skrift, som handlar om huruvida vi har råd med kultur, ett påstående om oppositionen, som lyder som följer: »Oppositionens ansvar är lika stort som regeringens — dess konstruktiva insatser däremot avsevärt mindre.»

Där fick vi! En annan gång klagar man över att vi ger överbud. Vi vet inte riktigt hur vi skall bära oss åt för att kunna klara detta.

Jag försäkrar att vi vill enkelt och flärdfritt bidra till att vi får ett i någon mån ökat konstnärligt stöd. Vi har noga prövat, vi har haft överläggningar med konstnärer av olika slag, och dessa har med ödmjukt sinne lämnat oss sakliga synpunkter som vi har tagit vara på och som sedan återspeglats i våra förslag. Det är inte så enkelt att vi bara vill springa i väg och göra oss märkvärdiga, utan vi brinner av intresse för saken och tror att vi gynnar den på detta sätt. Vår avsikt är att skjuta på, och vi vill gärna dra alla med oss.

Mycket mer skulle emellertid kunna göras; vi har råd med kultur. Jag skulle vilja säga att vi inte har råd att försumma kulturen. Om vi t. ex. jämför anslagen till kulturen med kostnaderna för våra vägar och vårt försvar, finner vi att bidraget till kulturen bara är som en droppe i havet.

Vi har i vår motion flera yrkanden, bl. a. om ökat anslag till byggnaders utsmyckning. Vi är fortfarande inne på linjen, att en procentregel här skulle vara till nytta — jag kallar det procentregel, inte *en*-procentregel. Visar det sig att vi har råd med det, kan vi sedan kanske gå upp till 2, 3 eller 4 procent.

Vi är intresserade av att ge de unga kostnärerna ett handtag i form av stipendier när de kommer ut från utbildningsanstalterna, ty det är först och främst de unga som behöver stipendier; vi kan sedan tänka på de äldre också, men det är de unga som har det svårast just nu.

De utställningar som våra konstnärer anordnar i främmande länder har utfallit mycket väl och tilldragit sig ett levan-

de intresse, men vi vill gärna öka anslaget med ytterligare 100 000 kronor.

Jag hoppas också att det intresse som visats för konsten skall få mycket större förståelse då det gäller den ekonomiska sidan. Vi har en oerhörd utveckling på teknikens och ekonomiens område. Teknik och ekonomi för mänskligheten framåt, men även konst och kultur för den framåt. Tekniken medför vidare oerhörda risker, medan konsten däremot inte medför några risker.

Jag återkommer senare, herr talman, med yrkande på de olika punkterna.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen vid punkten 2, som gäller konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader.

Herr ADOLFSSON (k):

Herr talman! Den kommunistiska gruppen har för avsikt att i detta ärende genomgående rösta med utskottet. Att jag nu finner anledning att något motivera detta ståndpunktstagande, beror på att det kanske för några kan te sig märkligt.

Det är väl kammarledamöterna bekant, hoppas jag, att vi från vårt håll mycket länge drivit en opposition för en aktivare och samhälleligt målmedveten kulturpolitik, inkluderande också starkt ökade ekonomiska bidrag för att stimulera konstskapandet, vilket är en del av kulturpolitiken.

Mot bakgrunden av ett sådant som vi tycker dokumenterat starkt intresse för kulturfrågorna i allmänhet, och däribland således också för de sköna konsterna, kan det kanske i förstone tyckas egendomligt att vi inte ansluter oss till reservanternas förslag om ytterligare anslagsökningar utöver dem som departementschefen har föreslagit och utskottet nu tillstyrkt.

Vi kan säga klart ut att vi inte heller är nöjda med de anslagsökningar som föreslås för de olika sektorer inom konst- och kulturlivet som det nu gäller. Hade man orsak att betrakta dessa ökningarna som en engångsföreteelse el-

Anslag till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader m. m.

ler något slags spontan yttring från departementets sida, skulle vi ha reagerat häftigt, så mycket mera som en del av ökningarna faktiskt äts upp av automatiska kostnadshöjningar, och andra delar av anslagen avser en relativt kostnadskrävande skådespelarutbildning och en försöksverksamhet med konsertturnéer — båda dessa ting mycket prisvärda. Men jag skulle vilja tillägga, att vi av alla tecken att döma inte har någon anledning att befara att vad som nu föreslås skall bli en engångsföreteelse eller, som jag nyss sade, en spontan yttring, snabbt försvinnande.

Det är alltså vår förvissning att de nu föreslagna åtgärderna skall ge stimulans åt konstskapandet i dess olika former och utgöra en etapp i en strävan till en ökad samhällelig aktivitet på detta område och att ytterligare insatser således kan båda väntas och med skäl fordras. Skulle till äventyrs denna vår förvissning svikas — det tror vi numera inte kommer att ske — skall naturligtvis också vi låta höra av oss.

Med hänsyn tagen till det perspektiv beträffande den samhällelige kulturaktiviteten, som vi nu tycker oss kunna skönja och som de framlagda förslagen, trots sin relativa knapphändighet i fråga om de ekonomiska insatserna tycks innebära, inskränkta vår respekt för reservationerna och vad som där föreslagits till ett minimum; vi vill dock inte använda det gamla slagordet om överbud.

Reservanternas till något större anslagsökning anknutna kulturintresse ter sig, tycker vi, tämligen nymornat, och för högerpartiets del måste det vara fråga om ren yrvakenhet. Vidare förefaller reservanternas anslagsförslag vara utslängda helt i blindo. Det är inte utan att det verkar som om vi skulle ha allmänna politiska val redan nu i höst.

Vi anser för vår del att departementschefen redan nu gott kunde ha sträckt sig litet längre, men å andra sidan får vi väl sätta tilltro till de signaler som har förekommit om en successiv och planmässig målmedveten utbyggnad av

den samhällelige kulturpolitiken och vad som kallas stödet åt konstskaparna, oriktigt betecknat som ett stöd åt dessa, eftersom det ju är fråga om ett stöd åt allmänheten för att den skall kunna tillgodogöra sig de konstskatter som kan framskapas.

Vi anser att ett bifall till reservanternas förslag inte kommer att främja den sak, som bl. a. herr Källqvist nyligen som reservant talade för. Detta är motiveringen till att vi anslutit oss till utskottets yrkande. Jag ber att få tillägga att vi helt och fullt gillar att lotterimedelsfonden skall överföras till ecklesiastikdepartementet, men vi beklagar fortfarande att teaterverksamheten och vissa andra verksamheter, som skall få sitt stöd därifrån, inte på långa vägar har fått den halvpårt av behållningen som riksdagen har uttalat sig för.

Andra säkerligen mycket fruktbärande förslag finner vi vara utbyggnaden av skådespelarskolningen och förlängningen av utbildningstiden. Jag ber att få påpeka att detta inte kan vara enbart en viktig rekryteringsfråga utan åtskilligt därutöver. En god kvalitet på utbildningen kräver bland annat att eleverna inom den lyriska skolan blir delaktiga en viss del av den undervisning som naturligen ges inom den dramatiska skolan, vilket i sin tur kräver en ökad utbildningstid.

När det gäller vår motion om anslag också till Stockholms stadsteater finner vi ingen anledning att nu driva den saken längre än så här. Utskottet säger ju att ett förslag liknande vårt redan ligger under Kungl. Maj:ts prövning, och utskottet tycks vara ense med oss om att också denna teater bör få statsanslag. Under dessa omständigheter finns det ingen anledning för oss att på denna punkt yrka bifall till vår motion.

Slutligen vill jag bara ge uttryck för den övertygelsen att samhällets kulturaktivitet — och här lämnar jag åsido den mycket viktiga frågan om kulturlevets och konstskapandets former och innehåll — aldrig får vara enbart eller huvudsakligen en stipendiefråga eller

Anslag till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader m. m.

ett spörsmål om andra ekonomiska insatser för stimulans åt konstskapandet i dess olika former. Den bildande konsten, som herr Källqvist tydligen främst talade för, och kulturintresset i allmänhet får inte bli något slags glittrande kraschan, som man hänger på sig vid solenna tillfällen, såsom ofta är fallet när det gäller kulturfrågorna, inte minst vad man brukar kalla de sköna konsterna.

Det gäller framför allt skapa en god kulturmiljö — detta är grundläggande — och detta kräver bland annat ett direkt samhälleligt engagemang. En sådan god kulturmiljö har vi ännu inte i vårt land; och jag vill tillägga att så länge det konstnärliga skapandet i hög grad klavbindes av kommersiella spekulationer och affärsmässiga bedömningar med ett i många fall förlamande inflytande på konstskapandets möjligheter, så tror jag att vi bör tala litet mindre eller i vart fall dämpat om konsternas frihet.

Herr talman! Av dessa ord har väl klart framgått att jag inte behöver framställa något särskilt yrkande beträffande det utskottsutlåtande som här föreligger och som jag alltså har talat för.

Herr BENGTON (cp):

Herr talman! Kultursträvandena i deras olika former har tidigare inte bemötts med någon större välvilja från regeringspartiets sida. Konstnärerna har fått leva under mycket besvärliga förhållanden. Musikerna har varit underbetalda. Inom alla de olika områdena har det varit mycket svårt för konstnärligt utövande personer att dra sig fram något så när drägligt. Beskattningen på filmen har varit hård, när det gäller musiken har skatter på upp till 30 procent förekommit, o. s. v. Därför är det så mycket mera glädjande att regeringen nu har börjat visa större intresse för kultursträvandena.

Jag vill genast säga ifrån att en hel rad av de åtgärder som genomförts eller planeras är mycket goda, och vi hälsar förslagen med största tillfredsställelse. Då emellertid detta område enligt min uppfattning varit eftersatt under

flera år, återstår åtskilligt att göra innan vi har kommit fram till någorlunda goda förhållanden på det kulturella området. I reservationerna har vi uttalat att det går för sakta, även om vissa anslag ökats. Vi har velat sträcka oss längre och gå snabbare fram för att åstadkomma bättre förhållanden inom de olika kulturella områdena.

Vi hälsar med tillfredsställelse att det nu har blivit en särskild kulturavdelning inom eklelesiastikdepartementet och även att ett kulturråd knutits till den. Vad jag skulle vilja anmärka på är kanske att statsmakterna inte upprättat något egentligt handlingsprogram när det gäller kulturpolitikens målsättning och allmänna utformning. Från centrums sida har vi yrkat att man skall försöka upprätta ett sådant program och ange vart-hän man strävar, och vi hoppas att så småningom få ett sådant program.

Man noterar tacksamt de anslagshöjningar Kungl. Maj:t begärt för nästa budgetår, 1,8 miljoner när det gäller lotterimedelsfonden, 500 000 kronor till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader och 400 000 kronor till konstnärstipendier, sammanlagt 2,7 miljoner. Vissa automatiska utgiftsökningar kommer dock att konsumera en del av dessa höjningar, och därför skall man inte räkna beloppen som några nettohöjningar till de olika konstnärliga verksamhetsgrenarna. Enligt vår uppfattning borde man ha gått längre i dessa avseenden.

Vad som särskilt intresserar mig är utbildningsfrågorna för teaterns och filmens folk. Det är nu två eller tre år sedan jag och några andra motionerade om en film- och teaterakademi. Motionerna avslogs, men året efter togs frågan upp av regeringen, och man förklarade att ett förslag skulle utarbetas. Jag har sett att departementschefen nämner saken i propositionen men säger, att han inte är beredd att ta slutgiltig ställning till frågorna om undervisningens organisation och förläggning. Jag beklagar att ett förslag ännu inte kunnat bli klart och uttalar önskemålet att man så snabbt som möjligt kommer fram till ett resultat, så att en ordentlig utbildningsverk-

Anslag till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader m. m.

samhet kan startas; den har ju under mycket lång tid varit efterlängtdad av de inom dessa områden verksamma.

Även om vissa förbättringar skett, har vi fortfarande en hel del brister att avhjälpa. Konstnärernas situation är inte särskilt gynnsam, och likadant är det för musikerna. Jag vill särskilt understryka att det inte kan fortsätta som hittills — hade inte musikerna sitt stora intresse för musiken så skulle det av ekonomiska skäl ha varit uteslutet att rekrytera de olika musikkårerna och orkestrarna.

När det gäller filmen hälsar jag med tillfredsställelse att man äntligen fått bort skatten på den. I början av året väcktes en motion av representanter för flera partier, senare framlades en proposition och nu är ju den speciella film-skatten avskaffad. Däremot måste man beklaga att t. ex. klassisk musik i vissa fall kan beskattas med upp till 30 procent. Det är förvånande att någonting sådant alltjämt kan förekomma.

Herr Adolfsson hade fått någon underlig uppfattning om att vi skulle ha ett yrvaket intresse för kulturfrågorna. För centerns del är det mycket lätt att gendriva den uppfattningen — herr Adolfsson har i så fall ingalunda tagit del av centerns tidigare framställningar och förslag beträffande kulturfrågorna. Här behövs det inte ett dugg mer än en hänvisning till våra motioner under åtskilliga år på detta område. Av dessa motioner framgår klart att vi har haft ett varmt intresse för kultursträvandena och ständigt motionerat till förmån för dem. Vi är glada över att intresset på andra håll nu har blivit bättre, och vi hoppas att det skall fortsätta.

När det gäller reservationerna ber jag att få förena mig med det yrkande som är framställt av herr Källqvist

Herr NÄSTRÖM (s):

Herr talman! Jag tror att det skulle vara oriktigt att framställa det här problemet så, att en del av riksdagens ledamöter skulle vara konstvänner medan andra skulle vara konstmotståndare. Det

är ju inte på det sättet, utan även under tidigare år har från alla partier, såvitt jag kunnat minnas, framhållits värdet av statliga anslag till att underlätta arbetet för dem som är sysselsatta på det här området. Herr Källqvist gav ju ecklesiastikministern en varm eloge för den uppräckning som har skett i år, och jag har naturligtvis ingen anledning att annat än understryka vad herr Källqvist sade i det avseendet.

För övrigt var vi inte lika överens i avdelningen och utskottet. Utskottsmajoriteten har ansett, att det förslag som departemenstchefen kommer med i det här avseendet i år, är kraftigt uppräknat och väl avvägt. Det gäller även en punkt som avser ett anslag som vi inte haft tidigare.

Jag tror att om man ser det hela i stort som vi alltid måste göra här, bör vi ändå kunna erkänna att detta är ett mycket stort steg framåt, och det skulle förvåna mig, om inte konstnärerna själva också erkänner det. Vi är alltså överens om den saken.

Sedan kan man naturligtvis ha olika uppfattningar om vad som är konst. Den ena människan tycker om en viss konstyttring, en annan tycker om något annat. I anledning av herr Adolfssons yttrande vill jag bara erinra om att vi här-omdagen fick läsa att man på högsta ort i Sovjet också har delade meningar om vad konst egentligen är och vad den bör vara. Det är i och för sig inte så märkvärdigt, tycker jag. Vi är kanske individualister allesamman, men det kanske i sin tur är en borgen för att olika konstnärer kan få avsättning för sina alster.

Vad beträffar punkten 2 vill jag erinra om att det är fråga om en anslagshöjning på 1 800 000 kronor. När jag först såg propositionen blev jag väldigt glad över att det blivit möjligt för ecklesiastikministern att i år få fram så mycket nya pengar på denna punkt.

Jag behöver inte redogöra för den förändring som skett i fråga om biografernas nöjesskatt, men jag vill nämna att allt som avsättes får användas för kvalitetsstöd till svensk filmproduktion. Går det som man har hoppats på det områ-

Anslag till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader m. m.

det, skall även detta visa sig vara ett verkligt stort steg framåt.

Vad sedan gäller punkten 3 är det ju ungefär samma förhållande. Det har ju skett kraftiga höjningar i fråga om stipendier och liknande, höjningar som är aktningvärda, och jag går ut ifrån att vi allesammans är glada över att de har kunnat ske.

I punkten 4 behandlas ett helt nytt anslag, avsett för utställningar av svensk konst i utlandet. Departementschefen har föreslagit 100 000 kronor, men reservanterna vill fördubbla det beloppet. Det är ändå så här i riksdagen — och inte minst i statsutskottet — att vi alltid har varit försiktiga när det gällt nya anslagsposter. Vi är väl medvetna om att det undan för undan kommer framställningar om att dessa poster skall höjas, men i varje fall första gången de förekommer i petitan brukar vi vara mycket försiktiga. Men vi måste kanske allesammans erkänna, att för utställningar av svensk konst i utlandet är 100 000 kronor ett ganska bra belopp, och jag misstänker att även departementschefen hyser den förhoppningen att allteftersom våra möjligheter ökar skall även detta anslag, om det visar sig lämpligt, kunna höjas undan för undan.

Ja, herr talman, med detta har jag bara velat intyga att vi inom majoriteten i statsutskottet är verkligt glada över att det har kunnat ske uppräknings av betydande mått på flera punkter, och vi hyser den förhoppningen att om utvecklingen går som vi tror skall denna verksamhet kunna utvecklas i framtiden.

Vad beträffar den nu förevarande punkten 2 ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Jag skall inte, ärade kammarledamöter, utveckla några längre principiella synpunkter på kulturpolitiken just nu, utan jag skall nöja mig med att göra några kommentarer till den debatt som hittills har förts.

Herr Källqvist utgick ifrån att jag inte borde ha något emot vad han kal-

lade »folkpartiets små ryck» i fråga om konstanslaget. Ja, jag har verkligen ingenting emot herr Källqvists små ryck när det gäller att medverka i konstpropagandan, men jag blir litet mer betänksam när jag vet och känner på mig hur herr Källqvists parti sedan ute i landet kommer att propagandamässigt förvalta dessa s. k. ryck.

Herr Källqvist undrade också över att man från socialdemokratiskt håll gjorde så olika bedömningar av folkpartiets fina strävanden inom kulturpolitiken. Han citerade en skrift — det var tydligen den av Harry Schein han menade — där folkpartiet och borgerligheten över huvud taget karakteriserades såsom saknande konstruktiva idéer på detta område. Mot det uttalandet ställde herr Källqvist en annan av oss framförd anklagelse, att folkpartiet för en ren överbudspolitik. Han undrade vad folkpartiet nu egentligen skulle göra.

Jag skall ge herr Källqvist ett råd. Jag tycker att folkpartiet bör sluta upp omkring den kulturpolitik, som regeringen nu för, och följaktligen komma bort från anklagelserna att dess politik möjligen kan vara en överbudspolitik.

På en punkt, herr Källqvist, måste vi ju omedelbart vara överens — något konstruktivt bidrag till den förda kulturpolitiken kan ju omöjligt de tre nu föreliggande reservationerna utgöra. Jag skall däremot ett ögonblick stanna vid frågan huruvida det är överbudspolitik eller inte.

Enligt gammal parlamentarisk praxis borde man ju helst tänka sig ett statsråd eller, för att vidga det internationellt, en minister i den ställningen, att han i parlamentet skall försöka försvara det anslag han begär av riksdagen. Det är en ganska naturlig utgångspunkt. Men sedan några år har det på detta som på en del andra områden blivit så, att oppositionen skenbart generöst bjuder över litet, än här än där. Om jag, herr Källqvist — det är detta som gör att jag inte är riktigt säker på den oppositionspolitik som förts på detta område — redan i år hade gått upp till 1,5 miljoner kronor när det gäller utsmyck-

Anslag till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader m. m.

ningen av offentliga byggnader — herr Källqvist vet mycket väl liksom de flesta här i kammaren att regeringen inte kommer att stanna vid den nu föreslagna miljonen utan kommer att gå vidare — skulle herr Källqvist då ha kunnat övertyga sina propagandister inom sitt eget parti om att man inte skulle ha motionerat om låt oss säga 1 750 000 kronor? Vad hade herr Källqvists bud blivit om jag till äventyrs hade stannat vid 800 000 kronor?

Det är alltså detta, att det inte finns någon linje och inte någonting i förväg annonserat, utan uteslutande en påbyggnad eller en påhakning på regeringens förslag, som gör att vi då och då ifrågasätter om inte ordet överbudspolitik här är riktigt.

Att jag tog herr Källqvist och folkpartiet som exempel på överbudspolitik är en komplimang om jag skulle jämföra folkpartiet med centerpartiet eller högern. Att högern tiger still i denna debatt tycker jag är klädsamt, ty det är ju alltså lätt att erinra om den debatt vi förde så sent som år 1960 och år 1961. Även herr Bengtson skulle få det väldigt besvärligt om vi skulle börja på att rota i skrifterna och gå tillbaka till 1950-talet. Det är därför att jag har tagit herr Källqvist på allvar, som jag har velat göra denna lilla utveckling.

Låt mig, herr talman, ändå få göra den kommentaren till det nu föreliggande förslaget att det är ett fullföljande av programmet från 1961, ett program som i praktiken presenterades för riksdagen redan år 1960. Alla vet i stort sett efter vilka linjer det är upplagt. Det har dock i år dessutom tillkommit en fjärde punkt, som man kan kalla för en strävan efter att bredda kulturmiljön och en förbättring av den kulturförmedlande verksamheten över huvud taget. Vi har alltså dels det gamla programmet med stipendier, utbildningssektorn, som i år särskilt aktualiserats för teater och film, dels den tredje punkten om konstnärlig utsmyckning eller, i ett större begrepp, att påverka den offentliga konsumtionen av kulturprodukter.

Utöver detta vidgar vi nu program-

met, och jag vill påstå att det är en av anledningarna till att man på de tre gamla punkterna — framför allt när det gäller stipendierna — i år inte har kunnat hålla samma takt som i fjol. Borttagandet av nöjesskatten på film, som det här har erinrats om, kan komma att kosta statskassan 28 miljoner kronor. Jag bedömde detta som en stor kulturpolitisk insats och dessutom som en insats med ganska betydande rent statsfinansiella konsekvenser.

Den andra ytterligt väsentliga punkten i år har varit teatrarnas och orkestrarnas basorganisation. Skall man verkligen nå ut till människorna, måste man också ha möjlighet att sprida kulturprodukterna. Den kulturförmedlande verksamheten måste med andra ord in i bilden, och då måste väl i rimlighetens namn i första hand de människors löner höjas, som arbetar på detta fält. Inte mindre än drygt 6 miljoner kronor av ökningen av lotterimedelsanslagen går till löner åt orkestermusiker och skådespelare. Jag säger detta som en förklaring till att avvägningen mellan de olika punkterna har blivit sådan den är.

När det gäller det anslag vi just nu diskuterar — utsmyckningen av offentliga byggnader — har det dock skett en hundraprocentig höjning från 500 000 kronor till 1 miljon, och jag har påstått här i dag, att det inte är meningen att stanna vid detta belopp. När det gäller enprocentsregeln har argumenteringen för denna blivit mer och mer uppjukt. Det är numera inte fråga om något annat än ett sätt att skaffa pengar. När vi kommer upp till betydande summor är jag övertygad om att ingen här i kammaren kommer att längre erinra om de gamla principer, som låg till grund för enprocentsregeln. Tydligt är vi numera ganska överens att de inte är särdeles gångbara.

Jag vill till sist, herr talman, i anledning av den del av reservationen, som antyder att vi borde samla oss kring ett kulturprogram, säga att regeringens planering ju är upplagd för detta. Det är inte bara den nya kulturavdelningen och kulturrådet, som har tillskapats, utan

Anslag till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader m. m.

det är över huvud taget hela aktiviseringen av kulturfältet, inte minst när det gäller kulturinstitutionerna. Jag är för min del av den absoluta meningen, att en utredning om kulturpolitiken skulle i dagens läge verkligen vara en förhållande och försenande åtgärd.

Herr KÄLLQVIST (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har tidigare tillåtit mig att citera ett par böcker. I det avsedendet står väl författarna för vad de skrivit. Jag har däremot inte sagt, att vare sig ecklesiastikministern eller socialdemokratiska partiet driver en kulturpolitik, som jag inte kan gilla.

Statsrådet Edenman däremot har sagt, att folkpartiet driver sin kulturpolitik i propagandasyfte. Jag tror att det är överord. Jag vill försäkra att det även hos oss finns sådana som har konstintresse. Jag vill i ärlighetens namn säga att konstintresset inom gruppen har ökat avsevärt, möjligtvis tack vare vår medverkan; det har alltså skett en allmän omsvängning under de sista åren, vilket jag hälsar med tillfredsställelse.

I ett annat sammanhang, i ett svar som ecklesiastikministern gav till fru Gärde Widemar i andra kammaren, kom samma beskyllning fram. Jag tror att det var ett överord även vid det tillfället.

Beträffande det konstruktiva, som statsrådet Edenman efterlyser, står i vår motion att vi vill försöka få en långsiktig planering. Det står bl. a.: »Problemet är inte bara att genom olika punktvisa åtgärder stöda den ena eller andra konstnärgruppen utan också att söka åstadkomma en förbättring av hela den kulturella miljön i syfte att skapa ett vänligt kulturklimat.»

Det är väl konstruktivt över hela linjen. Jag hoppas att ecklesiastikministern läser detta, och jag hoppas också att det tyds till det bästa.

Sedan säger ecklesiastikministern att vi har ökat anslagen litet hur som helst. Så är det inte. Jag kan ta ett exempel. Vi har begärt ett till 1,5 miljon kronor höjt anslag till utsmyckning av statliga byggnader. Vi har räknat ut — det var

ganska besvärligt — att om man tillämpar enprocentsregeln kommer man ungefär till den summan. Det ligger alltså en matematisk beräkning bakom förslaget, som inte har framlagts i ett hastigt uppkommet propagandasyfte.

Vi skall inte fortsätta på detta sätt, ty då tror jag att vi skadar saken, och det vill varken ecklesiastikministern eller jag göra. Men det är inte roligt att få höra sådana beskyllningar när man på vissa punkter vill försöka hjälpa ecklesiastikministern.

Herr BENGTON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Ecklesiastikministern efterlyste konstruktiva linjer ifrån oppositionens sida. Det är förvånande att han samtidigt — i slutet av sitt anförande — talar om att det inte finns någon anledning att beakta det kulturpolitiska handlingsprogram som centern vill ha. Är det någon logisk överensstämmelse mellan anförandets första och sista del?

Sedan värjde sig ecklesiastikministern med att säga att regeringens åtgärder var i och för sig ett kulturprogram. Det är inte så värst mycket utformat i så fall. Först och främst har vi utbildningen, som är en grundläggande sak. Ecklesiastikministern säger att han inte är beredd att ta ställning till den ännu, trots att det är länge sedan vi försökte föra fram den saken. Vi har andra områden, där man inte heller kan skönja vad regeringen vill. Jag kan inte tycka att det är ett kulturpolitiskt program som regeringen lagt fram. Det föreslår vissa tacknämliga åtgärder för att förbättra läget på en del områden, men något konstruktivt program kan vi inte finna i de förbättringar som föreslagits nu.

Centern beskylls för att inte ha någon linje när det gäller t. ex. den konstnärliga utsmyckningen av statliga byggnader. Herr Källqvist har redan visat på ett första mål, nämligen att komma upp till ett anslag på en procent av kostnaderna, och det har vi diskuterat flera år. Vi har sedan länge haft denna målsmåningom, i varje fall från regeringens sida.

Anslag till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader m. m.

Jag har ingenting alls emot att ecklesiastikministern går tillbaka och studerar centerns ställningstagande i detta fall. Vi kanske då skulle vara artigare sättning, men den har tappats bort så och gå tillbaka till ecklesiastikministerns ställningstagande under den mycket långa tid han varit knuten till ecklesiastikdepartementet. Varför har det under den tiden inte hänt mera på olika områden?

Jag är mycket glad över att filmen har fått ökat stöd. Men hur många år har det inte tagit? Hur många år har inte vi från centern motionerat om att man skulle göra någonting åt det? Och hur svårt fick inte filmen det, när televisionen gick stormande fram och minskade den svenska årsproduktionen av långfilmer från 48 — det var det högsta antalet — ned till en produktion av 15 långfilmer? Det dröjde innan vi fick regeringen att förstå att man faktiskt måste göra någonting mera, om man över huvud taget skulle kunna bevara svensk filmproduktion.

Slutligen kanske jag omigen skulle säga något om överbud — jag sade omigen, ty det är så ofta man talar om detta. Det tycks vara ett sådant där magiskt ord: allt som föreslås från regeringens sida är ett axiom, det finns ingenting att ändra. Är det någon som bjuder mindre, är det ett underbud, och är det någon som bjuder mera, är det ett överbud. Jag förstår inte en sådan inställning. Man kan ha olika åsikter och anse att bidraget skall vara så och så mycket större, men man kan inte tala om överbud. Har vi den uppfattningen, att man bör ge detta högre anslag, så står vi för det i voteringen.

Herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Jag vill fortsätta debatten med herr Källqvist ett ögonblick till. Vi har ju den arbetsmetoden i detta land — och regeringen gillar den i hög grad — att vi arbetar inför offentligheten. Det är oerhört lätt för oppositionen att få insyn i regeringens planer, inte minst när det gäller det kulturpolitiska fältet.

Det förekommer ingen partipolitisk handplockning av sakkunniga och experter. Vi talar mycket fritt vid alla våra överläggningar med kulturarbetarna och deras organisationer. Månader i förväg vet tillräckligt många människor vad som skall hända, och det gäller statsverkspropositionen, särskilda utredningar o. s. v.

Det är inom den sfären, herr Källqvist, som man enligt min uppfattning kan föra överbudspolitik. Man passar på och använder riksdagen — det är helt tillåtet — för att interpellera eller motionera i ting, som man vet skall komma från regeringens sida. Då är det ju mycket lätt, och det har vi många exempel på, att sedan påstå i den enklare politiska propagandan — självfallet inte i detta allvarliga hus, utan utanför — att just tack vare energisk pådrivning och energisk inpiskning från oppositionen har regeringen — och i detta fall statsrådet Edenman — äntligen kunnat tvingas att göra något.

Det är, herr Källqvist, sådana ting som vi reagerar emot och som föranlett de beteckningar som jag här försökt analysera.

Till herr Bengtson vill jag säga att jag inledningsvis förklarade, att jag inte skulle gå in på kulturprogrammet ur principiell synpunkt. Jag trodde inte att det var lämpligt att vid denna tidpunkt, när kammaren möjligen kan undgå kvällsplenum, ta upp en principiell kulturdebatt. Men, herr Bengtson, det är nu fjärde året som regeringen lägger fram särskilda kulturförslag för riksdagen. Årets kulturproposition — om jag får använda det uttrycket — är verkligen i hög grad inte bara en inventering och en katalog av åtgärder som är vidtagna och som bör vidtagas, utan i hög grad också en programförklaring.

Jag kan nu bara säga att när det gäller utbildningen har den högre teaterutbildningen fått sin utredning, en utredning som jag annonserat i månader innan det av olika skäl, inte minst personliga, var möjligt att få i gång den. Filmutredningen, filmakademien och filmutbildningen kommer via filminsti-

Anslag till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader m. m.

tutet. I den i dag behandlade propositionen annonserade jag klart, att yrkesutbildningen av skådespelare kommer att tas upp redan från och med i höst.

Vad jag däremot, herr Bengtson, menade med konstruktiva bidrag är hela kulturdebatten, hur man skall förfara på något längre sikt. När stipendieanslagen blir större, är då oppositionen av samma uppfattning som regeringen — jag tar bara ett exempel — att socialpolitiken skall hållas borta från de kulturpolitiska värderingarna och att den gamla filantropiska inställningen när det gäller att stödja fattiga konstnärer likaså skall bannlysas.

Hur ställer man sig till de utdelande stipendieorganen? Det kommer en tid då de nuvarande formerna — Musikaliska akademien, Konstakademien — inte längre kommer att kunna klara stipendieutdelningen. När det blir tillräckligt många kulturarbetare o. s. v. som kommer i blickfånget, hur skall man då förfara?

Det är en väldig problematik som kommer att aktualiseras i samband med aktiviseringen av kulturpolitiken. Det är på sådana fält, herr Bengtson, som det vore intressant för regeringen att ha en opposition som bidroge med konstruktiva lösningar. Jag kan försäkra att det på det debattplanet aldrig skulle behöva bli fråga om att tala om överbud eller underbud. Då blir det verkligen en diskussion, herr Bengtson! När det sedan gäller insatser och insatser tycker jag inte att herr Bengtson och jag skall fortsätta den debatten.

Herr BENGTON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag håller gärna med statsrådet Edenman om att vi inte skall ha någon större debatt om principerna för kulturpolitiken. Jag vill svara med att säga några ord beträffande utdelningen av stipendierna. Här vill jag särskilt starkt understryka, att den verksamheten inte på något sätt skall få påverka konstnärernas utövande av sitt arbete. Det är en princip, som särskilt starkt måste hävdas, att deras frihet inte på något sätt skall kunna beskäras.

Vidare vill jag gärna framhålla att från centerns sida kan ecklesiastikministern vara säker på att intresset i dessa ting ökats — t. o. m. så pass att ecklesiastikministern nog liksom tidigare närmast försöker dämpa de förslag som förs fram från centerns sida.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES, (fp):

Herr talman! Jag begärde ordet när herr Adolfsson beskyllde mig och de andra reservanterna för att ha handlat nymornat och i blindo i detta stycke. Jag undrar på vilket sätt herr Adolfsson handlar, när han börjar sitt anförande med att tala om att hans parti sedan länge bedriver en energisk verksamhet för och visat ett starkt intresse för en ökad samhällelig kulturaktivitet och sedan på slutet förklarar att han tycker att ecklesiastikministern skulle ha sträckt sig litet längre redan nu. Vad är det reservanterna föreslår? Är det inte just att ecklesiastikministern skulle ha sträckt sig litet längre redan nu?

Men herr Adolfson drog inte ut konsekvensen av sitt tänkande, utan han yrkade bifall till utskottets förslag, alltså avslag på reservationen.

Sedan måste jag säga att jag blev tämligen förvånad när ecklesiastikministern ville påstå att, som han uttryckte det, herr Källqvists parti — det måste väl vara folkpartiet — ute i landet skulle försöka utnyttja detta i något slags propagandasyfte. Jag tycker inte att den som tillhör det parti som ecklesiastikministern tillhör skall uttrycka sig på det sättet. När jag hörde hans ord kom jag att erinra mig att det för några år sedan kom ut en mycket läst och mycket omtyckt bok som hette »Slocknad är elden». Jag tycker att den titeln skulle ha varit rätt lämplig beträffande just denna sak från ecklesiastikdepartementets sida. Men det riktigaste hade väl varit att använda flertalsformen. Det var nämligen inte bara *en* eld som slocknade, utan det var runt om i landet en rad av eldar tända som mycket hastigt slocknade. De flammade mycket vackert mot

Anslag till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader m. m.

den vårliga skyn, men en brasa skall ju inte bara flamma, utan den skall också värma så mycket som möjligt. Det beror mycket på vilket bränsle man tillför brasan och hur ömt man sedan vårdar den, om den skall värma och räcka länge. Om man gör en sådan propaganda för kulturen, herr ecklesiastikminister, som den som fördes den 1 maj då man hade talare runt om i landet och vid deras sida ställde — som en förstamajtalare uttryckte det — »kulturknutar» för att ge ytterligare glans åt den socialdemokratiska propagandan, då bör man enligt min mening inte göra gällande att folkpartiet inte bör försöka politiskt utnyttja de blygsamma förslag som vi har lagt fram om ökat stöd åt den konstnärliga verksamheten.

Herr statsrådet **EDENMAN**:

Herr talman! Eftersom det är möjligt att regeringens klippbyrå är bättre än den, som herr Anderssons tidning förfogar över, skall jag be att senare få tillställa herr Andersson ett urval av folkpartipressens kommentarer till riksdagens behandling av kulturpropositionen. De kommer mer än väl att bevisa att mina farhågor för den fortsatta behandlingen av herr Källqvists små »ryck» inte är helt obefogade.

Även om vi är framstående propagandister — det tackar jag för — har vi verkligen inga möjligheter att »ställa upp» några »kulturknutar» i de socialdemokratiska förstamajtågen. De har kommit, herr Andersson, i glädjande stor utsträckning alldeles fritt och ställt sig där. Det är möjligt att de kommer att fortsätta härmed, även efter diskussioner som den som nu förevarit.

Herr **ANDERSSON, AXEL JOHANNES**, (fp):

Herr talman! Om det var några enstaka ryck i trådarna som herr Källqvist och jag skulle ägna oss åt, är det tydligen en hel Kasperteater som ecklesiastikministern förfogar över.

Herr **ADOLFFSSON** (k):

Herr talman! Herr Axel Johannes Andersson behagade anse att jag gett uttryck åt inkonsekvens i det anförande jag förut höll. Jag tror för min egen del att det intrycket endast kan vara skenbart. Det är riktigt att jag uttryckte den meningen i mitt anförande, att statsrådet redan vid detta tillfälle i och för sig kunde ha sträckt sig litet längre beträffande anslagsökningarna. Detta yttrande bör hänföras till det faktum att vi ju har sett att finansiella möjligheter föreligger på vissa andra områden, av vilka vi kanske betraktar somliga såsom varande av mindre vikt än detta. Vi vill emellertid, herr Andersson, se hela detta spørsmål i dess stora sammanhang och sålunda inte rycka ut det ur detta sammanhang. Vi ser dessa anslagsökningar — det vill jag understryka — som en del av en uppbyggnad som uppenbarligen är av programmatisk karaktär och som numera, så långt vi kan se, har fått en målmedveten natur. Eftersom detta uppenbarligen är fallet anser vi att vi för ögonblicket kan nöja oss med föreslagna anslagsökningar, och med hänsyn till den klart synliga målmedvetenheten vågar vi också hoppas på att det skall bli en god fortsättning. När det däremot gäller reservanternas yrkanden tycker jag för min del att det förefaller som om man helt enkelt bara slänger ut ett bud utan att ha någon särskild principiell eller saklig grund för det hela. Dessutom får jag kanske lov att tillägga såsom min personliga uppfattning, att ett bifall till reservanternas förslag möjligen till och med skulle komma att få desorganisera verkningar för det fortsatta kulturuppbyggandet. Även denna sida av saken bör ägnas uppmärksamhet.

Fröken **LJUNGBERG** (h):

Herr talman! Jag har i det längsta försökt att anpassa mig så att jag något så när skall motsvara den komplimang som ecklesiastikministern nyss gav högerpartiet, nämligen att man där i all stillsamhet intar en klädsam hållning. Men det har varit så många provokationer att jag

Anslag till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader m. m.

ändå känner mig nödsakad att återgå till den vanliga oklädsamheten.

Jag tror att herr Axel Johannes Andersson iklädde sig ett ställföreträdande lidande, när han som reservant tog på sig herr Adolfssons anklagelse för en stund sedan för yrvakenhet. Jag tror att det var högerpartiet som sades vara yrvaket i den här frågan. Jag tar inte den bedömningen så hårt, därför att den bedömningen kom ju — som herr Andersson säger — samtidigt som herr Adolfsson konstaterade en insomning från sitt partis sida. Men, herr talman, jag har inte begärt ordet för att här på detta sätt försöka replikera de mer eller mindre uddiga uttalanden som kommit fram mot högerpartiet och dess hållning tidigare och nu i kulturfrågan. Jag skall försöka att ganska kort och uppriktigt deklarerar några ståndpunkter.

Vi har nog den uppfattningen att frågan om kulturen och statens stöd till kulturen är komplicerad. Det är inte alltid säkert att man löser kulturproblemen bättre genom att ge ett större anslag än genom att ge ett mindre anslag. Bedömningarna måste otvivelaktigt vara betydligt mera nyanserade än så, och det är en av anledningarna till att högerpartiet inte utan vidare har velat vara med i en kapplöpning när det gäller att vädja till statspengarna i fråga om kulturarbetet i detta land. Jag tror att ingen av högerpartiets belackare här egentligen innerst inne anser att representanterna för högerpartiet i riksdagen är människor som inte förstår kulturens betydelse i vårt land.

Bland de viktigaste saker man kan göra är att stimulera kulturkonsumtionen. Det är väl av den anledningen som vi reserverar från högerns sida i statsutskottet har velat ansluta oss till reservationen vid punkten 2. Vi menar nämligen att här är nog ett sådant tillfälle, då staten kunde hjälpa till att öka kulturkonsumtionen i ett läge när denna faktiskt har varit på tillbakagång åtminstone när det gäller konsten.

Vid sidan av ökningen av kulturkonsumtionen är den statliga stipendiegivningen en huvuduppgift. I en motion

förra året hävdade jag att även stipendiegivningen till konstnärer av alla slag skulle kunna utformas på ett sådant sätt, att den kunde få en kulturkonsumerande effekt. Det har ju visat sig att det litterära Nobelpriset hjälper till att dra uppmärksamheten till pristagaren på ett sådant sätt att det stimulerar allmänheten till att köpa hans böcker. Jag menade i motionen att en utformning skulle kunna ske på ungefär samma sätt av en del av statens stipendiestöd till konstnärerna. Av den anledningen har vi också varit med när det gäller reservationen vid punkten 3.

Den tredje reservationen, herr talman — om jag i ett sammanhang får beröra också den — gäller frågan om utställningar av svensk konst i utlandet. Den frågan bedömer jag som oerhört väsentlig: Jag var i utrikesdebatten inne på frågan om det internationella samarbetet på kulturens område och tog också upp denna fråga i detta sammanhang. Vi har i dag för en liten stund sedan behandlat propositionen om förstärkningen på utrikesdepartementets område. Där talades också om den ökade betydelsen av utställningar av svensk konst i utlandet. Detta ger mig ännu större anledning att upprepa vad jag sade i utrikesdebatten, nämligen att det är angeläget att man på något sätt får till stånd en samordning så att man får en överblick över vad vi gör från svensk sida på detta område.

Jag har för min del varit tveksam när det gäller att ansluta mig till reservationen vid punkten 4 just av det skälet att jag kan fråga mig hur stort det bidrag till utställningar av svensk konst i utlandet är som administreras via utrikesdepartementet. När jag försökt att undersöka detta har jag blivit övertygad om att det i varje fall inte hittills tycks ha varit större än att det finns skäl att även här under åttonde huvudtiteln gå med på ett ökat anslag för detta ändamål. Det är dyrbart att åstadkomma utställningar i utlandet. Det är dyrbart för de konstnärer som skall söka slå sig fram på den internationella marknaden och därmed slå ett slag för det svenska namnet i utlandet.

Anslag till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader m. m.

Herr talman, jag vill bara med dessa ord kort och ofullständigt redovisa inställningen och uppfattningen i den fråga som kallas för kulturfrågan, och jag yrkar bifall till föreliggande reservation.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! I anledning av fröken Ljungbergs anförande vill jag bara erinra om att vi i onsdags fick höra ett utmärkt föredrag om statens utgifter. Det var herr Åkerlund som höll det anförandet, och där poängterade han gång på gång att det gällde att hålla tillbaka statens utgifter. Jag skall inte ge mig in på hans anförande nu, men det tycks vara en inställning i teorien och en annan i praktiken.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera momentet av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

Sedermera gjorde herr talmannen enligt de beträffande mom. I förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen i förevarande del; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Källqvist begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 126 punkten 2 mom. I, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen i förevarande del.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Källqvist begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 72;

Nej — 59.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

På särskilda propositioner bifölls härpå vad utskottet i mom. II och III hemställt.

Därefter gjorde herr talmannen enligt de rörande mom. IV framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen, såvitt nu vore i fråga; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Källqvist begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 126 punkten 2 mom. IV, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen, såvitt nu är i fråga.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Anslag till konstnärstipendier

Då emellertid herr *Källqvist* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 72;

Nej — 58.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkten 3

Anslag till konstnärstipendier

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Konstnärstipendier för budgetåret 1963/64 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 1 214 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Bengtson* och *Sundin* (I: 686) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Wahlund* och *Fälldin* (II: 842), i vilka hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte besluta att för budgetåret 1963/64 under åttonde huvudtiteln anvisa till Konstnärstipendier ett reservationsanslag av 1 571 000 kronor;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Källqvist* och *Per-Olof Hanson* (I:687) samt den andra inom andra kammaren av fru *Gärde Widemar m. fl.* (II: 840), i vilka anhållits, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte besluta att anslå 1 571 000 kronor till konstnärstipendier under nästa budgetår, i överensstämmelse med de riktlinjer beträffande fördelningen av denna summa som angäves i motionerna, och således till Konstnärstipendier för budgetåret 1963/64 under åttonde huvudtiteln anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 357 000 kronor förhöjt reservationsanslag av 1 571 000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl.

Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 686 och II: 842 samt I: 687 och II: 840, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Konstnärstipendier för budgetåret 1963/64 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 1 214 000 kronor.

Reservation hade anförts av fröken *Andersson*, herrar *Axel Johannes Andersson*, *Bengtson*, *Per Jacobsson* och *Edström*, fröken *Ljungberg*, herrar *Thorssten Larsson*, *Stazäng*, *Ståhl*, *Svensson* i Stenkyrka, *Eliasson* i Sundborn och *Gustafsson* i Skellefteå, fröken *Karlsson* samt herr *Källstad*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom med bifall till motionerna I: 686 och II: 842 samt I: 687 och II: 840, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Konstnärstipendier för budgetåret 1963/64 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 1 571 000 kronor.

Herr **KÄLLQVIST** (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen vid punkt 3.

Herr **NÄSSTRÖM** (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten angivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Källqvist* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Anslag till utställningar av svensk konst i utlandet

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 126 punkten 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Källqvist* begärde rösträkning, verkställdes nu votering med delst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 73;

Nej — 56.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkten 4

Anslag till utställningar av svensk konst i utlandet

Kungl. Maj:t hade föreslagit att för budgetåret 1963/64 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 100 000 kronor till utställningar av svensk konst i utlandet.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Källqvist* och *Per-Olof Hanson* (I: 687) samt den andra inom andra kammaren av fru *Gärde Widemar m. fl.* (II: 840), i vilka hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte besluta att anslå ytterligare 100 000 kronor utöver Kungl. Maj:ts förslag om 100 000 kronor till utställningar i utlandet, i syfte att därigenom skapa en ökad kännedom utomlands av svensk konst, och således till Utställningar av svensk konst i utlandet för budgetåret 1963/64 under åt-

tonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 200 000 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 687 och II: 840, såvitt nu vore i fråga, till Utställningar av svensk konst i utlandet för budgetåret 1963/64 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 100 000 kronor.

Vid punkten hade reservation avgivits av fröken *Andersson*, herrar *Axel Johannes Andersson*, *Bengtson*, *Per Jacobsson* och *Edström*, fröken *Ljungberg*, herrar *Thorsten Larsson*, *Staxäng*, *Ståhl*, *Svensson* i Stenkyrka, *Eliasson* i Sundborn och *Gustafsson* i Skellefteå, fröken *Karlsson* samt herr *Källstad*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den avfattning, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 687 och II: 840, såvitt nu vore i fråga, till Utställningar av svensk konst i utlandet för budgetåret 1963/64 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 200 000 kronor.

Herr KÄLLQVIST (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen under punkt 4.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepats propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Källqvist* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given

Om anslag till vidareutbildning av präster m. fl.

varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 126 punkten 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Källqvist* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 73;

Nej — 57.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 5—11

Vad utskottet hemställt bifölls.

Om anslag till vidareutbildning av präster m. fl.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 127, i anledning av väckta motioner om anslag till vidareutbildning av präster m. fl.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Hel-leblad* m. fl. (I: 109) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedin* m. fl. (II: 128), hade hemställts, att riksdagen måtte för vidareutbildning av präster och andra själavårdare, verksamma inom den andliga vården, för budgetåret 1963/64 anvisa 20 000 kronor.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på återopade grunder hem-

ställt, att motionerna I: 109 och II: 128 icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade avgivits, av fröken *Andersson*, herrar *Bengtson* och *Edström*, fröken *Ljungberg*, herrar *Thorsten Larsson*, *Staxäng*, *Svensson* i Stenkyrka och *Eliasson* i Sundborn, fröken *Karlsson* samt herrar *Nelander* och *Källstad*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 109 och II: 128, till Vidareutbildning av präster och andra själavårdare, verksamma inom den andliga vården för budgetåret 1963/64 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett anslag av 20 000 kronor.

Herr LARSSON, THORSTEN, (cp):

Herr talman! Till detta utlåtande är en reservation fogad, och jag skall med ett par ord motivera den och yrka bifall till den.

Tidigare har sjukhuspräster blivit anställda av sjukhusens huvudmän, men enligt den nu föreslagna ordningen skall sjukhuspräster tillsättas av den församling där sjukhuset är beläget. Diakonistyrelsen har tidigare fått ett engångsanslag av 10 000 kronor för anordnande av en vidareutbildningskurs för sådana präster som det här är fråga om. Jag kan i korthet här omtala att detta förslag bygger på en fyrpartimotion, vari yrkas ett anslag av 20 000 kronor till en kurs för vidareutbildning av sjukhuspräster.

När man kommer in på ett annat tillsättningsförfarande kan det bli nödvändigt att specialutbilda präster för detta ändamål. Därför är det också nödvändigt att denna kurs kan hållas. Med anledning härav har vi reservationsvis yrkat bifall till motionen om 20 000 kronor i driftanslag till kursen.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Utskottsmajoriteten har framhållit följande: »Enligt utskottets mening bör det även i fortsättningen i

Om anslag till Religionspedagogiska institutet i Uppsala

första hand få ankomma på Kungl. Maj:t att pröva om bidrag av statsmedel skall utgå till dylika kurser. Utskottet anser sig således icke böra tillstyrka att ett särskilt anslag uppföres på riksstaten för ifrågavarande ändamål.»

Utöver detta, herr talman, vill jag bara erinra om två saker.

En församlingspräst är numera, som herr Larsson antydde, skyldig att besöka sjukhus inom församlingen, men han är också skyldig att ute i församlingen besöka personer som är sjuka. Vad är det för skillnad mellan dessa två uppgifter?

Sedan måste vi också tänka på frikyrkopastorerna. Skall vi förbigå dem och inte ge dem någon sådan här utbildning? De har ju också rätt att besöka sjukhus och hålla gudstjänst där.

Frågan är alltså väsentligt mer komplicerad än vad som framgår av den här föreliggande framställningen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Larsson, Thorsten, begärde voteering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 127, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Om anslag till Religionspedagogiska institutet i Uppsala

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 128, i anledning av väckta motioner om anslag till Religionspedagogiska institutet i Uppsala.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar Erik Filip Petersson och Kronstrand (I:124) samt den andra inom andra kammaren av herr Källstad m. fl. (II:136), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att Religionspedagogiska institutet i Uppsala av statsmedel skulle tilldelas ett anslag av 25 000 kronor.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionerna I:124 och II:136 icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade anförts av fröken Andersson, herrar Axel Johannes Andersson, Bengtson, Per Jacobsson och Edström, fröken Ljungberg, herrar Thorsten Larsson, Staxäng, Svensson i Stenkyrka, Eliasson i Sundborn och Gustafsson i Skellefteå, fröken Karlsson samt herrar Nelander och Källstad, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I:124 och II:136, till Religionspedagogiska institutet för budgetåret 1963/64 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett anslag av 25 000 kronor.

Herr PETERSSON, ERIK FILIP, (fp):

Herr talman! Religionspedagogiska institutets verksamhet är som bekant av den arten att det ställer flera tjänster till samhällets förfogande. Institutet be-

Om anslag till Religionspedagogiska institutet i Uppsala

driver dels kursverksamhet för vidareutbildning av lärare i kristendomsämnet — det är ju en välkänd sak att sådan vidareutbildning behövs på olika avsnitt av vårt skolväsende — dels religionsvetenskaplig forskning, som för närvarande bl. a. syftar till att klarlägga vissa problem i samband med exempelvis morgonsamlingarna i skolan, och slutligen finns där ett religionspedagogiskt seminarium.

I utskottets motivering för avslag på vår motion säges att institutet kan ansöka om bidrag från vissa riksstatsanslag, och det är alldeles riktigt. Det är tre olika anslagsposter sam därvid kan stå till förfogande. Dessa är emellertid knutna till vissa bestämda uppgifter, i dessa fall de nämnda kurserna och seminarierna samt två speciella andra verksamhetsgrenar. Dessa anslag har vid två tillfällen skurits ned. Sålunda minskades förra årets anslag till kurserna från 10 000 till 5 000 kronor, vilket medförde en förlust för institutet på denna kursverksamhet med 5 000 kronor.

Anslagen utgår emellertid inte för själva driften och forskningen. Institutets allmänna ekonomi är därför för närvarande i ett mycket beträngt läge, vilket gör att dess framtida verksamhet kan komma i fara. För denna del av verksamheten står endast tillfälliga gåvor till institutets förfogande.

Skolöverstyrelsen tillstyrkte 1961 ett anslag från staten av den natur som reservanterna nu föreslår. Ingenting har framkommit som ger anledning till den uppfattningen att skolöverstyrelsen nu skulle ha ändrat sitt ställningstagande. Ett anslag till institutet synes väl motiverat.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Fröken LJUNGBERG (h):

Herr talman! Jag kan efter herr Peterssons uttalande inskränka mig till att instämna i de synpunkter som han har anlagt på frågan och yrkar bifall till reservationen.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Fjölårets riksdag avtog en liknande motion. Jag finner att ingenting har inträffat som bör ändra riksdagens ställningstagande i denna fråga. Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Petersson, Erik Filip*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 128, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Petersson, Erik Filip*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 70;

Nej — 50.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På särskilda framställningar av herr talmannen beslöts dels att handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till ett annat sammanträde, dels ock att på föredragningslistan för kammarens nästa sammanträde, måndagen den 27 maj, statsutskottets memorial nr 130 skulle uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden.

Herr talmannen meddelade, att — för att möjliggöra gemensam votering tisdagen den 28 maj även i fråga om statsbidrag till Hillelskolan — avsikten vore att vid kammarens sammanträde måndagen den 27 maj, vilket plenum i den preliminära planen angivits som bordläggningssammanträde, dock för avgörande föredraga statsutskottets memorial nr 130, däri utskottet föreslagit **voteringsproposition** för gemensam votering i nämnda fråga. I övrigt skulle ej, fortsatte herr talmannen, några ärenden upptagas till avgörande vid måndagens sammanträde.

Vidare yttrade herr talmannen, att, under förutsättning att den i statsutskottets memorial nr 130 föreslagna **voteringspropositionen** ävensom de vid detta sammanträde godkända **voteringspropositionerna** bleve godkända även av andra kammaren, enligt överenskommelse med nämnda kammares talman gemensamma omröstningar komme att anställas vid kamrarnas sammanträden tisdagen den 28 maj i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om

dels statsbidrag till Hillelskolan (statsutskottets memorial nr 130),

dels statsbidrag till Svenska diakonsällskapets sociala utbildningsverksamhet (statsutskottets memorial nr 141),

dels ock anslag till S:t Lukasstiftelsen (statsutskottets memorial nr 152).

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 228, i anledning av vissa i Kungl. Maj:ts proposition angående allmän be-

redskapsstat för budgetåret 1963/64 behandlade allmänna frågor;

nr 229, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1963/64, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 230, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1963/64, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 231, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1963/64, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 232, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1963/64, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 233, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1963/64 i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 234, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1963/64, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 235, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1963/64 i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 236, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1963/64 i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 238, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1963/64 till allmänna barnbidrag och ersättning till postverket för utbetalning av allmänna barnbidrag;

nr 264, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökad utbildning av läkare;

nr 265, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslagsfrågor

m. m. rörande det militära försvaret under budgetåret 1963/64 jämte i ämnet väckta motioner;

nr 266, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medelsbehoven under försvarsgrenarnas avlöningsanslag för budgetåret 1963/64 m. m. jämte i ämnet väckt motion;

nr 267, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1963/64 till bidrag till folkpensioner m. m., ersättning till postverket för pensionsutbetalningar samt bidrag till sjukförsäkringen; ävensom

nr 268, i anledning av väckta motioner om anslag till anskaffande av inventarier till allmänna samlingslokaler.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag

dels till riksdagens skrivelse, nr 250, till Konungen angående val av en ledamot i styrelsen för riksdagsbiblioteket med suppleant;

dels ock till riksdagens förordnanden:

nr 251, för herr Jean Braconier att vara ledamot i styrelsen för riksdagsbiblioteket; och

nr 252, för herr Gustaf Einar Gustafsson att vara suppleant för en ledamot i styrelsen för riksdagsbiblioteket.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 280, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning, m. m., jämte i anledning av propositionen väckt motion; och

nr 281, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 28 § lagen den 3 juni 1955 (nr 416) om sparbanker, m. m.

Anmälades och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 282, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag ur kyrkofonden m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 289, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående procentsatsen för uttag av avgift under åren 1965—1969 till försäkringen för tilläggs pension, dels ock i ämnet väckta motioner.

Anmälades och godkändes allmänna beredningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 292, till Konungen i anledning av motioner om en inventering av förekomsten av ödegårdar, lämpade som fritidshem, angående behovet av fritidslokaler inom tätorterna och angående underhållet av vissa enskilda utfartsvägar.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 293, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till vissa organisationsändringar inom överståthållarämbetets skatteavdelning, m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet;

nr 294, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 295, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökning:

Till riksdagens första kammare

För deltagande i sammanträde med Europarådets sociala kommitté anhålles härmed om tjänstledighet från riksdagsarbetet från den 27 till den 31 maj 1963.
Stockholm den 24 maj 1963

Per-Olof Hanson

Den begärda ledigheten beviljades.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 131, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande anslag för budgetåret 1963/64 till lärares fortbildning m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 132, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förslag om ökad lärarutbildning m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 133, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1963/64 till Nordiska museet m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 134, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande anslag för budgetåret 1963/64 till journalistinstitutet jämte i ämnet väckt motion;

nr 135, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående samordning av underhållet av krigsmaktens telemateriel m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 136, angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1963/64;

nr 137, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1963/64 m. m., i vad propositionen avser avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster för budgetåret 1962/63;

nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1962/63, i vad propositionen avser avskrivning av nya kapitalinvesteringar;

nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1963/64 till avskrivning av nya kapitalinvesteringar jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 140, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om avsättning av kommunalskatte-medel till budgetutjämningsfonden för budgetåret 1963/64;

bevillningsutskottets betänkanden och memorial:

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 27 maj 1955 (nr 256) om investeringsfonder för konjunkturutjämning, m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

nr 45, angående beräkning av bevilningarna för budgetåret 1963/64, m. m., jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 48, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande utskottets betänkande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i rusdrycksförsäljningsförordningen den 26 maj 1954 (nr 521), m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

bankoutskottets utlåtande och memorial:

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350), m. m., jämte i anledning av propositionen väckta motioner; och

nr 23, angående grupplivförsäkring för riksdagens arbetstagare; samt

tredje lagutskottets utlåtande nr 26, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 3 och 4 §§ lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag, m. m., dels i anledning av propositionen väckta motioner, dels ock motion angående möjlighet till hyreshöjning i samband med ombyggnad.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.52.

In fidem

K.-G. Lindelöw